

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Markéta Vojtová

Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice

Assistant of The Teacher at Schools for Hearing Disabled in Czech Republic

Praha 2011

vedoucí práce: Mgr. Lenka Okrouhlíková

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Lence Okrouhlíkové za odborné vedení, za cenné rady a čas, který mi při společných konzultacích věnovala. Dále bych ráda poděkovala všem asistentům pedagoga, učitelům spolupracujícím s asistenty pedagoga, osobním asistentům a ředitelům, kteří vstřícně spolupracovali na výzkumu k bakalářské práci. Děkuji i Mgr. Magdě Schromové za ochotu a pomoc při výzkumném šetření a ing. Barboře Vojtové za pomoc při řešení technických problémů.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 7. 2011

Markéta Vojtová

Anotace

V této bakalářské práci se zabývám legislativním ukotvením a reálným postavením asistenta pedagoga a osobního asistenta u osob se sluchovou vadou ve výchovně vzdělávacím procesu. Zaměřuji se především na pracovní náplň a spolupráci asistentů s učitelem, ale zmiňuji i další problematiku - např. odbornou kvalifikaci, možnosti dalšího vzdělávání nebo financování. Hlavní pozornost věnuji asistenci ve speciálních školách pro sluchově postižené, ale popisuji i situaci na školách běžných, kam mohou být děti / žáci / studenti se sluchovým postižením integrováni. Kromě zmíněných asistenčních pracovníků se věnuji i roli tlumočnicka – jeho povinností ve školství, vymezení jeho pozice v legislativě či oddělení jeho role od role asistenta.

V práci uvádím také stručný přehled systému českých škol pro osoby se sluchovým postižením, počty asistentů a žáků na těchto školách. Všímám si rovněž spolupráce slyšících a neslyšících pedagogických pracovníků.

Součástí práce je i výzkumná část, jejímž záměrem je zachycení aktuálního stavu asistence na školách pro sluchově postižené. Výzkum byl proveden formou dotazníků určených pro asistenty pedagoga, učitele s nimi spolupracující, osobní asistenty a ředitele. Výsledky jsem se pokusila usouvztažnit s informacemi uvedenými v teoretické části práce.

Klíčová slova: Osoba se sluchovou vadou, asistent pedagoga, osobní asistent, tlumočnick, integrace, speciální školy.

Annotation

In this bachelor thesis I deal with the legislative support and real role of a teacher and a personal assistant who work with hearing disabled people. I concentrate on the teacher - assistant cooperation in the process of education. Above all, I focus on their job description. However, I also mention some other problematic aspects such as professional qualification, possibilities of further education, and funding. Main aim of my thesis is to pay attention to assistance in schools for hearing disabled students, furthermore, I describe what the situation at normal schools, where hearing disabled children / pupils / students may be integrated, is like. In addition I deal with the role of an interpreter, his/her duties at school, his/her legislative role and I try to explain the difference between an assistant and an interpreter.

In the thesis I also give a short overview of a system of Czech schools for hearing disabled people and number of assistants and pupils in these schools. Moreover, I deal with the cooperation of hearing and deaf pedagogical workers.

A part of my thesis is formed by a research. The aim is to record the situation at schools for hearing disabled people in the present state of affairs. The research was done in the way of questionnaires which were meant to be filled in by teachers, their assistants, personal assistants and headmasters. I tried to put the results of my research in a relationship with the theory that I have mentioned in the first part.

Key words: Hearing disabled person, teacher's assistant, personal assistant, interpreter, integration, special schools.

Obsah

ÚVOD	9
1. ASISTENCE	10
2. ASISTENT PEDAGOGA	11
2.1 VZNIK POZICE ASISTENTA PEDAGOGA	11
2.2 ZAŘAZENÍ ASISTENTA PEDAGOGA DO VZDĚLÁVACÍHO PROCESU	12
2.3 ODBORNÁ KVALIFIKACE ASISTENTA PEDAGOGA	14
2.4 DALŠÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ASISTENTA PEDAGOGA	18
2.5 ZŘÍZENÍ POZICE ASISTENTA PEDAGOGA	21
2.5.1 Udělování souhlasu.....	21
2.5.2 Postup při zavádění pozice asistenta pedagoga	23
2.5.3 Problémy při zavádění pozice asistenta pedagoga.....	25
2.6 NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA	25
2.7 PLATOVÉ ZAŘAZENÍ ASISTENTA PEDAGOGA A JEHO PŘÍMÁ PEDAGOGICKÁ ČINNOST	27
2.8 VEDENÍ A PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA.....	27
3. OSOBNÍ ASISTENT	29
3.1 NÁPLŇ PRÁCE OSOBNÍHO ASISTENTA	29
3.2 ROZDÍL MEZI OSOBNÍM ASISTENTEM A PEČOVATELSKOU SLUŽBOU	31
3.3 TYPY OSOBNÍ ASISTENCE.....	31
3.3.1 Sebeurčující osobní asistence	31
3.3.2 Řízená osobní asistence.....	32
3.4 VZTAH OSOBNÍ ASISTENT - KLIENT	32
3.5 VÝBĚR OSOBNÍHO ASISTENTA.....	32
3.6 FINANCOVÁNÍ OSOBNÍHO ASISTENTA	34
3.7 ÚSPĚŠNÁ SPOLUPRÁCE UČITEL – OSOBNÍ ASISTENT.....	34
3.8 NEDOSTATKY VE SPOLUPRÁCI UČITEL - OSOBNÍ ASISTENT	35
4. ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ	36
4.1 SYSTÉM ČESKÝCH ŠKOL PRO DĚTI A ŽÁKY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	36
4.2 ASISTENCE NA ŠKOLÁCH PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ	38
4.3 SPOLUPRÁCE SLYŠÍCÍCH A NESLYŠÍCÍCH PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ.....	39
4.3.1 Úspěšná spolupráce	40
4.3.2 Nedostatky ve spolupráci.....	41
4.3.3 Nevýhody spolupráce	41
4.3.4 Příklad konkrétní spolupráce na škole pro sluchově postižené v Praze - Radlicích	41
4.3.5 Vlastní návrh ideální spolupráce.....	42
5. TLUMOČNÍK	44
5.1 TYPY TLUMOČENÍ	45
5.2 TLUMOČNÍK VE VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....	45
5.2.1 Tlumočnick v legislativě.....	45
5.2.2 Tlumočnick nebo asistent pedagoga.....	46
5.2.3 Tlumočnick jako pedagogický a nepedagogický pracovník.....	47
5.2.4 Povinnosti tlumočnicka ve školství	48

6. INTEGRACE	49
6.1 INTEGRACE V LEGISLATIVĚ.....	50
6.2 INTEGRACE DĚTÍ A ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM DO BĚŽNÉ ŠKOLY	50
6.2.1 <i>Vhodní kandidáti</i>	50
6.2.2 <i>Příprava na integraci</i>	51
6.2.3 <i>Průběh integrace u osob se sluchovým postižením</i>	51
6.3 INTEGRACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH VE STATISTIKÁCH	52
6.3.1 <i>Průzkum z roku 2008</i>	52
6.3.2 <i>Průzkum z roku 2011</i>	53
6.4 ZÁVĚREČNÉ SLOVO K INTEGRACI.....	54
7 VÝZKUM	55
7.1 CÍL VÝZKUMU.....	55
7.2 METODY VÝZKUMU	55
7.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	56
7.4 PRŮBĚH VÝZKUMU.....	56
7.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	58
7.5.1 <i>Vyhodnocení dotazníků pro asistenty pedagoga</i>	58
7.5.2 <i>Vyhodnocení dotazníků pro učitele spolupracující s asistenty pedagoga</i>	72
7.5.3 <i>Vyhodnocení dotazníků pro osobní asistenty</i>	80
7.5.4 <i>Vyhodnocení dotazníků pro ředitele škol</i>	89
7.6 ZHODNOCENÍ PRAKTICKÉHO VÝZKUMU	94
ZÁVĚR	96
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	99
SEZNAM PŘÍLOH	105
PŘÍLOHA I. METODICKÝ POKYN K ZABEZPEČENÍ VÝKONU CIVILNÍ SLUŽBY VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	106
PŘÍLOHA II. POČET ASISTENTŮ PEDAGOGA V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 2006	107
PŘÍLOHA III. VZOROVÁ PRACOVNÍ SMLOUVA S ASISTENTEM PEDAGOGA	108
PŘÍLOHA IV. NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA V JEDNOTLIVÝCH PLATOVÝCH TŘÍDÁCH	110
PŘÍLOHA V. TABULKA SE MZDOU ASISTENTŮ PEDAGOGA V JEDNOTLIVÝCH PLATOVÝCH TŘÍDÁCH A VYBRANÝCH PLATOVÝCH STUPNÍCH.....	111
PŘÍLOHA VI. NAVRHOVANÁ VYHLÁŠKA Č. 62/2007 SB.	112
PŘÍLOHA VII. ETICKÝ KODEX TLUMOČNÍKŮ ZNAKOVÉHO JAZYKA.....	116
PŘÍLOHA VIII. DOTAZNÍKY	117
PŘÍLOHA IX. POTVRZENÍ K VÝZKUMU	132

Seznam zkratek

AAK	Alternativní a augmentativní komunikace
AP	Asistent pedagoga
IPPP	Institut pedagogicko psychologického poradenství
IVP	Individuálně vzdělávací plán
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OA	Osobní asistent
o. s.	Občanské sdružení
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SPC	Speciálně pedagogické centrum
ŠMVZP	Škola pro mládež vyžadující zvláštní péči
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZTP	Průkaz osob zvlášť těžce postižených
ZTP/P	Průkaz osob zvlášť těžce postižených s průvodcem

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat asistencí u osob se sluchovým postižením ve výchovně vzdělávacím procesu. Dle současné legislativy vymezím pozici asistenta pedagoga, osobního asistenta a tlumočnicka a dále se jim budu podrobněji věnovat. Jak již vyplývá ze samotného názvu práce, asistenti působí především ve školách speciálních, mezi které patří také školy pro sluchově postižené. Není to však jediné místo, kde se s asistencí můžeme setkat. V době, jejíž snahou je naučit se respektovat každého člověka bez výjimky, je samozřejmé, že děti, žáci a studenti se sluchovým postižením jsou vzděláváni také formou integrace v běžných školách, a proto i tam je možné se s asistencí setkat.

Cílem této práce bude nastínit postavení všech zmíněných pracovníků zvláště ve školách pro sluchově postižené a ukázat, že způsoby asistence se u osob se sluchovým postižením od asistence u jinak postižených či znevýhodněných osob výrazně liší, a to zejména z hlediska komunikace.

Postupně se zaměřím na náplň práce asistentů, možnosti jejich vzdělání, pracovní zařazení, povinnosti související s jejich profesí, dále např. na financování a jinou problematiku. Těžiště mé práce bude spočívat hlavně ve vymezení a porovnání pracovní náplně asistenta pedagoga a osobního asistenta.

Protože asistenti pedagoga, osobní asistenti i tlumočníci působí ve vzdělávacím procesu vždy jen za přítomnosti jednoho nebo více učitelů, bude i roli učitele spolupracujícího právě s těmito asistenty v mé práci věnována pozornost. V rámci systému škol pro sluchově postižené, o kterém stručně píší, uvedu způsoby spolupráce více pedagogických pracovníků (jak slyšících, tak sluchově postižených) a navrhu zároveň ideální možnost fungování této spolupráce.

Dále přiblížím obecnou problematiku integrace a následně se budu zabývat integrací dětí a žáků se sluchovým postižením do běžné školy.

Na závěr přiložím výsledky vlastního výzkumu, který byl proveden formou dotazníků pro asistenty pedagoga, učitele, kteří spolupracují s asistenty, osobní asistenty a ředitele škol pro sluchově postižené. Snahou tohoto výzkumu bude shromáždit informace zejména o aktuálním počtu osobních asistentů a asistentů pedagoga na českých školách pro sluchově postižené, o jejich reálném postavení, legislativním zázemí a vymezení jejich náplně práce. Neméně podstatné pro mě bude z výzkumu vypožorovat, jak probíhá v praxi spolupráce učitele a asistenta při výuce.

1. Asistence

Asistenční personál byl českému školství na počátku 90. let 20. století zcela cizí, zatímco v západní Evropě bylo asistenčních služeb využíváno na všech typech základních škol. Situace v České republice vypadala tak, že všechny děti s těžším zdravotním postižením¹ byly vzdělávány výhradně ve speciálních školách určených pro žáky s konkrétním typem a stupněm postižení,² a nebo neměly přístup ke vzdělání vůbec.³ Příkladem by mohlo být mnoho dětí, které svůj život prožily v ústavech sociální péče a možnost vzdělávat se za celý život neměly (Uzlová, 2010). Dnes se asistence postupně stává i realitou českých škol a je spojena se speciálním školstvím a s integrací (Fiedlerová, 2005).

Podle současných legislativních předpisů pracují v českých školách asistenti pedagoga a osobní asistenti.

¹ Mezi osoby s těžkým zdravotním postižením patří mimo jiné také osoba s těžkým sluchovým postižením.

² Mezi roky 1948 a 1986 byly dnešní školy pro sluchově postižené zákonem rozděleny na školy pro děti hluchoněmé, školy pro děti se zbytky sluchu, školy pro děti nedoslýchavé a školy pro hluchoněmé a méně nadané. Roku 1986 došlo k přejmenování škol na školy pro nedoslýchavé, školy pro žáky se zbytky sluchu a školy pro neslyšící. Toto rozdělení vydrželo do r. 1991, kdy bylo zavedeno jednotné označení - školy pro sluchově postižené, které platí až dodnes (Hrubý, 1999).

³ Možnost osvobození dětí s těžkým zdravotním postižením od povinné školní docházky zrušil zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Po jeho zavedení již není osvobození dále možné.

2. Asistent pedagoga

2.1 Vznik pozice asistenta pedagoga

Až do roku 1997 bylo ve školách v České republice působení více pedagogických pracovníků v jedné třídě zcela nemožné. To se však od roku 1997, kdy vešla v platnost **vyhláška č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách**, změnilo. Tato vyhláška byla **prvním legislativním dokumentem, který umožňoval souběžné působení dvou pedagogů v jedné třídě**. Tento model byl překonán legislativními předpisy z let 2004 a **2005**. Českému školství bylo po vzoru zemí EU a na základě potřeb speciálně pedagogické praxe dovoleno přibrat do vzdělávacího procesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami⁴ další personální podporu ve vzdělávání - **třetího pedagogického pracovníka**. Teplá a Šmejkalová (2007) zmiňují, že ustanovení funkce asistenta pedagoga v České republice představuje novou podpůrnou službu umožňující kvalitnější vzdělávání mnoha žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, zlepšení kvality života u osob s těžkým zdravotním postižením a lepší uplatnění pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami na trhu práce.

Od ledna 2004 je asistent pedagoga zařazen v katalogu prací (Uzlová, 2010) a od 1. ledna 2005 je pozice asistenta pedagoga ustanovena v novém školském zákoně⁵ (Fiedlerová, 2005), který v různých obměnách platí dodnes. Teplá (2007) ve svém článku uvádí, že dříve tuto práci zastávali vychovatelé, pomocní vychovatelé, asistenti získaní prostřednictvím úřadů práce nebo občanských sdružení, studenti středních škol (především pedagogických, zdravotnických a sociálně právních), studenti vysokých škol (hlavně z pedagogických fakult a to v rámci jejich krátkodobých i dlouhodobých praxí) a také

⁴ Dítětem, žákem nebo studentem se **speciálními vzdělávacími potřebami** je podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 16, odst. 1-4 **osoba se zdravotním postižením, zdravotním či sociálním znevýhodněním**.

- *„Zdravotní postižení je pro účely tohoto zákona postižení mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.*
- *Zdravotní znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.*
- *Sociální znevýhodnění je pro účely tohoto zákona a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova nebo c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.“* (zvýraznila Markéta Vojtová, dále jen MV)

⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005

pracovníci vojenské civilní služby⁶ (po jejím zrušení⁷ se řada škol pečujících o postižené děti dostala do velkých problémů). Švancar (2004) zmiňuje, že „civilkáři“ byli lacinou pracovní silou, které bylo využíváno na obtížných a těžko obsaditelných místech pomocníků s postiženými dětmi.

2.2 Zařazení asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu

Asistent pedagoga je dle současné legislativy **pedagogický pracovník vykonávající přímou pedagogickou činnost.**

Zákon zní: „*Přímou pedagogickou činnost vykonává*⁸

- a) *učitel,*
- b) *vychovatel,*
- c) *speciální pedagog,*
- d) *psycholog,*
- e) *pedagog volného času,*
- f) *asistent pedagoga*⁹,
- g) *trenér,*
- h) *vedoucí pedagogický pracovník.“* (zákon č. **563/2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, část první, hlava I., § 2 odst. 2)

Pedagogickým pracovníkem může být jen ten, kdo:

- je plně způsobilý k právním úkonům,
- má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- je zdravotně způsobilý,
- je bezúhonný¹⁰
- prokázal znalost českého jazyka. (zákon č. **563/ 2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, část první, hlava II., díl 1, § 3, odst. 1)

⁶ Legislativně tuto možnost upravoval Metodický pokyn k zabezpečení výkonu civilní služby ve školách a školských zařízeních, č. j.: 23 318/99-24, Věstník MŠMT sešit 9/1999 – viz příloha č. I.

⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí zrušilo výkon civilní služby spolu s ukončením výkonu základní služby v prosinci 2004. Podrobněji viz (Zrušení civilní služby, [online], cit. 3.2.2011).

⁸ Zvýraznila MV

⁹ Zvýraznila MV

¹⁰ „*Za bezúhonného se pro účely tohoto zákona považuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen*

a) za úmyslný trestný čin, nebo

b) za trestný čin nedbalostní spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka, pokud se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen“ (zákon č. 563/2004 Sb., hlava II, díl 1, § 3, odst. 2).

Podle vyhlášky MŠMT ČR č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, část první, § 1, odst. 1 a 2: „*Vzdělávání dětí, žáků a studentů se **speciálními vzdělávacími potřebami**¹¹ a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se uskutečňuje s pomocí **podpůrných opatření**¹² (...) Podpůrnými opatřeními při speciálním vzdělávání se pro účely této vyhlášky rozumí (...) **využití služeb asistenta pedagoga**¹³, (...)“¹⁴*

Asistent pedagoga je podpůrná služba při vzdělávání:

a) pro žáky se zdravotním postižením¹⁵

- s těžkým zdravotním postižením ve speciálních školách
- integrované v běžných mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách

b) pro žáky se sociálním znevýhodněním¹⁶

- v přípravných třídách běžných i speciálních škol
- v běžných i speciálních školách

c) pro žáky mimořádně nadané

Asistent pedagoga může být zaměstnán ve všech školách počínaje školami mateřskými až po školy vyšší odborné a setkat se s ním můžeme ve školách speciálních nebo školách běžného typu. Přesné znění podle zákona č. **561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění v § 16, odst. 9 zní „*Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní*

¹¹ Zvýraznila MV

¹² Zvýraznila MV

¹³ Zvýraznila MV

¹⁴ Podle navrhované vyhlášky MŠMT ČR č. 147/2011, která vstoupí v platnost 1.9.2011 a která změní vyhlášku č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, článek I, § 1, odst. 1 již nebudou uvedena pouze podpůrná opatření, ale také **opatření vyrovnávací**. Znění bude následující: „*Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření.*“ § 1, odst. 2 „*Vyrovnávacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním se pro účely této vyhlášky rozumí (...) využívání služeb asistenta pedagoga. (...)“* § 1, odst. 3 „*Podpůrnými opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním postižením se pro účely této vyhlášky rozumí (...) zajištění služeb asistenta pedagoga. (...)“* (vyhláška č. 147/2011 Sb.).

¹⁵ V příloze č. II uvádím tabulku s počtem asistentů pedagoga pro žáky se zdravotním postižením v České republice aktuální k roku 2006. Sčítání zajistil Ústav pro informace a vzdělávání (Teplá, 2007).

¹⁶ V příloze č. II uvádím tabulku s počtem asistentů pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním v České republice aktuální k roku 2006. Sčítání zajistil Ústav pro informace a vzdělávání (Věstník MŠMT sešit 9/1999).

skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga¹⁷. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení."

Služby asistenta pedagoga se upřednostňují v prvních třídách základní školy, ve vyšších ročnících se doporučuje je omezovat v souladu s věkovým i sociálním osamostatňováním žáků. Avšak nejdůležitějším faktorem pro zřízení nebo nezřízení asistenční služby je aktuální stav žáka se zdravotním postižením a jeho individuální potřeby (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [online], cit. 2. 2. 2011).

2.3 Odborná kvalifikace asistenta pedagoga

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, § 20 stanovuje podmínky, za kterých asistent pedagoga získává odbornou kvalifikaci.

a) *„vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd¹⁸,*

b) *vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku¹⁹,*

c) *středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů²⁰,*

d) *středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělání a studiem pedagogiky²¹“ [Studiem pedagogiky pro budoucí pedagogické pracovníky (vychoovatele, pedagogy volného času a asistenty pedagoga) se rozumí vzdělání v oboru pedagogických věd v rozmezí nejméně 80 hod se zaměřením na pedagogiku a psychologii (přesné znění: Studium pedagogiky podle § 22 odst. 1 písm. b) zákona 563/2004 Sb. a § 3 vyhlášky č. 317/2005 Sb.)]*

e) *„základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga²² uskutečňovaného zařízeními dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.“ (Další vzdělávání – v tomto případě studium ke splnění kvalifikačních*

¹⁷ Zvýraznila MV

¹⁸ Zvýraznila MV

¹⁹ Zvýraznila MV

²⁰ Zvýraznila MV

²¹ Zvýraznila MV

²² Zvýraznila MV

předpokladů pro asistenty pedagoga nařizuje: Studenti s dosaženým základním vzděláním se účastní vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga v rozsahu nejméně **120 vyučovacích hodin**, na jejímž konci skládají závěrečnou zkoušku před komisí a obdrží osvědčení z nových dovedností a znalostí v oblasti pedagogických věd.²³⁾

Tento zákon dále zmiňuje Společná ustanovení získání odborné kvalifikace – „**Předpokladem odborné kvalifikace²⁴ učitelů vykonávajících přímou pedagogickou činnost s dětmi, žáky a studenty, kteří nemohou vnímat řeč sluchem, je také prokázaná znalost znakované češtiny²⁵, případně dalších komunikačních systémů neslyšících²⁶ a hluchoslepých osob**“ (Sbírka zákonů č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a změně dalších zákonů a další související zákony, část desátá, čl. XI, § 22, odst. 2).

K výše uvedeným možnostem vzdělávání bych nyní ještě uvedla některé doplňující informace:

ad a)

- V České republice se nachází málo specializovaných vysokoškolských oborů určených výlučně pro asistenty pedagoga. Jedním z nich je obor Pedagogické asistentství, které je možné studovat na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v tříletém programu Specializace v pedagogice jako studium bakalářské prezenční nebo bakalářské kombinované.²⁷
- Také Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně nabízí obor Pedagogické asistentství, a to všech oborů pro ZŠ (Aj, Čj, D, Fr, Fy, Hv, Ch, M, Nj, Zsv, Bi, Rj, VV, Z²⁸, křesťanské výchovy, speciální pedagogiky, technické a informační výchovy nebo výchovy ke zdraví). Jedná se o bakalářský program prezenčního studia v programu Specializace v pedagogice a sám student si zkombinuje dva obory (Studijní program Specializace v pedagogice, [online], cit. 21.2.2011).

²³ přesné znění: Studium pro asistenty pedagoga podle § 20 odst. e) zákona 563/2004 Sb. a § 4 vyhlášky č. 317/2005 Sb., tzn. studium pro asistenty pedagoga s dosaženým základním vzděláním

²⁴ Zvýraznila MV

²⁵ Zvýraznila MV

²⁶ Zvýraznila MV

²⁷ Absolvent má kvalifikaci asistenta pedagoga a může pracovat buď jako asistent, nebo jako výchovný pracovník v rámci středních škol, vyšších odborných škol, pedagogických a poradenských center a středisek. (Studijní obory, [online], cit. 21.2.2011)

²⁸ Aj = anglický jazyk, Čj = český jazyk, D = dějepis, Fr = francouzština, Fy = fyzika, Hv = hudební výchova, Ch = chemie, M = matematika, Nj = německý jazyk, Zsv = základy společenských věd, Bi = biologie, Rj = ruský jazyk, VV = výtvarná výchova, Z = zeměpis

- Dříve bylo možné studovat tříletý bakalářský obor Asistent pedagoga i na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě. Podle informací ze studijního oddělení Pedagogické fakulty do oboru Asistent pedagoga nastoupili první studenti v akademickém roce 2007/2008. Poslední studenti byli přijati ve školním roce 2008/2009. V současné době jsou ve studiu ještě studenti, kteří plní povinnosti v nadstandardní době. Znovuotevření oboru není naplánováno (Lucie Jakubková – studijní referentka, která měla na starost obor Asistent pedagoga. Telefonické a e-mailové spojení. 2.2.2011).
- Samozřejmě existují i další univerzitní programy, po jejichž úspěšném zakončení může absolvent pracovat jako asistent pedagoga. Drotárová (2006) uvádí např. tříletý bakalářský obor Psychologie a speciální pedagogika na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity v Praze. V tomto případě se však nejedná o obor speciálně zaměřený na asistenty pedagoga.
- Dalším studijním programem, který má v akreditaci uplatnění asistenta pedagoga, je Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Tento bakalářský a navazující magisterský obor dává možnost studovat i studentům s vadou sluchu. Jako asistenti pedagoga však mohou po úspěšném ukončení studia pracovat - a to zvláště na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením - pouze ti, kteří v rámci studia absolvují pedagogickou specializaci. Také slyšící a neslyšící absolventi bakalářského a magisterského oboru Výchovné dramatiky pro Neslyšící z Divadelní fakulty Janáčkovy akademie múzických umění v Brně často nacházejí uplatnění jako asistenti pedagoga na školách pro sluchově postižené.

ad b)

- V současnosti nenajdeme žádnou vyšší odbornou školu v České republice, na které by bylo možné studovat přímo obor asistent pedagoga. Jako možné vhodné studium pro budoucí asistenty pedagoga se nabízí studium vyšších odborných škol s pedagogickým zaměřením, jako je – podle (Pedagogické VOŠ, [online], cit. 21.2.2011) - např. Jabok - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická v Praze, Svatojánská kolej - vyšší odborná škola pedagogická v Berouně, Vyšší odborná škola pedagogická a sociální v Kroměříži, Vyšší odborná škola pedagogická a sociální v Praze 6 nebo Vyšší odborná škola pedagogická v Litomyšli.

ad c)

- Dvě školy v České republice poskytují středoškolské vzdělání na přípravu asistenta pedagoga, a to jednak **Vyšší odborná škola, Střední pedagogická škola a Obchodní akademie v Mostě**²⁹ (studium bylo otevřeno ve školním roce 2004/2005), jednak **SŠ prof. Zdeňka Matějčka v Ostravě** (studium zde bylo zahájeno o rok později) (Drotárová, 2006).
- V Mostě lze obor Pedagogika pro asistenty ve školství studovat pouze dálkově. Výuka probíhá formou víkendových konzultací v rozsahu 220 hod. za školní rok. Absolvent základní školy se může přihlásit buď na **dvouleté dvojstupňové studium** zakončené závěrečnou zkouškou (tato zkouška je složená z teoretické části, ve které student musí prokázat znalost v oblastech psychologie, pedagogiky, kultury národnostních menšin a metodiky práce s menšinami, a praktické části, která sleduje týmovou práci, individuální přípravu a ověřuje dovednosti z hudební, tělesné a výtvarné výchovy), nebo na **maturitní pětileté dvojstupňové studium** zakončené maturitní zkouškou (zkouška má část společnou - český jazyk a literatura, cizí jazyk a volitelný předmět a poté část profilovou ze tří předmětů, které stanoví ředitel školy). Absolvent má kompetence pro výkon práce asistenta pedagoga a je připraven k tomu, aby mohl podle pokynů plně kvalifikovaného učitele nebo vychovatele provádět výchovně vzdělávací činnost zaměřenou na specifické potřeby dětí / žáků / studentů školního a předškolního věku (Pedagogika pro asistenty ve školství, [online], cit. 07.3.2011).
- Ostravská škola byla zřízena po vzoru školy v Mostě, a proto je zde vzdělání koncipováno stejným způsobem (Drotárová, 2006). Studijní obor Pedagogika pro asistenty ve školství je dálkový dvouletý, zakončený závěrečnou zkouškou, a dálkový tříletý navazující, zakončený maturitou (Obory vzdělání, [online], cit. 07.3.2011). Charakteristiku oboru a uplatnění nebudu dále opakovat.
- Školy poskytující maturitní vzdělání v oblasti sociálně-právní uvádějí, že jejich absolventi mohou také, mimo jiné, pracovat jako asistenti ve školách, nicméně toto sdělení není zcela pravdivé, neboť tito studenti práci asistenta pedagoga získají pouze za podmínky, že po maturitě ještě absolvují akreditovaný vzdělávací program pro asistenty pedagoga (Drotárová, 2006).

²⁹ Celý název této školy je VOŠ, OA, SPGŠ a SZŠ Most (=Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a střední zdravotnická škola Most)

ad d)

- Kdokoliv s libovolným výučním listem a absolvováním studia pedagogiky získává kvalifikaci asistenta pedagoga.
- Studenti studující nematuritní obor asistent pedagoga musí ještě navíc absolvovat studium pedagogiky (Drotárová, 2006).

ad e)

- Absolventi studia základní školy mající zájem o vzdělávací program pro asistenty pedagoga by měli podle Integrovaného školního centra Prointepo, které má s pořádáním kurzů bohaté zkušenosti, mít dobrý zdravotní stav, nejméně 18 let v den složení závěrečné zkoušky, trestní bezúhonnost a zájem o danou problematiku (Kurz asistent pedagoga, [online], cit. 21.2.2011).

2.4 Další možnosti vzdělávání asistenta pedagoga

V současné době se Ministerstvo školství snaží přivést do škol více asistentů pedagoga, a tak vzdělávací instituce neustále organizují nová školení, akreditované vzdělávací programy, akreditované vzdělávací kurzy nebo rekvalifikační kurzy. Je zřejmé, že ředitelé mají zájem spíše o zaměstnance s vyšší kvalifikací a že se tlak na vyšší úroveň vzdělávání stále zvyšuje.³⁰ Jak si může asistent pedagoga zvyšovat nebo doplňovat své vzdělání v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, je uvedeno ve **vyhlášce č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků**, část první. Dále je zde uvedeno, co se rozumí studiem pro asistenty pedagoga.³¹

Zde pro příklad uvádím několik kurzů / školení / programů, které je možné navštěvovat:

³⁰ Nicméně Lucie Drotárová se ve své práci o asistenci pedagoga zmiňuje o tom, že nepředpokládá, že absolventi magisterských studií speciální pedagogiky a příbuzných oborů se budou chtít jednou jako asistenti pedagoga žít, a to především vzhledem k výši jejich platu. Setkáváme se spíše s opačnou situací a to s tím, že si někteří středoškolsky vzdělaní asistenti pedagoga zvyšují svoji kvalifikaci bakalářským studiem speciálně pedagogických oborů (Asistent pedagoga, 2006).

³¹ Studium pro asistenty pedagoga se podle § 4 stejného zákona rozumí nabytí znalostí a dovedností v oblasti pedagogických věd v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v délce trvání nejméně 120 vyučovacích hodin zakončené závěrečnou zkouškou před komisí a získáním osvědčení.

- **Speciálně pedagogické centrum SCHOLA VIVA (Šumperk)** nabízí rekvalifikační kurz - Asistent pedagoga, akreditovaný MŠMT. Tento kurz se otevírá při minimálním počtu 15 zájemců, trvá 132 hodin a je určen pro zájemce s ukončeným základním vzděláním. Na kurzu přednáší pracovníci SPC³², učitelé ZŠ Schola-Viva Šumperk a různí externí pracovníci z oboru. Výuka zahrnuje tato témata: Škola, školní práce a role asistenta pedagoga; Základní pojmy z oblasti pedagogiky a psychologie; Sociálně právní problematika; Pedagogicko – psychologická a kulturní specifika v práci asistenta pedagoga; Základní norma zdravotnických znalostí; Odborná praxe. Na konci kurzu účastníci obdrží osvědčení opravňující k vykonávání této profese (Speciální pedagogické centrum Schola Viva Šumperk, [online], cit. 07.3.2011).
- **Centrum Prointepo** nabízí vzdělávací kurzy pro asistenty pedagoga spolufinancované Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Je celkem vypsáno 5 bezplatných kurzů určených pro zaměstnance škol a školských zařízení v Královéhradeckém kraji. Čtyři z pěti kurzů již proběhly a poslední se uskuteční v červnu až září 2011. Účastník kurzu získá odborné znalosti ze společenskovedních disciplín – z obecné pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky, romistiky, komunikace, základů první pomoci, metodiky práce asistenta pedagoga a jiné praktické dovednosti. Kurz zahrnuje 6 víkendů přednášek a 40 hodin odborné praxe – tj. celkem 128 hodin teoreticko-praktické výuky převážně prožitkovou formou (Kurz asistent pedagoga, [online], cit. 21.2.2011).
- **Schola Servis** je centrum dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a středisko služeb školám, které nabízí v každém školním roce kurzy pro asistenty pedagoga, po jejichž absolvování účastníci získají znalosti a dovednosti pro výkon profese asistenta pedagoga. Absolvent kurzu poté může pracovat jako asistent pedagoga ve speciálních školách, u integrovaného dítěte v MŠ, ZŠ a SŠ a nebo jako noční vychovatel v dětském domově. Aktuální kurzy jsou plánovány na podzim a zimu 2011 v Přerově a jejich rozmezí je 80 hodin (Asistent pedagoga, [online], cit. 11.6.2011).
- **Rytmus o.s.**³³ (akreditovaná vzdělávací instituce) pořádá dva typy kurzů pro asistenty pedagoga. Jeden z kurzů se nazývá Asistent pedagoga, jiný kurz v rámci projektu Vzděláním pro změnu se jmenuje Metody a formy práce ve třídě s individuálně integrovaným žákem – kurz pro asistenty pedagoga. Obsah obou kurzů

³² SPC = speciálně pedagogické centrum

³³ o. s. = občanské sdružení

je dost podobný. Absolvent si osvojí a prohloubí znalosti z psychologie, pedagogiky a speciální pedagogiky, seznámí se s příčinami vzniku a typy postižení, učí se zásadám první pomoci, efektivním vyučovacími metodám, strategiím zvládnutí krizových situací, získá informace o možnostech úpravy učiva, o způsobech motivace žáka a o pomůckách. Dále se seznámí se zásadami komunikace, spolupráce s učitelem, rodiči a jinými pracovníky školy, učí se inkluzivnímu³⁴ vzdělávání a poznává základní právní dokumenty z oblasti školství a lidských práv.

- V říjnu 2010 vydalo občanské sdružení Rytmus prohlášení ke společnému vzdělávání všech dětí v reakci na rostoucí odporce inkluzivního vzdělávání. Rytmus se snaží a i nadále se bude snažit o to, aby v České republice, stejně jako v jiných evropských zemích i v zámoří, bylo běžné, aby děti se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním chodily do běžné školy spolu s ostatními dětmi. Vždyť výzkumy dokazují, že nepřítomnost znevýhodněných dětí ochuzuje jejich spolužáky zvláště o zkušenost, že ne všichni jsou stejní, a i ti, kteří pomoc potřebují, mohou něco nabídnout (Metody a formy práce ve třídě s individuálně integrovaným žákem - kurz pro asistenty pedagoga, [online], cit. 11.3.2011).

- **Institut pedagogicko psychologického poradenství (IPPP)** – každý školní rok institut pořádá kurzy pro asistenty pedagoga. V současné nabídce seminářů nalezneme dvoudenní rekvalifikační kurz Asistenta pedagoga, který proběhne koncem června 2011 v rozmezí sto dvaceti hodin. Obsahem bude seznámit účastníky s právy a povinnostmi asistenta pedagoga, se specifickými školní práce, s formami a metodami přípravy na výuku a s podporou v průběhu vyučování. Kurz dále účastníky seznámí s tím, jak spolupracovat s rodiči, bude se snažit rozvíjet osobnostní dovednosti pro práci s dětmi ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, bude učit porozumění věkovým a individuálním zvláštnostem žáků, orientaci ve specifických vzdělávacích potřebách žáků a používání nápravné techniky. Účastníci absolvují odborné stáže ve školách, školských zařízeních a spolupracujících institucích a na konci kurzu vypracují závěrečnou práci. Nabídka kurzů pro školní rok 2011/2012 dosud není zveřejněna (Vzdělávání – kompletní vzdělávací nabídka, [online], cit. 11.6.2011).

³⁴ Inkluze = moderní trend ve speciální pedagogice více preferovaný než integrace i když často mylně s pojmem integrace ztotožňovaný. Podle poznámek z výuky (2008) je inkluze nadstupeň integrace, ideální stav začlenění, ke kterému by měla každá společnost dospět. Postiženého není potřeba přizpůsobovat, ale naopak, samotná společnost se musí měnit a vytvářet vhodné prostředí a možnost seberealizace pro postižené spoluobčany.

Asistenti pedagoga mohou být profesně podporováni i jinými metodami a prostředky. Přímou metodickou podporu jim může poskytnout třídní učitel, v jehož třídě asistent působí, jiný učitel pověřený metodickým vedením asistenta nebo jiní odborníci. Z nových metod, které taktéž podporují profesionální růst pedagogických pracovníků, lze jmenovat např. supervizi³⁵ nebo videotrénink interakcí³⁶ (Uzlová, 2010).

2.5 Zřízení pozice asistenta pedagoga

"Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga obsahuje název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy, počet žáků a tříd celkem, počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dosažené vzdělání asistenta pedagoga, předpokládanou výši platu nebo mzdy, zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga, cíle, kterých chce ředitel školy zřízením této funkce ve škole dosáhnout, a náplň práce asistenta pedagoga" (Vyhláška MŠMT ČR č. **73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, § 7, odst. 2).

2.5.1 Udělování souhlasu

"Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením³⁷ a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.³⁸" (Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání

³⁵ Uzlová (2010) supervizi vysvětluje jako výuku, pomoc, podporu či zpětnou vazbu pod odborným dohledem. Je to příležitost podívat se na věc s odstupem, poučit se a hledat nové cesty s určitou podporou. Asistent za pomoci odborníka (supervizita) hledá řešení problému. To přispívá ke zvýšení jeho profesionální kompetence.

³⁶ Videotrénink interakcí je speciální metoda, která pomáhá vyřešit vzniklý problém např. mezi asistentem a dítětem nebo učitelem ve třídě. Pomoc poskytuje videozáznam natočený videotrenérem v průběhu běžné výuky ve škole. Středem zájmu je komunikace mezi dospělým (asistentem, učitelem) a dítětem. Nahrany videozáznam si následně promítne videotréner s asistentem pedagoga, s učitelem, popř. s rodičem dítěte. Rozebíráním se odhalují zdroje nedorozumění a navrhují se patřičné změny (Uzlová, 2010).

³⁷ Zvýraznila MV

³⁸ Zvýraznila MV

„Školská poradenská zařízení zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání. Školská poradenská zařízení spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě s dalšími orgány a institucemi.“ Mezi školská poradenská zařízení patří speciálně pedagogické

výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů, část III. Změna školského zákona, odst. 5. Tento zákon změnil ustanovení §16 Zákona č. 561/2004 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných³⁹).

Úloha školského poradenského zařízení, pod něhož spadají speciálně pedagogická centra (dále jen **SPC**) a pedagogicko psychologické poradny (dále jen **PPP**), spočívá v **doporučení služby asistenta pedagoga** vzhledem ke speciálním potřebám dítěte, žáka nebo studenta se speciálními vzdělávacími potřebami. Školské poradenské zařízení se musí vyjádřit v souladu s případnými podklady pro tvorbu **individuálního vzdělávacího plánu žáka** (dále jen IVP)⁴⁰.

- **SPC** – „*Centrum zjišťuje speciální připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnost školní docházku a speciální vzdělávací potřeby žáků se zdravotním znevýhodněním, zpracovává odborné podklady pro integraci těchto žáků a pro jejich zařazení a přeřazení do škol a školských zařízení a pro další vzdělávací opatření*“ (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 6 odst. 4 písm. a)).

- SPC zpracovává profesionální doporučení obsahující **zdůvodnění potřeby asistenta pedagoga** v dané škole, **rozsah jeho činnosti** (doba trvání pracovního poměru, výše pracovního úvazku apod.), **návrh pracovní činnosti** a jeho dalších poskytovaných podpůrných služeb.

centrum a pedagogicko-psychologická poradna (bude později podrobně vysvětleno) (Přehled školství, [online], cit. 28.1.2011).

³⁹ Když probíhalo udělování souhlasu ke zřízení funkce asistenta pedagoga podle zákona č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 9 platilo, že *„Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.“* Souhlas krajského úřadu byl nutný z hlediska zvýšené finanční náročnosti a to rovněž v případě škol zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nebo církvemi nebo náboženskými společnostmi. V případě těchto škol však nebyly poskytovány finanční prostředky v kompetenci krajů, ale ministerstva. Protože byl tento postup udělování souhlasu shledán jako **nesmyslný**, byl zákon změněn na zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.

⁴⁰ IVP stanovuje § 6 vyhlášky č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Je to plán, který se v případě potřeby stanoví individuálně nebo skupinově integrovanému žákovi, žákovi s hlubokým mentálním postižením či žákovi speciální školy. Plán vychází ze školního vzdělávacího programu dané školy, ze závěrů speciálně pedagogických, psychologických vyšetření, z doporučení praktického a odborného lékaře a z vyjádření zákonného zástupce žáka. IVP obsahuje údaje o poskytování individuální speciálně pedagogické a psychologické péče žákovi, o cíli vzdělávání, časovém a obsahovém rozvržení studia, údaje o zadávání a plnění úkolů, způsobu hodnocení žáka, **vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka**, seznam pomůcek, aj.

• **PPP** – „Obsahem poradenských služeb je činnost přispívající zejména k vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením.“ (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 2, písm. d)

- "Poradna zjišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků ve školách, které nejsou samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením, a vypracovává odborné posudky a návrhy opatření pro školy a školská zařízení na základě psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky" (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 5 odst. 3 písm. b)).

Podle současného zákona je situace **na školách zřizovaných ministerstvem** nebo **církvemi** nebo **náboženskými společnostmi** jiná: „...ke zřízení funkce asistenta pedagoga podle odstavce 9 je v případě škol zřizovaných ministerstvem či registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, nezbytný **souhlas ministerstva**⁴¹, v případě škol zřizovaných ostatními zřizovateli **souhlas krajského úřadu**⁴²" (Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů, část III. Změna školského zákona, odst. 6. Tento zákon změnil ustanovení §16 Zákona č. 561/2004 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných).

2.5.2 Postup při zavádění pozice asistenta pedagoga

Podle Teplé a Šmejkalové (2007) by postup měl být následující:

1. Ředitel školy ve spolupráci se **školským poradenským zařízením** (SPC, PPP) získá **podklady ke zřízení pozice** asistenta pedagoga. Ještě před tím, než žáka zařadí do speciálního vzdělávání, důkladně spolu se zákonnými zástupci žáka vypracuje **žakovu dokumentaci**. Potom čeká, zda školské poradenské zařízení doporučí na základě podpůrných opatření asistenta pedagoga s konkrétním rozsahem a navrženým obsahem služeb, které by vykonával.

2. Ředitel musí formou **žádosti** funkci asistenta pedagoga **administrativně zajistit**.

⁴¹ Zvýraznila MV

⁴² Zvýraznila MV

Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga **obsahuje**:

- a) název a sídlo školy
- b) celkový počet tříd a žáků
- c) z toho počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- d) vzdělání asistenta pedagoga
- e) předpokládanou výši platu asistenta pedagoga
- f) odůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga
- g) cíle, kterých chce ředitel zavedením nové pozice dosáhnout
- h) náplň práce asistenta pedagoga
- ch) dobu, po kterou bude asistent svou funkci ve škole vykonávat

Kompletní žádost se všemi údaji je nutné zaslat na **odbor školství příslušného krajského úřadu** s výjimkou škol zřizovaných MŠMT nebo církví – ty svoji žádost zasílají na **odbor speciálního vzdělávání MŠMT**.

3. Současně s administrativním zajišťováním všech záležitostí se vyřizují nutné **ekonomické náležitosti** k nové pozici. Ředitel při dohodovacím řízení **projednává finanční náležitosti rozpočtu školy pro daný kalendářní rok se svým zřizovatelem nebo se uchází o dotace MŠMT**.

4. Je-li asistent žákovi doporučen, musí ředitel s předstihem, před přijetím žáka do speciálního vzdělávacího režimu, **najít vhodného a kvalifikovaného asistenta**.⁴³ Při tom vychází ze specifických vzdělávacích potřeb dítěte / žáka / studenta se zdravotním postižením nebo sociálním znevýhodněním a z konkrétních podmínek školy. Vyhledat asistenta je možné na úřadu práce, ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi, lékaři – pediatry, odborem školství příslušného krajského úřadu, může být vyhlášen konkurz, je možné hledat v různých inzercích, někdy mohou někoho doporučit zákonní zástupci žáka apod.

5. Po nalezení vhodného asistenta je sepsána **pracovní smlouva**, která obsahuje dobu pracovního poměru – v případě, že je asistent přijat na dobu určitou, doporučují se uvést konkrétní důvody, míra přímé pedagogické činnosti, náplň práce a platové zařazení. Následně je asistent **seznámen s prostředím školy, školním řádem a náležitostmi**

⁴³ Podle Uzlové (2010) by měla škola při hledání vhodného asistenta postupovat tak, že vypíše standardní výběrové řízení. To bývá většinou dvoukolové. V prvním kole zájemci zasílají profesní životopis a motivační dopis, v druhém kole probíhá osobní pohovor již s vybranými uchazeči. Měly by nás zajímat kvalifikační předpoklady, motivace uchazeče o práci, představa uchazeče o spolupráci s učitelem, schopnost komunikace, dále by měla být věnována pozornost uchazečově kreativitě, flexibilitě, spolehlivosti, odpovědnosti a uchazeč by měl být ochoten učit se stále novým věcem.

o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Písemně se stanoví **postoj asistenta pedagoga** ve vztahu ke všem spolupůsobilým pracovníkům v dané třídě. Na závěr je nutností ředitele, aby zajistil **seznámení** asistenta pedagoga s dítětem / žákem / studentem, jeho zákonnými zástupci a osobní dokumentací.

6. Někdy se může stát, že se postupem času ukáže, že asistent pedagoga nesplňuje příslušnou odbornou kvalifikaci. Pokud se tak stane, je nutné, aby ředitel asistentovi co nejdříve zajistil **studium v akreditovaném vzdělávacím programu.**

2.5.3 Problémy při zavádění pozice asistenta pedagoga⁴⁴

Při stanovení funkce asistenta pedagoga mohou nastat problémy z důvodu:

- nejasně vymezené činnosti asistenta pedagoga
- nevhodně obsazeného místa asistenta pedagoga – např. špatná kvalifikace
- chybějící metodické podpory asistenta pedagoga
- neposkytnuté databáze zájemců o funkci asistenta pedagoga ze strany úřadu práce
- nevhodného využívání pracovních schopností asistenta pedagoga
- zneužívání služeb asistenta pedagoga tam, kde dětské schopnosti stačí
- problematicky zajištěné činnosti asistenta pedagoga
- nezkušenosti se zaváděním týmu souběžně působících pedagogů v jedné třídě
- nejasně stanovených kompetencí souběžně působících pedagogických pracovníků v jedné třídě

2.6 Náplň práce asistenta pedagoga

Současně platná vyhláška MŠMT ČR č. **73/2005 Sb.** - Vyhláška o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných v § 7, ods. 1 uvádí, že "*Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou:*

- *pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,*
- *pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti,*
- *pomoc při komunikaci se žáky,*
- *při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází.*"⁴⁵

⁴⁴ Převzato z Teplá, Šmejkalová, 2007

Kromě výše zmíněných mezi jeho další aktivity podle Motejzíkovej (2005) patří např. kontrola, zda dítě / žák / student učiteli rozumí - tedy zpětná vazba. Snaží se tak včas podchytit situace, ze kterých by postupem času mohl vzniknout nějaký problém. Vší má si i toho, co děti baví, a dává dětem takové podněty, aby byly co nejvíce spolu. Děti by měly vědět, že se na asistenta mohou vždy spolehnout. Velmi osvědčená je také sebereflexe, kdy si asistent píše, co se ve výuce dělo, později se k poznámkám vrací a tím si uvědomuje mnoho věcí. Lze říci, že asistent je jakýmsi koordinátorem všeho dění ve třídě.

Náplň práce asistenta pedagoga - zda bude např. asistent působit striktně jen ve vyučování, nebo se zapojí i do volnočasových aktivit - si každý rok **stanovuje ředitel školy sám** a zanáší ji do asistentovy pracovní smlouvy. Oddělí tak činnosti všech pedagogických pracovníků v jedné třídě, přičemž většinou platí, že vyučování řídí třídní učitel nebo učitel odborného předmětu. Ten si také sám zkoordinuje své spolupracovníky (druhého učitele, asistenta pedagoga nebo vychovatele) a zodpovídá za průběh i výsledky vzdělávání (Berka, 2006). Protože zákon náplň práce asistenta pedagoga vymezuje jen rámcově a každý ředitel si konečnou podobu stanoví sám, často se náplně práce asistentů pedagogů liší.

Ředitel školy taktéž stanovuje **míru přímé pedagogické činnosti**. „*Míru přímé pedagogické činnosti stanoví asistentu pedagoga ředitel školy nebo školského zařízení v rozpětí 20 až 40 hodin týdně podle potřeby školy či školského zařízení*“⁴⁵ (Přehledná tabulka týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti všech pedagogických pracovníků v Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků). Teplá a Šmejkalová (2007) uvádí, že ředitel školy při svém rozhodování o stanovení pedagogického pracovního úvazku přihlíží k doporučení školského poradenského zařízení, ke skutečným potřebám žáka a k podmínkám školy. Při uzavírání pracovního poměru na dobu určitou uvádí ve smlouvě konkrétní důvody - např. že smlouva platí po dobu, na kterou je dán souhlas se zřízením asistenta pedagoga krajským úřadem nebo MŠMT, nebo na dobu, po kterou bude žák se sluchovým postižením ve škole vzděláván apod. (vzorová pracovní smlouva s asistentem pedagoga viz příloha č. III.)

⁴⁵ Nový návrh vyhlášky, který vstoupí v platnost 1.9.2011 do hlavních činností asistenta pedagoga přidá bod, podle něhož bude asistent pedagoga nucen pomoci žákům i při výuce a přípravě na výuku, a také bod, podle něhož bude asistent **pomáhat** žákům s těžkým zdravotním postižením i **při sebeobsluze** a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku bude uskutečňovat vzdělávání (podrobněji vyhláška č. 147/2011 Sb.).

⁴⁶ (Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a podporou asistence, [online], cit. 2.2.2011)

2.7 Platové zařazení asistenta pedagoga a jeho přímá pedagogická činnost⁴⁷

"Platové zařazení asistenta pedagoga ve školách zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí ve smyslu nařízení vlády č. 469/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 331/2003 Sb., katalog prací č. 2.16.3, se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace. Platové zařazení je možné od 4. do 8. platové třídy⁴⁸ podle požadavků školy a školského zařízení na náročnost vykonávané práce.⁴⁹ Asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, proto mu náleží platový tarif podle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 330/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a 8 týdnů dovolené."⁵⁰

Asistenti pedagoga vnímají své platy jako nemotivující k dalšímu vzdělávání a zvyšování kvalifikace, neboť námaha a čas, které tomu věnují, se jim v příjmech nijak nezúročí. Kolik činí mzda asistentů pedagoga v jednotlivých platových třídách a vybraných platových stupních uvádím v tabulce v příloze č. V. (Drotárová, 2006).

Domnívám se, že kdyby byla práce asistentů pedagoga lépe finančně ohodnocena, byli by na těchto místech zaměstnáni kvalifikovaní lidé a nedocházelo by k častému střídání asistentů.

2.8 Vedení a podpora asistenta pedagoga

Asistenta pedagoga metodicky vedou a podporují ke správné výchově a vzdělávání pedagogičtí pracovníci školy a SPC (ředitel školy, třídní učitelé a učitelé odborných předmětů, vychovatel, výchovný poradce, psycholog, ...). Asistent pedagoga je individuálně podporován a veden tak, aby úspěšně zvládnul své povinnosti, které má k dětem / žákům / studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, k jejich rodičům a svým spolupracovníkům.

Podpora je zaměřena na:

⁴⁷ Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence č.j. 14 453/2005-24, IV. Platové zařazení a přímá pedagogická činnost asistenta pedagoga.

⁴⁸ Zvýraznila MV

Před rokem 2005 to bylo pouze do 4. až 5. tarifní třídy, až na romské asistenty, kteří měli možnost být zařazení až do 7. třídy (Švancar, 2004).

⁴⁹ Financování pozice asistenta pedagoga je zajištěno krajem podle krajských normativů. Pokud nejsou náklady na zabezpečení této funkce pokryty krajem, probíhá dofinancování z vytvořených rezerv (Teplá; Šmejkalová, 2007).

⁵⁰ V příloze č. IV. uvádím tabulku s náplní práce asistenta pedagoga v jednotlivých platových třídách (zdroj: příloha č. 8 vyhlášky č. 317/2005 Sb.).

- Potřeby a specifika žáků se zdravotním postižením, zdravotním nebo sociálním znevýhodněním, na jejich individuální schopnosti a možnosti, tvorbu a hodnocení IVP, zásady vyučování, denní režim a zvolení vhodné podpory žáka, didaktických a kompenzačních pomůcek, metodických materiálů, přiměřené hodnocení žáka a adekvátní spolupráci s rodinou žáka.
- Organizaci vzdělávání ve škole, organizaci školního řádu, orientaci v obsahu vzdělávání v jednotlivých předmětech a orientaci v rámcových a školních vzdělávacích programech (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Práce asistenta pedagoga je stále ještě poměrně nová, podpůrná služba, která se neustále vyvíjí. Tomu, jak vypadá v současné době na českých školách pro sluchově postižené, se budu věnovat ve výzkumné části.

3. Osobní asistent

Jiným typem asistence, se kterou se setkáváme na českých školách, je asistence osobní. Jedná se o **sociální službu** zajišťovanou v rámci **Ministerstva práce a sociálních věcí**. Hudáková (2007) zdůrazňuje, že osobní asistent **není pedagogickým pracovníkem a tudíž ani není placen z rozpočtu školy**.

Zákon osobní asistenci definuje takto: „*Osobní asistence je **terénní služba**⁵¹ poskytovaná osobám, které mají **sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení**⁵², jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje **bez časového omezení**⁵³, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje*“ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 39 odst. 1).

3.1 Náplň práce osobního asistenta

Podle zákona tato služba obsahuje zejména tyto základní činnosti:

- „a) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,*
- b) pomoc při osobní hygieně,*
- c) pomoc při zajištění stravy,*
- d) pomoc při zajištění chodu domácnosti,*
- e) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- f) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“* (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 39 odst. 2).

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky **doporučuje** osobním asistentům ve školách **vykonávat některé z následujících činností** jako podpůrné služby žákům s těžkým či kombinovaným zdravotním postižením:

- *„ dozor a dopomoc při dopravě žáka (do školy a ze školy, přesuny po budově školy)*
- *pomoc při dýchání (zacházení s respirátorem, podpůrné prostředky při dýchání...)*
- *pomoc při omezeném pohybu (měnit pozice ležení...)*
- *střídání pozice v prostoru (ležení v lehátku, s klínem, sezení v invalidním vozíku...)*
- *princip vertikalizace (stoj ve stojanu, přidržovaný stoj, volné stání, ...)*

⁵¹ Zvýraznila MV

⁵² Zvýraznila MV

⁵³ Zvýraznila MV

- *podpora pohybu (chůze s pomůckami, volní chůze...)*
- *ortopedické pomůcky*
- *výživa – jídlo a pití*
- *péče o kůži (péče o vlasy a nehty, popř. péče o dekubity⁵⁴)*
- *ústní hygiena (péče o zuby a ústní dutinu, polykání, kousání, pohybování rty, uzavření úst)*
- *péče při vyměšování (intimní hygiena, zavinování a přebalování dětí)*
- *medikace (aplikace léků podle lékařského předpisu jako např. anti-epileptika)*
- *oblékání, vysvlékání, převlékání (přiměřeného oblečení vzhledem k počasí a činnosti)*
- *používání přiměřených podpurných prostředků a pomůcek (lůžko, vozík, bazén, ...)*
- *zvláštní opatření (didaktické hračky a pomůcky pod vedením speciálního pedagoga)“*
(Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence).

Osobní asistent může během výuky působit v kombinaci s asistentem pedagoga nebo může veškerou potřebnou podporu poskytovat sám. V praxi se občas stává, že osobní asistent nahrazuje ve třídě asistenta pedagoga i přesto, že legislativa nic takového neumožňuje.⁵⁵ Rodiče tak vynakládají finanční prostředky nejen na to, aby svému dítěti umožnili plnit jinak bezplatnou povinnou školní docházku, ale taktéž částečně financují i práci asistenta s ostatními dětmi (Uzlová, 2010).

⁵⁴ Dekubity = proleženiny

⁵⁵ Důvodem je především to, že se náplně práce asistenta pedagoga a osobního asistenta často mísí. **Návrh změny vyhlášky č. 73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, který by měl nabýt účinnosti dnem 1. září 2011, přidá do náplně práce asistenta pedagoga dva nové body. Ve výčtu činností asistenta pedagoga bude mimo jiné nově také zahrnuta: „*nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání*“ (§ 7, ods. 1 - Návrh vyhlášky ze dne 25.5.2011, kterým se mění vyhláška č. 73/2005 Sb.). Až vstoupí v platnost tato vyhláška, bude to znamenat, že přítomnost osobního asistenta u dětí s těžkým zdravotním postižením ve škole již nebude více nutná. Podle Krásky (2011) bude tato úprava § 7 průlomová. Písmenko d), které přibude a bude se týkat rozšíření náplně práce asistenta pedagoga, bude znamenat, že škola již nebude moci požadovat, aby byl o přestávkách ve škole přítomen osobní asistent, který by **vykonával úkony sebeobsluhy u žáka s těžkým zdravotním postižením**. Poznámka autora: Domnívám se, že tato změna zákona nepřinese změnu k lepšímu pro asistenty pedagoga. Budou muset za stejné finanční ohodnocení vykonávat mnohem více práce a navíc přijdou i o osobní volno během přestávky. Je možné, že by tato změna mohla zvýšit nezájem o práci asistenta pedagoga.

3.2 Rozdíl mezi osobním asistentem a pečovatelskou službou

Podle legislativy je pečovatelská služba na rozdíl od osobní asistence **i službou ambulantní** a je také poskytována **rodinám s dětmi**. Na rozdíl od osobní asistence je **omezená časem** a je vykonávána **v domácnostech nebo v zařízeních sociálních služeb**. Také základní činnosti lidí vykonávajících pečovatelskou službu se trochu liší.

Přesné znění legislativy: „*Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba poskytuje ve vymezeném čase v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb vyjmenované úkony*“ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 40, odst. 1).

Podle zákona obsahuje pečovatelská služba tyto základní činnosti:

- a) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,*
- b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- d) pomoc při zajištění chodu domácnosti,*
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím“* (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 40, odst. 2)

3.3 Typy osobní asistence

Hrdá (2001) a webový server Pečující online⁵⁶ dělí osobní asistenci na:

3.3.1 Sebeurčující osobní asistence

Tento typ asistence nevyžaduje žádné odborné školení, způsobilost, vzdělání asistenta. Klient⁵⁷ je sám schopen vyškolit si svého osobního asistenta, vést a organizovat jeho práci.

Jako příklad lze uvést školního osobního asistenta, který vykonává asistenci při středních a vysokých školách a náplní jeho práce je zaznamenávání přednášek (písemně, zvukově, vizuálně) a shánění studijního materiálu. Vhodný a účinný osobní asistent je v tomto případě „spolustudent“ osoby vyžadující službu osobního asistenta.

⁵⁶ (Osobní asistence – příručka postupů a rad pro osobní asistenty, [online], cit. 26.1.2011)

⁵⁷ Člověk, který nezbytně potřebuje ke svému životu pomoc druhé osoby.

3.3.2 Řízená osobní asistence

Je u osob, které vyžadují specializovanou pomoc (osoby se smyslovým⁵⁸, mentálním a psychickým postižením) a také u dětí, protože ty nesmí mít sebeurčující osobní asistenci. V tomto případě klient není schopen organizovat práci osobního asistenta, a proto se musí asistent sám odborně připravovat. Asistent potřebuje školení přesahující základní (všeobecné) vzdělání.⁵⁹ Znalosti a dovednosti, které se musí asistent doučit, záleží na tom, komu asistuje. Vždy by měl ovládat komunikaci preferovanou klientem.⁶⁰

3.4 Vztah osobní asistent - klient

Vztahy mezi asistentem a klientem by měly být rovnocenné. Nesmí dojít k manipulaci klienta asistentem nebo naopak asistenta klientem. Vztahy mají být založeny na vzájemné empatii, slušnosti, vlídnosti, respektu, toleranci, sebezpoznání, snaze po sebezdokonalování. Je samozřejmostí, že vždy musí být dodržena domluva, termíny, pracovní postupy apod. (Hrdá, 1997).

3.5 Výběr osobního asistenta

Rodiče dítěte se zdravotním postižením si mohou pro své dítě osobního asistenta vyhledat sami a taktéž se s ním osobně domluvit na všech podmínkách. V praxi to vypadá

⁵⁸ U lidí se smyslovým postižením, se osobní asistence liší v tom, že důraz nespočívá v pomoci při sebeobsluze, ale je více kladen na **zprostředkování styku** s okolím. „U lidí neslyšících se ponejvíce jedná o tlumočení. Cílem je zprostředkovat dorozumívání neslyšícího člověka s většinovou populací, která komunikuje orálně (ústně). Je to nutné při nejrůznějších příležitostech. Nejvíce se používá při úředních a obchodních jednáních. Důležité, leč u nás dosud spíše vzácné, je tlumočení pro neslyšící studenty, kteří by chtěli navštěvovat běžné typy škol nebo studovat na vysokých školách“ (Hrdá, 2001).

⁵⁹ Osobní asistent se může dále sebevzdělávat v různých kurzech určených pro asistenty pedagoga. Např. stejně jako asistent pedagoga ve Speciálně pedagogickém centru SCHOLA VIVA v Šumperku, v Centru Prointepno, v občanském sdružení Rytmus, další kurzy nabízí Vzdělávací institut naděje, Hewer a jiné organizace. Výběr je opravdu veliký. Většina kurzů se věnuje následujícím tématům: sociálním službám, komunikaci, etice a lidským právům, somatologii, psychologii, patopsychologii, prevenci týrání a zneužívání osob, sociálně právnímu minimu, základům výuky péče o domácnost, základům pedagogiky volného času a jiným tématům.

⁶⁰ Asistuje-li např. osobě s hluchoslepotou, měl by navíc ovládat Taktilní znakový jazyk, Lormovu abecedu, Tadomu nebo jiný komunikační systém, který osobě s hluchoslepotou nejvíce vyhovuje.

- Taktilní znakový jazyk = „(...) základem komunikace je spojení rukou hluchoslepe osoby s osobou, která znakuje. Jednotlivé znaky vycházejí ze znakového jazyka pro neslyšící, pro tuto techniku jsou však upraveny dle potřeb hluchoslepých“ (Komunikační systémy osob s hluchoslepotou, [online], cit. 22.6.2011).

- Lormova abeceda = „dlaňová abeceda (...). Jednotlivé doteky do dlaně hluchoslepe osoby odpovídají konkrétním písmenům“ (Komunikační systémy osob s hluchoslepotou, [online], cit. 22.6.2011).

- Tadoma = „(...) hluchoslepý má svoji ruku položenou na tváři mluvícího tak, aby malíčkem vnímal vibrace hrdla, palcem pohyby rtů a ostatními prsty tvář“ (Komunikační systémy osob s hluchoslepotou, [online], cit. 22.6.2011).

tak, že osobního asistenta dělá např. rodinná známá, sousedka, kamarádka, studentka, sama matka apod. Mnohdy si rodiče svého asistenta vyhledají pomocí inzerátu. Vhodné je tyto inzeráty vyhledávat na internetových stránkách, které se problematice lidí se zdravotním postižením nebo sociálním službám věnují. Jistě je zde větší pravděpodobnost, že budou osloveni lidé, kteří se o problematiku zajímají a mají představu o charakteru nabízené práce. Mezi takové webové stránky lze zařadit např. www.osobniasistence.cz, www.neziskovky.cz a jiné.

Druhou z možností je, že rodiče o službu osobní asistence zažádají u některého z poskytovatelů sociálních služeb. Poskytovatel podle potřeb dítěte vyhledá vhodného asistenta, seznámí s ním rodiče a dítě, sdělí si své představy a požadavky, doladí určité detaily a v případě, že si obě strany vyhovují, asistenta zaměstná. Nakonec zaměstnavatel uzavře smlouvu o poskytování služby osobní asistence s rodiči dítěte se zdravotním postižením (Uzlová, 2010).

Podle Hrdé (1997) je při výběru osobního asistenta důležité znát jeho motiv pro tuto práci, fyzické a psychické předpoklady, časové a prostorové možnosti a na závěr je nutné seznámit klienta s náplní práce a čekat, jak bude klient reagovat.

- **Motiv** - Proč chce případný asistent tuto práci dělat? Motivem může být touha dělat něco smysluplného, snaha něčemu novému se přiučít, přivydělat si peníze aj.
- **Fyzické předpoklady** – Požadavek na tělesnou stavbu a tělesný stav případného osobního asistenta vždy záleží na typu klientova postižení. Důležité je, aby byl asistent zdravý a šikovný.
- **Psychické předpoklady** – Nezbytnými vlastnostmi jsou např. schopnost empatie, ochota, laskavost, přizpůsobivost, trpělivost, zodpovědnost.
- **Časové a prostorové možnosti** – Kolik má zájemce o osobní asistenci času, zda je ochotný dojíždět apod.
- **Informace o práci** – Případný asistent je podrobně seznámen s denním, týdenním i ročním programem, s jeho činností, je poučen o způsobu, jakým bude práci vykonávat, jsou mu oznámeny podmínky a pravidla a je otázkou, zda tyto informace zájemce od práce odradí či nikoliv.

3.6 Financování osobního asistenta

Financování osobní asistence **není stanoveno zákonem**. Lze jej označit jako financování **vícezdrojové**. Může pocházet **z plateb klientů, z dotací, grantů, ze sponzorských darů**, z výnosů **z různých sbírek, od sponzorů** apod.

V posledních letech je také určitá část finančních prostředků určených k podpoře osob se zdravotním postižením čerpána **z evropských fondů** (Uzlová, 2010).

Uzlová dále uvádí, že asistent se může vzájemně se svým klientem (v případě dítěte s jeho rodiči) domluvit, zda a v jaké výši bude klient službu platit. Někteří osobní asistenti svoji práci vykonávají dobrovolně bez nároku na finanční odměnu. Domluví-li se na placené službě, klient ji může hradit z příspěvku na péči. Žádost o příspěvek na péči lze podat na sociálním odboru příslušného obecního úřadu. Výše příspěvku se liší podle rozsahu péče, kterou člověk potřebuje. Je-li osobní asistent zaměstnán u některého z poskytovatelů sociálních služeb, vždy jde o službu placenou (Uzlová, 2010). Na základě zákona č. 108/2006 Sb. na úhradu finančních nákladů spojených se zajištěním služby osobního asistenta přispívají rodiče dětí. „*Maximální výše úhrady za poskytování osobní asistence činí 100 Kč za hodinu, podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů; pokud poskytování služby, včetně času nezbytného k zajištění, netrvá celou hodinu, výše úhrady se poměrně krátí*“ (vyhláška č. 505/2006 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, § 5, odst. 2).

3.7 Úspěšná spolupráce učitel – osobní asistent

K úspěšné spolupráci obou pracovníků dojde za předpokladu, že:

- Oba pracovníci se před první spoluprací důkladně seznámí a vytyčí si své role.
- Spolupracují na přípravách na výuku a ve výuce navzájem koordinují svoji činnost.
- Učitel bere na vědomí poznámky osobního asistenta o potřebách dítěte a snaží se všemu vyhovět. Např. pokud osobní asistent shledá, že by žáku více pomohlo, kdyby učitel lépe artikuloval, změnil tempo výuky, více s žákem navazoval oční kontakt apod., informuje o tom hlavního učitele.
- Učitel nepřenechává veškerou odpovědnost za žákovo vzdělání na osobním asistentovi, ale sám se snaží jej vzdělávat, získávat jeho pozornost, začleňovat ho do kolektivu apod.
- Učitel a osobní asistent si pravidelně sdělují své názory, výhrady a připomínky.

3.8 Nedostatky ve spolupráci učitel - osobní asistent

Ne vždy funguje spolupráce učitele a osobního asistenta tak, jak by měla. Chyby mohou vznikat na obou stranách. Nejčastější nedostatky:

- Učitel si hned na začátku nevyjasní s osobním asistentem role, nestanoví pravidla spolupráce, nerozdělí kompetence a neseznámí se s náplní práce osobního asistenta.
- Učitel dětem nepředstaví nového osobního asistenta při vstupu do třídy a nevysvětlí jim jeho funkci ve třídě.
- Učitel nepředstaví nového osobního asistenta ostatním učitelům ve škole.
- Učitel nezkoordinuje svoji práci s prací osobního asistenta a nespolupracuje na přípravách na další hodiny.
- Učitel se nesnaží žáka, kterému je přidělen osobní asistent, zapojit do výuky, přenechává na asistentovi odpovědnost za jeho vzdělávání, hodnocení, známkování a zadávání domácích úkolů (Uzlová, 2010).

Jak je patrné, osobní asistence je upravena zcela jinými předpisy, než jaké platí u asistenta pedagoga, a tudíž i náplně práce obou pracovníků jsou rozdílné. Tomu, jak osobní asistence vypadá v praxi, se budu věnovat ve výzkumné části.

4. Školy pro sluchově postižené

4.1 Systém českých škol pro děti a žáky se sluchovým postižením

V současné době se v České republice mohou děti a žáci s různými typy sluchových vad preferující různé způsoby komunikace vzdělávat celkem ve dvanácti městech. V Čechách: v Praze, Plzni, Liberci, Hradci Králové, Českých Budějovicích a Berouně a na Moravě: v Brně, Olomouci, Ostravě, Kyjově, Valašském Meziříčí a Ivančicích.

Praha (Holečkova)

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Odborné učiliště pro sluchově postižené
- Střední odborné učiliště pro sluchově postižené
- Střední odborná škola pro sluchově postižené

Praha (Ječná)

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Gymnázium pro sluchově postižené

Praha (Radlice)

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Střední zdravotnická škola pro sluchově postižené

Plzeň

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené

Liberec

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené

Hradec Králové

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Mateřská škola logopedická
- Základní škola pro sluchově postižené

- Základní škola logopedická
- Střední pedagogická škola pro sluchově postižené

České Budějovice

- Speciální mateřská škola
- Základní škola praktická
- Základní škola speciální
- Střední odborné učiliště - praktická škola

Beroun

- Mateřská škola speciální

Brno (Lesná + Novoměstská)

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené

Brno (Gellnerova)

- Střední škola pro sluchově postižené
- Odborné učiliště pro sluchově postižené

Olomouc (město)

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Střední škola praktická pro sluchově postižené

Olomouc (Svatý Kopeček)

- Střední škola především pro zdravotně postižené žáky

Ostrava

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené

Kyjov

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené

Valašské Meziříčí

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené
- Střední odborné učiliště pro sluchově postižené
- Střední škola pro sluchově postižené

Ivančice

- Mateřská škola pro sluchově postižené
- Základní škola pro sluchově postižené⁶¹

Podle Hudákové a Okrouhlíkové (2006) je výhodou těchto speciálních škol pro sluchově postižené velké množství odborníků, kteří rozumí potřebám dětí se sluchovým postižením a jejich rodinám, dále pak skutečnost, že „všechny děti si jsou sobě rovny“, menší množství dětí ve třídě⁶² a tudíž i větší péče ze strany pedagogických pracovníků, neslyšící zaměstnanci, kteří jsou vhodným vzorem pro děti a v neposlední řadě dobré vybavení školy didaktickými a kompenzačními pomůckami, počítači atd.

4.2 Asistence na školách pro sluchově postižené

Asistentem pedagoga se obecně může stát kdokoliv, kdo má požadované vzdělání (viz výše). Požadavky na asistenta pedagoga **u osob se sluchovým postižením** jsou však zaměstnavatelem asistenta více specifikovány. Asistent by měl mít **znalosti českého znakového jazyka nebo jiných komunikačních prostředků** preferovaných žáky na takové úrovni, že je tímto prostředkem schopen prezentovat probíranou látku, komunikovat se studenty ve výuce i mimo ni a ověřovat jejich nabyté znalosti. Dále by měl mít **znalosti z problematiky hluchoty, kultury a komunity českých neslyšících** a v neposlední řadě by měl mít **předpoklady k odbornému růstu**. Jako pedagogický pracovník může být na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením zaměstnán jak **asistent slyšící**, tak **asistent se sluchovým postižením**. To znamená, že na škole pro sluchově postižené může pracovat slyšící učitel s neslyšícím asistentem pedagoga (toto je nejčastější typ spolupráce) nebo

⁶¹ Protože není předmětem mé práce zabývat se těmito školami, pro více informací odkazuji na publikace *Adresář služeb pro sluchově postižené 2010*. Praha : FRPSP, 2010. nebo na HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 1.díl. Druhé přepracované a rozšířené vydání*. Praha : FRPSP, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

⁶² Aktuální počty žáků na školách pro sluchově postižené se řídí podle vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, § 10, odst. 1. Znění je následující: „*Třída, oddělení a studijní skupina zřízená pro žáky se zdravotním postižením a třída ve škole při zdravotnickém zařízení má nejméně 6 a nejvíce 14 žáků s přihlédnutím k věku a speciálním vzdělávacím potřebám žáků. Třída, oddělení a studijní skupina zřízená pro žáky s těžkým zdravotním postižením má nejméně 4 a nejvíce 6 žáků*“ (zvýraznila MV). Navrhovaná vyhláška č. 62/2007, o vzdělávání dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných navrhovala jiné počty žáků ve školách pro sluchově postižené. Tento návrh však nikdy nenabyl právní moci. Více o této vyhlášce a navrhovaných počtech žáků je uvedeno v příloze č. VI.

neslyšící učitel se slyšícím asistentem pedagoga. Komorná (2008) uvádí, že počet sluchově postižených pedagogických pracovníků je na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením ve srovnání s počtem slyšících pedagogických pracovníků stále nízký. Šetření Langerova v letech 2004 a 2005 ukázalo, že na těchto školách působí pouze 5,5 % pedagogů se sluchovým postižením.

Vyhláška MŠMT ČR č. **73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, § 8 ods. 6 uvádí: „*Ve třídách, odděleních a studijních skupinách určených pro žáky s těžkým zdravotním postižením mohou zabezpečovat výchovně vzdělávací činnost souběžně 3 pedagogičtí pracovníci, z nichž 1 je asistent pedagoga.*“

Ať už je kombinace tří pedagogických pracovníků jakákoliv (běžně se však využívá pouze spolupráce dvou pedagogických pracovníků), neslyšící pracovník v učitelském sboru pro děti představuje **přirozený model a podporu pro bilingvální vzdělávání. Nenásilně šíří povědomí o kultuře Neslyšících⁶³ a okolnostech spojených s vadou sluchu, nabízí náhled na výchovu a vzdělávání z perspektivy n/Neslyšících**, má na starosti **jazykový rozvoj dětí ve znakovém jazyce**, dodává dětem **sebevědomí** a děti se s ním mohou **pozitivně identifikovat**. Zpravidla si děti se sluchovým postižením s neslyšícím pedagogickým pracovníkem více rozumí a mají k němu větší důvěru (Komorná, 2008).

4.3 Spolupráce slyšících a neslyšících pedagogických pracovníků

V mnoha bilingválních programech⁶⁴ je běžné fungování týmové výuky slyšících a neslyšících pedagogů i když je si nutné uvědomit, že přítomnost více pedagogických pracovníků ve třídě vždy neznamená týmovou výuku. Komorná (2008) uvádí, že první pokusy o tento typ výuky zaznamenáváme na mateřské, základní a střední škole pro sluchově postižené v Praze v Radlicích už od roku 1999. Výuka slyšící učitelky a neslyšícího pedagoga byla poprvé praktikována v předmětu **český jazyk**. Vyučování českého jazyka

⁶³ Jako neslyšící s velkým N se označují lidé, kteří jsou a nebo se cítí být součástí jazykové a kulturní menšiny. Minorita neslyšících s hrdostí používá znakový jazyk a kulturu spojenou se světem neslyšících. Mají svoji historii, měřítko i společenské zvyklosti. Mezi Neslyšící patří i někteří lidé, kteří jsou ohluchlí, nedoslýchaví nebo slyšící, kteří respektují tato pravidla.

⁶⁴ Bilingválním programem neboli vzděláváním má Jabůrek (1998) u neslyšících na mysli znalost a používání znakového jazyka dané země a národního jazyka majoritní společnosti, ve které neslyšící žije. Důležitým předpokladem pro zavedení bilingválního vzdělávání neslyšících je uznání znakového jazyka v dané zemi jako jazyka plnohodnotného a rovnocenného mluveným jazykům. Protože nebyl znakový jazyk za jazyk plnohodnotný dlouho považován, má bilingvální výchova a vzdělávání neslyšících v moderní historii poměrně krátké trvání. (Poznámka autora: **Zákon o znakové řeči** byl schválen v roce **1998**.)

bylo pojato **kontrastivně**, tzn. porovnáním fungování a struktur českého a českého znakového jazyka.

V současné době je spolupráce 2 pedagogických pracovníků využívána i na jiných školách pro sluchově postižené, a to v Hradci Králové, v Praze v Holečkově a Ječné ulici, v Brně (v Lesné, Novoměstské i Gellnerově ulici), Olomouci (ve městě i na Svatém Kopečku), Berouně, Valašském Meziříčí, Liberci, Ostravě, Českých Budějovicích a Plzni.

4.3.1 Úspěšná spolupráce

K úspěšné spolupráci slyšících a neslyšících pedagogických pracovníků dojde za předpokladu, že:

- Oba mají dobrou jazykovou kompetenci, a to jak ve většinovém jazyce (u nás český jazyk), tak ve znakovém jazyce. Slyšící učitel si navíc sám a ochotně zdokonaluje své znalosti ve znakovém jazyce a neslyšící učitel své znalosti v českém jazyce, a to především v jeho psané formě, a pokud je zapotřebí, tak i v odezírání.
- Jsou navzájem tolerantní, otevření a sdělují si své myšlenky, názory a plány, obohacují se v metodice a jazyce a navzájem si ve všem vycházejí vstříc. Důležitá je také vzájemná empatie.
- Slyšící učitel nezávidí svému neslyšícímu kolegovi oblíbenost mezi žáky, je sám na tuto situaci připraven a dělá maximum pro to, aby nebyl upozaděn.
- Oba učitelé jsou ochotni navzájem se přizpůsobovat svým komunikačním schopnostem druhého jazyka.
- Slyšící učitel se snaží pochopit „neslyšící vnímání světa“ a proniknout do něj.
- Oba učitelé si kvalitně připravují následující hodiny a potřebné výukové materiály (alespoň den dopředu) a i nadále se vzdělávají ve svém oboru.
- Učitelé si rozdělují přípravy i samotné vyučování. Některé činnosti připravují dohromady (měsíční či týdenní tematické plány), některé každý zvlášť (např. tělesnou výchovu a výtvarnou výchovu)

Pokud oba učitelé tímto způsobem spolupracují, dostávají jejich žáci plnohodnotné informace v kódu, kterému stoprocentně rozumí a nedochází k nedorozumění v komunikaci. Samotná výuka je pohotovější a i žáci učivo vstřebávají rychleji. Asi nejdůležitějším aspektem z celkové spolupráce je to, že děti v praxi vidí spolupráci a komunikaci slyšící a neslyšící populace (Komorná, 2008; Motejzíkova, 2007).

4.3.2 Nedostatky ve spolupráci

K nedostatkům ve spolupráci slyšících a neslyšících pedagogických pracovníků může dojít např. v těchto situacích:

- Učitel si hned na začátku nevyjasní s asistentem pedagoga role, nestanoví pravidla spolupráce, nerozdělí kompetence a neseznámí se s náplní práce asistenta pedagoga.
- Učitel nezkoordinuje svoji práci s prací asistenta pedagoga a nespolupracuje na přípravách na další hodiny.
- Učitel přenechává na asistentovi pedagoga odpovědnost za vzdělávání dětí, hodnocení, známkování a zadávání domácích úkolů.
- Učitel neovládá jazyk svého asistenta a tím může docházet k různým nedorozuměním a špatné spolupráci

4.3.3 Nevýhody spolupráce

Motejzíková (2007) uvádí jako nevýhody spolupráce:

- Nutnost připravenosti hodiny za jakýchkoliv podmínek a to minimálně den dopředu.
- Nevýhodná spolupráce vzniká ve chvíli, kdy slyšící učitel v týmu neumí dobře znakovat. V této situaci děti neslyšícího učitele vnímají jako toho, kdo pochopí a přetlumočí to, co chce říct učitel slyšící.
- Aktivita obou učitelů není stejná. Neslyšící učitel je ten aktivnější, a proto většinou také mezi dětmi oblíbenější. Slyšící učitel je odsunut lehce do pozadí, což mu nemusí být vždy příjemné.

4.3.4 Příklad konkrétní spolupráce na škole pro sluchově postižené v Praze - Radlicích

Myslím, že jako příklad ideální spolupráce lze uvést týmovou výuku Mgr. Barbory Komárkové a Mgr. Markéty Spilkové, které společně vyučují český jazyk na škole pro sluchově postižené v Praze Radlicích a mají se spoluprací již mnohé zkušenosti. Jejich postup je následující. Jazykové téma většinou volí slyšící učitel, který zároveň dělá přípravu jazykové, vybírá aktivity a vhodná cvičení. Tento učitel se **před hodinou** sejde s neslyšícím kolegou, kterému předloží svoji představu o **rozvrhu společné hodiny**. Neslyšící učitel si k tématu připraví výklad, ale zároveň slyšícímu kolegovi texty opravuje a vyjadřuje se k tomu, s čím nesouhlasí. Český jazyk a jeho jazykovou stránku má na starost slyšící učitel a ve znakovém jazyce žákům látku vysvětluje neslyšící učitel. Ten zároveň žáky motivuje

a zajišťuje, aby probíhala bezproblémová komunikace. Slyšící i neslyšící učitel mají vlastní úvod do hodiny. Po něm vůdčí roli přebere neslyšící učitel, který se věnuje připraveným tématům. Slyšící učitel do výkladu neslyšícího učitele zasahuje tím, že látku dovysvětluje a přidává příklady. **Učitelé se v průběhu výuky vzájemně střídají.** Po hodině se vyučující opět sejdou a **průběh výuky spolu hodnotí** - čemu podle nich neslyšící žáci nerozuměli, co by měli příště udělat lépe apod. **Výhodu spolupráce** vidí obě pedagožky především ve **větší rychlosti výkladu, v tom, že žáci výkladu díky neslyšícímu pedagogovi více rozumí, že jako dva mohou svoji pozornost rozdělit mezi více studentů a mohou se v přípravách na hodinu střídát.** Protože neslyšící učitel ví, jak neslyšící lidé na určité problémy nahlízejí, může již dopředu nasměrovat výběr témat. Díky spolupráci se oba učitelé navzájem obohacují jazykově a také v metodice. Obě ženy se domnívají, že **spolupráce pedagogů je pro žáky zajímavější, interaktivnější a přínosnější.** Osvědčilo se jim **postup výuky konzultovat se třetí osobou, inspirovat se zhlédnutím jiné hodiny, kde se učí v týmu, vždy zpětně prodiskutovat uplynulou hodinu a mít mezi sebou dobrý vztah** nejen pracovní (Motejzíkova, 2007).

4.3.5 Vlastní návrh ideální spolupráce

Jako ideální spolupráci si představuji následující postup. Učitel sdělí asistentovi pedagoga téma další výuky a po společné domluvě si rozdělí úkoly – kterou část kdo připraví. Poté se v dostatečném časovém předstihu před následující hodinou sejdou, předloží si připravený materiál a dají své přípravy dohromady. Navzájem se nebojí být ke svým přípravám kritičtí. Vzájemně si rozdělí své kompetence, svá pravidla spolupráce a také komunikaci mezi sebou ve třídě.

V samotné hodině, kdy vyučující vede výuku, sleduje asistent pedagoga jednak svého kolegu, jednak žáky a jejich reakce na učitelův projev. Zjistí-li, že někdo něčemu nerozumí, přeruší taktně učitele, aby sám výklad doplnil nebo jinak vysvětlil, a nebo si pouze udělá poznámku a učitele nepřerušuje. Střídání jednotlivých výkladů musí probíhat tak plynule, aby výklad nebyl chaotický. Pokud se role prohodí, stejný postup probíhá naopak. Pakliže jeden z pedagogických pracovníků u toho druhého shledal nějakou nepřesnost nebo chybu, nechá si ji zatím jen pro sebe.

Po vyučování se učitel s asistentem pedagoga opět sejdou a diskutují o proběhlé hodině. Až nyní si sdělí své chyby, co udělali špatně a čemu se příště vyhnout nebo naopak co bylo správné. Nehodnotí pouze svůj výklad, ale i reakce žáků – např. čemu nerozuměli,

co by měli v příštích hodinách více procvičovat, komu by se měli více věnovat, jakým způsobem příště látku dětem a žákům předat, jaký výukový materiál příště spíše zvolit a jaké aktivity a nové činnosti prosadit. Měli by se snažit být kreativní, dělat obměny a vymýšlet nové způsoby spolupráce, aby průběh výuky nebyl stejný, ale nový a pro žáky zábavný. Vždy by měli vědět, co je čeká druhý den a v jakých rolích budou ve výuce fungovat.

Kromě spolupráce při přípravách na vyučovací hodinu a v samotné výuce by podle mého názoru měli učitelé s pedagogickými asistenty spolupracovat i na hodnocení žáků a tvorbě IVP pro jednotlivé studenty.

Myslím si, že ideální spolupráce bude fungovat jen za předpokladu, že oba navzájem k sobě budou otevření, budou si důvěřovat, akceptovat se a nikoliv spolu soupeřit.. Důležité je najít souhru nejen mezi sebou, ale jimi samotnými a třídou.

5. Tlumočník

Podle Nadi Dingové (Průvodce základní tlumočnickou terminologií, [online], cit. 23.10.2011) je tlumočník osoba vykonávající tlumočnickou nebo překladatelskou službu.⁶⁵

Nezbytným kritériem pro úspěšný výkon tohoto povolání je:

- perfektní znalost obou jazyků, mezi kterými tlumočník překládá / tlumočí
- dokonalá znalost kultur obou společenství
- kultivovaný zjev a vystupování
- přesnost, trpělivost, koncentrace, dobrá paměť, nenarušené komunikační schopnosti, dobrý zrak a sluch (výjimku tvoří neslyšící tlumočník⁶⁶)
- celoživotní vzdělávání se a zlepšování vlastních dovedností

Základní povinnosti a práva **tlumočníka** při výkonu jeho tlumočnické profese vymezuje tzv. **Etický kodex tlumočníka**⁶⁷, který vytvořila Česká komora tlumočnicků znakového jazyka za účelem naplnění práv Neslyšících na plnohodnotnou komunikaci. Avšak podle Zahumenské, Dingové, Horákové (2008) není tento kodex pro svoji obecnost pro oblast tlumočení ve vzdělávání zcela vyhovující. Z tohoto důvodu si školy vytváří vlastní pravidla, která určitý převzatý etický kodex doplňují, aby tlumočení v oblasti vzdělávání vyhovovala. Podobné úpravy kodexu vznikly již na dvou školách pro sluchově postižené v České republice, a to v Praze v Radlicích a v Hradci Králové.

⁶⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 56, odst. 1 tlumočnické služby definuje takto: „Tlumočnické služby jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.“ Odst. 2 stejného zákona uvádí, jaké základní činnosti tato služba obsahuje. Je to „a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

⁶⁶ Podle Kateřiny Peškové (Průvodce základní tlumočnickou terminologií, [online], cit. 23.10.2010) je neslyšící tlumočník osoba, která je buď prelingválně neslyšící, a nebo postlingválně neslyšící s tím, že český znakový jazyk ovládá na úrovni rodilého mluvčího. Stejně jako u slyšícího tlumočníka je i zde důležitou součástí dobrá jazyková kompetence, tlumočnické dovednosti a osobnostní předpoklady. S neslyšícím tlumočnickem se setkáváme např. při týmovém tlumočení (2 a více tlumočnicků tlumočí jednomu či více klientům), uměleckém tlumočení (divadelní tlumočení, interpretace hudby či zpěvu), tlumočení pro hluchoslepy klienty nebo v roli podpůrného tlumočníka v tlumočnickém týmu (podpůrný tlumočník monitoruje prostředí, tlumočené sdělení jeho aktivním kolegou, všímá si okolí, je připraven kolegu opravit, sleduje čas a dává signál ke změně tlumočníka).

⁶⁷ V příloze č. VII. uvádím celé znění Etického kodexu tlumočníka (Etický kodex tlumočníka, [online], cit. 8.6.2011).

5.1 Typy tlumočení

Při tlumočení v oblasti vzdělávání si žák nebo student se sluchovým postižením může vybrat způsob tlumočení, jaký jemu osobně vyhovuje, a to na základě svých komunikačních potřeb. Typy tlumočení jsou následující: **tlumočení znakového jazyka**⁶⁸, **tlumočení znakované češtiny**⁶⁹, **artikulační tlumočení**⁷⁰ nebo **tlumočení pro hluchoslepé**⁷¹. Každý student má jinou ztrátu sluchu, jiné rodinné zázemí a tudíž i jiné požadavky na komunikační kód.

5.2 Tlumočnické ve vzdělávání sluchově postižených

Tlumočnické ve vzdělávání sluchově postižených působí **na speciálních školách pro sluchově postižené** nebo výjimečně při integraci žáka či studenta se sluchovým postižením **na škole běžného typu**⁷². Tlumočení v oblasti vzdělávání se od běžných tlumočnických situací liší v mnoha ohledech.

5.2.1 Tlumočnické v legislativě

Sbírka zákonů č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, část 2., § 6, odst. 4 c uvádí, že individuální vzdělávací plán obsahuje: „*vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a její rozsah; u žáka střední školy se sluchovým postižením a studenta vyšší odborné školy se sluchovým postižením se*

⁶⁸ Tlumočení znakového jazyka = „*tlumočení určené neslyšícím žákům a studentům preferujícím komunikaci ve znakovém jazyce*“ (Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008, s. 6). Poznámka autora: tento typ tlumočení je nejpoužívanější při tlumočení na školách pro sluchově postižené.

⁶⁹ Tlumočení znakované češtiny (transliterace znakované češtiny) = „*tento komunikační systém zviditelňuje mluvenou češtinu a opírá se o gramatiku českého jazyka. Předpokladem ke komunikaci v tomto kódu je, že žák či student se ztrátou sluchu českému jazyku dobře rozumí*“ (Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008, s. 6).

⁷⁰ Artikulační tlumočení (vizualizace mluvené češtiny) = „*tento typ tlumočení vyhovuje žákům a studentům, kteří upřednostňují verbální komunikaci, Tlumočnické bezhlasně a pomalejším tempem artikuluje mluvené slovo. Tento způsob komunikace může vyhovovat nedoslýchavým jedincům, kteří mají dostatečný přísun akustických informací prostřednictvím kompenzačních pomůcek (sluchadlo, kochleární implantát). Mohou jej preferovat i neslyšící či ohluchlé osoby, kterým vyhovuje odezírání jako primární způsob komunikace*“ (Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008, s. 7).

⁷¹ Tlumočení pro hluchoslepé = „*v současné době využívané, ale podle dostupných informací ne přímo ve vzdělávací praxi. Jedná se spíše o komunitní tlumočení při praktických každodenních situacích člověka s duálními postiženími. Pedagogičtí pracovníci ve vzdělávacích zařízeních pro jedince s hluchoslepotou sami ovládají příslušné komunikační systémy pro hluchoslepé. V průběhu samotného výchovně-vzdělávacího procesu tedy tlumočnické nevyužívají*“ (Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008, s. 7).

⁷² Výjimečně uvádím z toho důvodu, že v případě integrace sluchově postiženého žáka žák ve většině případů využívá spíše služeb asistenta pedagoga. Podrobněji se integraci budu věnovat až v následujících kapitolách.

uvede potřebnost nezbytných **tlumočnických služeb**⁷³ a jejich rozsah, případně další úprava organizace vzdělávání.“

Sbírka zákonů č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, část 1., § 8, odst. 3 uvádí: „**Neslyšícím**⁷⁴ a hluchoslepým **žákům středních škol a neslyšícím**⁷⁵ a hluchoslepým **studentům vyšších odborných škol a vysokých škol**⁷⁶, kterým byly z důvodu úplné⁷⁷ nebo praktické hluchoty⁷⁸ nebo hluchoslepoty přiznány mimořádné výhody II. stupně (průkaz ZTP⁷⁹) nebo III. stupně (průkaz ZTP/P⁸⁰), jsou **tlumočnické služby poskytovány bezplatně**⁸¹ za podmínek stanovených prováděcím právním předpisem.“

5.2.2 Tlumočník nebo asistent pedagoga⁸²

Ve vzdělávání se tlumočník často dostává do nepříjemné situace, kdy se musí rozhodnout, zda setrvá v roli tlumočníka – zprostředkovatele komunikace, nebo z role vystoupí a zaujme pozici asistenta či pedagogického dozoru. Vystoupením ze své původní role, která jej svazuje určitými pravidly, tlumočník neporušuje jen etický kodex tlumočníka, ale často také spíše ubližuje svému okolí. Výjimečně může nastat situace, kdy vystoupení z vlastní role je nevyhnutelné.⁸³ K vybočení z role tlumočníka mnohdy přispívá samo vedení školy tím, že do popisu náplně práce tlumočníka zařadí povinnosti, které vybočují z povinností vedoucích k zachování tlumočnickovy profesionality.⁸⁴

„Vedení speciálních škol se bohužel může na základě legislativní neprůhlednosti pozice tlumočníka ve speciálním vzdělávání uchýlovat k zaměstnání asistentů pedagoga na pozici tlumočníka. Od asistenta pedagoga pak mohou být při širokém vymezení jeho náplně

⁷³ Zvýraznila MV

⁷⁴ Zvýraznila MV

⁷⁵ Zvýraznila MV

⁷⁶ Zvýraznila MV

⁷⁷ Úplná hluchota znamená, že sluchově postižený s jakýmkoliv zesílením zvuku nevnímá zvuk, pouze případné vibrace (Krauhulcová, 2003). Podle vyhlášky MPSV č. 284/1995 Sb. úplná hluchota nastává při sluchové ztrátě více než 90 dB.

⁷⁸ Praktická hluchota znamená, že sluchově postižený vybavený sluchadlem vnímá zvuk mluvené řeči, ale nerozumí (Krauhulcová, 2003). Podle vyhlášky MPSV č. 284/1995 Sb. praktická hluchota nastává při sluchové ztrátě 71-90 dB.

⁷⁹ Průkaz ZTP = průkaz osob zvláště těžce postižených

⁸⁰ Průkaz ZTP/P = průkaz osob zvláště těžce postižených s průvodcem

⁸¹ Zvýraznila MV

⁸² Převzato z: Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008

⁸³ Např. v situaci, kdy je tlumočník svědkem nějakého trestného činu ve škole. Tím může být psychické, fyzické týrání nebo šikana.

⁸⁴ Mezi tyto povinnosti patří např. asistence ve třídě, kopírování, dozor v jídelně apod. Toto však nejsou povinnosti tlumočníka, ale pedagoga nebo jeho asistenta.

práce očekávány tlumočnické, pedagogické a jiné služby, což může vést k ohrožení tlumočnické profese“ (Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008, s. 57).

V roce 1994 provedla Česká komora tlumočnicků znakového jazyka⁸⁵ průzkum na středních speciálních školách pro sluchově postižené, ve kterém sledovala dodržování rolí jednotlivých pracovníků. Zjistilo se, že role profesionálního tlumočnicka znakového jazyka je často zaměňována s rolí pedagoga či asistenta např. tím, že tlumočnick, ač by ve své roli neměl, pomáhá pedagogovi s přípravou vyučovací hodiny, udržuje disciplínu ve třídě aj. Předejít tomuto míšení rolí se dá jenom tím, že bude role tlumočnicka jasně definována již v jeho pracovní smlouvě.

V současné době je v mateřských školách a na nižším stupni základních škol preferován asistent pedagoga před tlumočnickem a to z toho důvodu, že malé děti vstupují do vzdělávacího prostředí bez dostatečné jazykové výbavy, v různém věku, s různými sluchovými vadami a různým nadáním pro učení. Mezi takovými dětmi a tlumočnickem by tak nedorozumění nebyla výjimečná. U žáků vyššího stupně základních škol, středních a vysokých škol se na druhou stranu více používá tlumočení, které nedělá problém, protože studenti již mají dostatečnou jazykovou výbavu, jasnou komunikační preferenci, znalosti o tlumočnických službách, jsou samostatnější a informovanější.

5.2.3 Tlumočnick jako pedagogický a nepedagogický pracovník

Školy, na nichž tlumočnick znakového jazyka působí, lze na základě zaměstnaneckého poměru rozdělit do dvou skupin.

- 1) Škola zaměstnávající tlumočnicka jako **nepedagogického pracovníka** (např. Střední zdravotnická škola pro sluchově postižené v Praze – Radlicích).
- 2) Škola zaměstnávající tlumočnicka jako **pedagogického pracovníka** (např. Střední škola pro sluchově postižené v Hradci Králové). V pozici pedagogického pracovníka tlumočnick kromě tlumočení také vyučuje některý z předmětů. Musí mít tak nejen odpovídající vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru, ale zároveň musí ovládat veškeré tlumočnické dovednosti (Komorná, 2008). Dále se musí účastnit akcí, schůzí a porad určených pro pedagogické pracovníky.

⁸⁵ Česká komora tlumočnicků znakového jazyka = „Komora je nezisková profesní organizace sdružující především tlumočnick pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé klienty. Členy Komory se však mohou stát i lidé, kteří se tlumočnické profesi nevěnují, ale zajímá je problematika Neslyšících, jejich kultura a jazyk, souhlasí s názorovými stanovisky a cíli Komory a podporují její aktivity“ (O Komoře, [online], cit. 8.6.2011).

5.2.4 Povinnosti tlumočnicka ve školství⁸⁶

Mezi základní pravidla, která by si měl tlumočnick „pohlídat“, aby došlo k vhodnému a plnohodnotnému tlumočení, patří:

- Ověřovat si, zda vybavení třídy a školy splňuje podmínky pro tlumočení (rozmístění žáků / studentů, vhodné osvětlení, barevné kontrasty apod.).
- Scházet se s pedagogem předmětu, který tlumočnick tlumočí na pravidelných schůzkách.
- Připravovat se na své tlumočnické výkony.
- Konzultovat své výkony s ostatními tlumočnickými.
- Zdokonalovat vlastní profesi.
- Umístit se vždy tak, aby vzdálenost mezi tlumočnickem a pedagogem byla co nejmenší a aby byla zachována stejná výšková rovina obou pracovníků.

Kapitola poukazuje na to, že zmatek v pracovních pozicích není pouze mezi asistenty pedagoga a osobními asistenty, ale také mezi asistenty pedagoga a tlumočnickými. Jedinými společnými povinnostmi asistenta pedagoga a tlumočnicka je setkávat se na pravidelných schůzkách s učitelem předmětu, připravovat se na svůj výkon a zdokonalovat svoji profesi. Náplně práce jsou však odlišné. K zaměňování pozic může vést chtěné nebo nechtěné, ba i jen krátkodobé vystupování všech zmíněných ze svých predepsaných rolí nebo úpravy jejich pracovních náplní v pracovní smlouvě.

⁸⁶ Převzato z: Zahumenská; Dingová; Horáková, 2008.

6. Integrace

Starší pohled uvádí, že „*integrace je naprosté zapojení a plné splynutí defektního jedince⁸⁷ se společností lidí zdravých, a to ve výchově a vzdělání, v pracovním uplatnění i ve společenském soužití. Jedinec se stává zcela nezávislým a samostatným, neboť byl úplně zbaven defektivit⁸⁸ a dokázal se subjektivně vyrovnat se svou vlastní vadou, s přetrvávajícím defektem*“ (Sovák, 1986, s. 25). Nový pohled hovoří o integraci jako o pokusu o zařazení osob s postižením do společnosti. Znamená to najít si své místo ve společnosti, uspokojovat své každodenní potřeby, seberealizovat se a akceptovat sebe i okolí.

Je to nová pokroková šance pro děti (i dospělé) s různými úrovněmi schopností a dovedností. Dává příležitost dětem se speciálními vzdělávacími potřebami setkat se s ostatními dětmi v běžných školách a vzdělávat se společně. Zohledňuje tempo, možnosti a jedinečnost každého dítěte. Bylo a je to stále velmi diskutované téma. Dát své dítě do speciální školy nebo ho integrovat do běžné školy?

Rodiče své dítě často integrují právě proto, že si uvědomují výhodu integrace, kterou je možnost přípravy na dospělý život v běžném prostředí, navázání přátelství jejich dítěte s postižením s vrstevníky bez postižení, individuální přístup učitelů, lepší dostupnost školy, tedy vyrovnané příležitosti pro všechny bez rozdílu (Fiedlerová, 2005). Přednost integrovaného vzdělávání v běžné škole před vzděláváním ve škole pro sluchově postižené může být dána také na základě toho, že některým rodičům na škole pro sluchově postižené vadí setkávání jejich dítěte s jinými dětmi a dospělými se sluchovým postižením, seznamování se s kulturou neslyšících, s „ukazováním“⁸⁹, jiné vzdělávací programy a internáty (Hudáková, Okrouhlíková, 2006).

Předpokladem pro úspěšnou integraci je informovanost rodičů a zájem školy o přijetí dítěte. Záleží jen na rodinách, učitelích a zřizovateli škol, zda dají nové integrační vlně zelenou a zda ji vezmou za správný konec. Je nutné si uvědomit, že tato tendence ve vzdělávání je nejednoduchou a dlouhodobou záležitostí a kdo se pro tento typ vzdělávání rozhodne, musí mít dobře propracovaný systém i tým a vytvářet vhodné podmínky, aby se žák s postižením mohl stát respektovaným žákem. Je nutné mít dostatek chuti k překonávání překážek, které by se mohly při integraci objevit (Fiedlerová, 2005).

⁸⁷ V současné terminologii je pojem defektní jedinec považován za nevhodný a je nahrazován pojmem člověk nebo osoba s postižením.

⁸⁸ Stejně jako pojem defektní jedinec.

⁸⁹ Ukazováním autorky článku myslí znakování = používání českého znakového jazyka.

6.1 Integrace v legislativě

První zmínka o začlenění dítěte se zdravotním postižením do běžné školy se objevuje ve vyhlášce č. 291/1991 Sb., o základní škole, kde se v části první, § 3, odst. 4 uvádí: „*Na základě žádosti zástupce žáka a vyjádření příslušného odborného lékaře a pedagogicko-psychologické poradny nebo centra může ředitel školy zařadit žáka smyslově nebo tělesně postiženého nebo žáka s vadou řeči do příslušného ročníku školy. Podle charakteru postižení a po dohodě se zástupcem žáka může ředitel školy tomuto žákovi upravit učební plán.*“

Další zmínky o integraci přináší v roce 1994 Metodický pokyn ministerstva školství o integraci dětí a žáků se zdravotním postižením. Tento pokyn je v roce 2002 nahrazen Směrnicí MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení.

Současně platná vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných upřesňuje vzdělávání dětí se speciálními potřebami a kromě jiného uvádí: „*Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace⁹⁰ v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám a možnostem školy*“ (část druhá, § 3, odst. 4).⁹¹

6.2 Integrace dětí a žáků se sluchovým postižením do běžné školy

6.2.1 Vhodní kandidáti

Mezi žáky se sluchovým postižením integrovanými do běžné školy mají výhodu ti, u nichž byla sluchová ztráta diagnostikovaná v raném věku a jsou od malička zvyklí na kompenzační pomůcky, dále pak ti, kteří dobře orálně komunikují (nemají narušenou komunikační schopnost) a nemají jiné postižení, a v neposlední řadě mají integraci

⁹⁰ „*Individuální integrací se rozumí vzdělávání žáka a) v běžné škole, nebo b) v případě hodných zvláštního zřetele ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení*“ (část druhá, § 3, odst. 2, vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných). Kromě individuální integrace může být speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením zajišťováno také formou skupinové integrace, výukou ve speciální škole nebo různou kombinací těchto tří forem.

⁹¹ Od září 2011, kdy vejde v platnost novela vyhlášky č. 73/2005 Sb. (vyhláška č. 147/2011 Sb.), nebude již, jak zmiňuje Krása (2011), platit, že škola může odmítnout vzdělávání formou individuální integrace v běžné škole, pokud taková škola nemá podmínky k takovému vzdělávání. Školy budou muset dbát na to, aby svoje prostředí či personální obsazení přizpůsobily žákům a studentům s těžkým zdravotním postižením ke vzdělávání. Poznámka autora: omezené možnosti a podmínky školy jsou dnes častým argumentem ředitelů, na základě něhož žáka se zdravotním postižením do běžné školy nepřijmou.

usnadněnou děti, na jejichž škole je efektivní moderní technika (kopírovací stroje, počítače, dataprojektory apod.) (Monkman, 1998).

6.2.2 Příprava na integraci

Před samotnou integrací sluchově postiženého dítěte bychom neměli zapomenout školu a spolužáky sluchově postiženého dítěte na tyto rozdíly včas upozornit. Ideální je v úvodní hodině poskytnout základní informace o odlišné komunikaci, o tom, jak se ke člověku se sluchovým postižením chovat, jak s ním navázat kontakt, jak mu ulehčit práci (např. při sledování filmů spustit titulky, nastane-li nějaká nečekaná změna, tak ji napsat na tabuli, mít vždy vhodně osvětlenou místnost, poskytovat učební materiály v písemné podobě, při komunikaci se sluchově postiženým žákem vždy jasně artikulovat apod.). Spolužáci informace lépe vstřebají zážitkovou formou než hromadou informací, kterou ihned zapomenou. Naučit by se měli nového spolužáka tolerovat a měli by odbourat různé předsudky spojené s hodnocením života lidí s postižením. Pokud školu i děti na jejich nového spolužáka připravíme, zajistíme mu ty nejlepší podmínky pro všestranný vývoj (Motejzíková, 2005). K tomu, co udělat pro úspěšné začlenění dítěte se sluchovým postižením do běžné školy, se ve své práci vyjádřila i Iva Uzlová (2010). Za výhodnější, nikoliv však nezbytné, považuje mít menší počet dětí ve třídě, dítě posadit tak, aby dobře vidělo po celé třídě, k tlumení před rušivými zvuky nechat ve třídě položit koberec, informovat učitele o technických problémech týkajících se sluchadel, seznámit integrované dítě s učitelem i prostředím školy ještě před začátkem školního roku a usnadnit dítěti seznámení se spolužáky (např. hrát seznamovací hry se jmény nebo, a to jen v případě, že již dítě umí číst, poprosit spolužáky, aby si nechávali cedulky se svými jmény na stole).

6.2.3 Průběh integrace u osob se sluchovým postižením

Názory na to, jakou podporu poskytnout dítěti se sluchovým postižením v běžných školách, jsou odlišné. Mnohdy žák vyžaduje takový individuální přístup, že se vyučující nestihá věnovat jak jemu, tak i ostatním dětem ve třídě ve stejné míře, a je tedy nutná další osoba – **tlumočník** nebo **asistent**. Působení jednoho z těchto odborníků v integraci ale není záležitost automatická. O potřebnosti dalšího pracovníka ve vzdělávání sluchově postiženého žáka v běžné škole rozhoduje SPC a psycholog.

„Když je dítě po psychologické a pedagogické stránce ošetřené a má na to, aby splnilo požadavky běžné základní nebo střední školy, můžu říct, že v této situaci má funkce

asistenta smysl, protože vzdělávání žáků se zdravotním postižením je záležitostí všech typů škol a školských zařízení“ (Motejzíkova, 2011, s. 26).

Okrouhlíková a Hudáková v článku *Dítě s vadou sluchu v běžné škole* uvádějí, jaké podoby může mít výuka integrovaných žáků. Hned na začátku zdůrazňují, že výuka se odvíjí od potřeb každého konkrétního dítěte. Dítě má např. zcela stejnou výuku jako ostatní žáci ve třídě. Nebo má stejný rozvrh, jako jeho spolužáci, ale na určité předměty využívá služeb **asistenta či tlumočnicka**⁹². Poslední možností je, že žáka, popř. skupinku více dětí s vadou sluchu z různých ročníků školy, učí některé z jejich předmětů specializovaný učitel formou speciálně připravené výuky. Integrovaný žák má v rozvrhu navíc ještě speciální předměty jako např. logopedii, znakový jazyk, rytmickou a pohybovou výchovu nebo kulturu neslyšících (Okrouhlíková, Hudáková, 2005). Asistent pracuje s integrovaným žákem ve třídě po dohodě a domluvě s učitelem. Zodpovědnost za žákovo vzdělávání nese asistent, ale třídní nebo jiný hlavní učitel. Ten také zadává a kontroluje domácí úkoly, zapisuje známky, zadává a hodnotí školní práci a pozitivně i negativně hodnotí chování integrovaného žáka (Třídní asistenti jsou pilíři integrace, [online], cit. 9. 2. 2011).

6.3 Integrace sluchově postižených ve statistikách

6.3.1 Průzkum z roku 2008

V roce 2008 zpracoval Jiří Langer⁹³ spolu s pracovníky speciálně pedagogických center pro sluchově postižené a s centry pro děti s jinými typy zdravotního postižení aktuální statistiku a přehled dětí se sluchovým postižením integrovaných do mateřských, základních a středních škol běžného typu. Hlavním cílem bylo zmapovat aktuální počet, věk a regionální rozmístění těchto dětí. Výzkum se také zajímal o pohlaví, stupeň sluchového postižení, typ a stupeň školy, kterou navštěvují, upřednostňovaný typ komunikace, přítomnost nebo nepřítomnost asistenta, míru odlišnosti IVP od ŠVP⁹⁴, přínos z integrace, problémy, které by mohly při integraci nastat a co by se v oblasti integrace dětí se sluchovým postižením mohlo zlepšit. Výzkum, který byl představen na IX. Mezinárodní konferenci k problematice osob se

⁹² Přítomnost asistenta nebo tlumočnicka jasně zdůrazňuje rozdíl mezi žákem se sluchovým postižením a jeho vrstevníky, proto by si student měl vždy dobře rozmyslet, v jakých předmětech a situacích jejich pomoc opravdu nutně potřebuje.

⁹³ Mgr. Jiří Langer, Ph.D. je odborný asistent a zástupce ředitelky ústavu speciálně pedagogických studií na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, místopředseda akademického senátu Univerzity Palackého a člen akademického senátu Pedagogické fakulty Univerzity Palackého s vědecko-výzkumným zaměřením na surdopedii.

⁹⁴ ŠVP = školní vzdělávací plán

specifickými potřebami, přinesl **statistické údaje o 1039 žácích se sluchovým postižením. Z tohoto celkového počtu využívalo pouze 12 % dětí asistenčních služeb (asistenta pedagoga, osobního asistent nebo tlumočnicka)** a 88 % asistenci nepotřebovalo. Výzkumníky velmi zajímal vztah závislosti mezi přínosem integrace a faktem, zda má žák / student k dispozici asistenta. Výsledek ukázal, že přínos z integrace je pro klienty, kteří využívají služeb jakékoliv asistence, nižší než v případě klientů, kteří k integrovanému vzdělávání asistence nevyužívají. Autor výzkumu zjištěný fakt odůvodňuje tím, že v rámci integrovaného vzdělávání mají asistenta často žáci a studenti s těžkou sluchovou vadou nebo ti, kteří ke svému sluchovému postižení mají ještě přidruženou jinou poruchu (Langer, 2008).

6.3.2 Průzkum z roku 2011

Jinou statistiku představuje první číslo Infozpravodaje⁹⁵ z roku 2011. Tato statistika byla provedena v lednu 2011 a tudíž nabízí velmi aktuální informace. Přináší nám údaje o počtu asistentů pedagoga na běžných školách, o míře využití služby asistenta pedagoga u dětí se sluchovým postižením integrovaných do běžných škol, o problémech, ke kterým dochází a o celkové spokojenost s touto službou. Bylo osloveno celkem 17 SPC poskytujících služby rodinám se sluchově postiženými dětmi v České republice. Odpovědi byly získány ze 13 SPC a z nich byla také zpracována výsledná statistika. Výsledky dokazují, že služba asistenta pedagoga je v různých krajích využívána různě. SPC v Českých Budějovicích je však v počtu klientů, kteří v integraci služeb asistenta pedagoga využívají, na prvním místě.

Údaje sdělují, že **v běžných mateřských školách** v České republice je celkem 103 dětí v integraci a z toho **14 dětí využívá služeb asistenta pedagoga. V základních školách** je celkem 506 dětí v integraci a služeb asistenta pedagoga využívá **77 dětí a na středních školách** je celkem 206 studentů v integraci a z nich služeb asistenta pedagoga využívá děti **16⁹⁶**. Závěr zní, nejvíce dětí služby využívá v základních školách (cca 15,22%), po nich jsou

⁹⁵ Infozpravodaj je magazín informačního centra o hluchotě, který vychází vždy jednou za čtvrt roku a přináší nejnovější poznatky ze světa osob se sluchovým postižením.

⁹⁶ Protože do tohoto výzkumu nebyla zapojena všechna SPC v České republice poskytující služby rodinám se sluchově postiženými dětmi, vychází, že asistenčních služeb využívá méně žáků se sluchovým postižením, kteří jsou integrováni do MŠ, ZŠ a SŠ běžného typu, než ve výzkumu Jiřího Langer.

školy mateřské a na posledním místě jsou školy střední. Ze všech integrovaných dětí je asistent pedagoga nejčastěji ve třídě u dětí s těžkou sluchovou vadou a dalším postižením.⁹⁷

V souvislosti s asistencí pedagoga se nejčastěji řeší problémy tohoto typu:

- asistent pedagoga dítěti pomáhá natolik, že dítě následně není samostatné
- nefunguje dobrá komunikace mezi asistentem a učitelem
- asistent není za svoji práci kvalitně ohodnocen
- kraj asistenty dostatečně nefinancuje
- nezkušenost učitele v možnosti využít pomoci asistenta pedagoga
- nesoulad mezi představou rodičů a asistenta o míře asistence pro jejich dítě

SPC mají celkově s asistenty pedagoga spíše dobré zkušenosti. Z odpovědí SPC vyplývá, že k přínosu z asistence dochází jen za podmínek, že je vybrán vhodný asistent, organizace veškeré práce je dobře zajištěna, mezi asistentem, učitelem a rodinou funguje dobrá spolupráce a co se týče samotného dítěte, je podmínkou přiměřený intelekt, dobré rodinné zázemí a dobrá kompenzace sluchu sluchadlem nebo kochleárním implantátem⁹⁸ (Motejízková, 2011).

6.4 Závěrečné slovo k integraci

„Většina pracovníků SPC pro sluchově postižené se shoduje, že je nezbytné vždy odpovědně posoudit vhodnost integrace, neboť v případě nekompetentního rozhodnutí dochází k přetěžování integrovaných žáků, které se může negativně promítnout do kognitivního i psychosociálního rozvoje“ (Langer, 2008, s. 46). Na prvním místě musí být vždy naše dítě, jeho osobnost, možnosti a schopnosti (Okrouhlíková; Hudáková, 2005).

⁹⁷ Např. děti s ADHD, s dysfázií nebo děti s kombinovaným postižením, z nichž je jedno postižení sluchové.
- ADHD = hyperaktivita a porucha pozornosti (poznámka autora).

- Dysfázie = „specificky narušený vývoj řeči projevující se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené“ (Škodová, Jedlička, 2007. s. 110).

⁹⁸ Kochleární implantát = „je elektronická funkční smyslová náhrada, která zprostředkuje sluchové vjemy neslyšícím jedincům přímou elektrickou stimulací sluchového nervu uvnitř hlemýžďe vnitřního ucha“ (Kochleární implantát, [online], 11.6.2011).

7 Výzkum

V této kapitole se budu zabývat výzkumem, který jsem prováděla od listopadu 2010 do února 2011 na školách pro sluchově postižené v České republice. Osloveny byly všechny školy pro sluchově postižené v České republice, do výzkumu však byly zahrnuty jen některé z nich.

7.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumného projektu bylo **zmapování reálného postavení a náplně práce asistentů na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením a způsob spolupráce učitelů s nimi**. Pro získání co nejvíce informací byli osloveni nejen samotní asistenti – **asistent pedagoga** a **osobní asistent** a **učitelé** s nimi spolupracující, ale také **ředitelé** škol pro sluchově postižené.

7.2 Metody výzkumu

Ze všech metod sběru dat jsem si pro účel této práce vybrala jednu z nejběžnějších výzkumných metod - **metodu dotazníku**. Byly v něm použity otázky uzavřené, otázky otevřené i polootevřené. Dotazník jsem před metodou pozorování a rozhovoru zvolila především z důvodů časových, dále praktických (kdy jsem svou přítomností ve škole nechtěla narušovat klima třídy / školy) a také z důvodů finančních.

Možnost pozorovat práci asistentů a pedagogů a dělat s nimi rozhovory jsem ale využila v rámci **pedagogických praxí**, a to konkrétně na Střední, Základní a Mateřské škole pro sluchově postižené v Praze v Radlicích a také v Mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Brně, a v rámci **exkurze** po školách pro děti a žáky se sluchovým postižením v České republice. V průběhu exkurze jsme navštívili Střední školu, Základní školu a Mateřskou školu pro sluchově postižené v Hradci Králové, Mateřskou a základní školu pro sluchově postižené v Brně, Střední školu, základní školu a mateřskou školu pro sluchově postižené v Olomouci, Mateřskou, základní a střední školu pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí a Základní školu pro sluchově postižené a Mateřskou školu pro sluchově postižené v Ostravě - Porubě. Odpozorované a rozhovory získané informace však nebyly použity do výzkumu. V době, kdy praxe a exkurze probíhaly, jsem asistenci v praxi teprve poznávala a strukturu práce jsem si postupně ujasňovala.

7.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Do výzkumného vzorku jsem zařadila všechny bez ohledu na jejich pohlaví, věk a délku praxe. Snažila jsem se zahrnout všechny asistenty pedagoga, osobní asistenty, učitele spolupracující s asistenty a ředitele bez rozdílu. Pro každou z těchto čtyř cílových skupin byl vytvořen speciální dotazník.⁹⁹

7.4 Průběh výzkumu

Dotazníky byly zasílány poštou, elektronicky, někdy dotazování probíhalo telefonicky, jindy osobně. Nejprve byli kontaktováni všichni ředitelé škol pro sluchově postižené, případně jejich zástupci. Byli obeznámeni s tím, kdo jsem a co od nich žádám. Většina z oslovených spolupráci přislíbila. Našli se však i tací, kteří ihned odmítli. Hlavním důvodem je fakt, že školy pro děti a žáky se sluchovým postižením jsou neustále žádány o vyplňování nejrůznějších dotazníků, a proto jsou nuceny žádosti odmítat. Dalším důvodem je strach z nahlédnutí do zákulisí školy, z toho, že o nich studenti napíší něco, co by je samotné mohlo „pošpinit“, a také ze srovnání s jinými školami. Není však pravdou, že všechny ostatní školy, které mi výzkum umožnily, nakonec slovo dodržely a jejich zaměstnanci dotazníky vyplnili. Docházelo také k tomu, že si mě oslovení ředitelé prověřovali.¹⁰⁰ Nepřekvapilo mě, že k uskutečnění výzkumu si někteří ředitelé vyžádali potvrzení¹⁰¹ od vedoucí mé bakalářské práce, že pod jejím vedením zmiňovanou práci píší. Ředitelé vždy byli tázáni, v jaké formě chtějí dotazníky vyplňovat – elektronicky, nebo v papírové podobě. Pokud si vybrali papírovou formu, obdrželi obálku s dotazníky a v ní ještě obálku s poštovní známkou a adresátem pro zpětné odeslání vyplněných dotazníků. Někteří ředitelé mě požádali o osobní výzkum v jejich škole. Nikdo z oslovených nedodržel stanovený limit na vyplnění dotazníků, ačkoliv byla časová lhůta dostatečně dlouhá. Možná právě to byla chyba. Samozřejmě, že mnozí na dotazník zapomněli a jejich vyplňování bylo narušeno vánočními svátky. Abych získala dostatek materiálů pro učinění nějakého závěru, musela jsem se opakovaně připomínat. Překvapilo mě, že z některých škol přišel vyplněný dotazník pouze od ředitele/-ky. Z důvodu jejich časového zaneprázdnění jsem nepředpokládala, že by si našli čas spíše oni než jejich zaměstnanci. Je pochopitelné, že

⁹⁹ Celé znění dotazníků je uvedeno v příloze č. VIII.

¹⁰⁰ Např. se mě ptali na konkrétní učitele vyučující na oboru Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, zajímalo je, zda již pracuji v oboru nebo jaké bude mé budoucí uplatnění. Poté mi sdělili, že si tímto způsobem vybírají, zda oslovenému odpoví či nikoliv.

¹⁰¹ Toto potvrzení je přidáno v příloze č. IX.

i když byly dotazníky zaměstnancům předloženy, nemohl je jejich nadřízený k aktivní spolupráci nutit. Rozhodnutí, zda požadavku vyjdou vstříc, či nikoliv, bylo na každém jednotlivci. Za dobu tři a půl měsíce bylo shromážděno celkem **20** vyplněných dotazníků od **asistentů pedagoga**, **29** dotazníků od **učitelů** spolupracujících s asistenty pedagoga, **5** dotazníků od **osobních asistentů** a **5** dotazníků od **ředitelů** českých škol pro sluchově postižené.

V následující tabulce jsou uvedeny všechny oslovené školy včetně jmen ředitelů a informace o způsobu výzkumného šetření.

Tab. č. 1

Místo	Název	Ředitel/-ka	Způsob spolupráce ¹⁰²
Beroun	Dětský domov a Mateřská škola speciální	Mgr. Jana Müllerová	e-mailové spojení
Brno (Lesná + Novoměstská)	Mateřská škola a základní škola pro sluchově postižené	Mgr. Hana Abbodová	dopisové spojení a osobní kontakt
Brno (Gellnerova)	Střední škola pro sluchově postižené a Odborné učiliště	Mgr. Miloš Pártl	e-mailové spojení
České Budějovice	Mateřská škola, Základní škola a Střední škola pro sluchově postižené	Mgr. Václav Kvítek	škola se nezapojila do výzkumu
Hradec Králové	Střední škola, Základní škola a Mateřská škola	Mgr. Iva Rindová	e-mailové spojení
Ivančice	Mateřská škola, Základní a Dětský domov	Ing. Marta Špalková	e-mailové spojení
Kyjov	Mateřská a Základní škola pro sluchově postižené	PaedDr. Miroslav Hula	škola se nezapojila se do výzkumu
Liberec	Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Mgr. Miloslav Janeček	e-mailové spojení
Olomouc	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Mgr. Jiří Langer, Ph.D.	osobní kontakt
Olomouc – Svatý Kopeček	Střední škola	PaedDr. Jaromír Hudek	škola se nezapojila do výzkumu
Ostrava – Poruba	Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené	PaedDr. Pavel Němec	škola neprojevila o výzkum zájem
Plzeň	Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Mgr. Jiří Pouska	e-mailové spojení

¹⁰² Způsobem spolupráce je myšleno to, jak se školy rozhodly, případně nerozhodly, vyplňovat dotazníky a zároveň se mnou komunikovat. Jednalo se o možnost e-mailového spojení, dopisového spojení, kombinace obou zmíněných spojení nebo osobního kontaktu. Některé školy, ač přislíbily spolupráci na výzkumu, se nakonec z různých důvodů nezapojily. To je v tabulce označeno jako – škola **se nezapojila do výzkumu**. Tam, kde je uvedeno, že **škola neprojevila o výzkum zájem**, výzkum nebyl pořádán z důvodu okamžitého odmítnutí a nezájmu.

Praha – Holečkova	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Mgr. Vlastimil Vácha	škola se nezapojila do výzkumu
Praha – Ječná	Gymnázium, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	RNDr. Pavel Laně	škola neprojevila o výzkum zájem
Praha – Radlice	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Mgr. Věra Pavličková	e-mailové a dopisové spojení
Valašské Meziříčí	Speciální škola pro sluchově postižené	Mgr. Antonín Liebel	osobní kontakt

7.5 Výsledky výzkumu

Nyní přistoupím k vyhodnocení získaných dat. Výsledky a závěry ze získaných informací byly použity jen pro účel této práce a byla zachována anonymita jednotlivých respondentů z řad pedagogů i asistentů. Vyhodnocení dotazníků je shrnuto slovně, případně je pro přehlednost přidána tabulka.

7.5.1 Vyhodnocení dotazníků pro asistenty pedagoga

Před zveřejněním výsledků výzkumu provedeného u asistentů pedagoga ještě uvádím, že ačkoliv mi některé školy nedovolily provádět výzkum k mé závěrečné bakalářské práci na jejich škole, byly alespoň ochotny poskytnout mi informaci o počtech jednotlivých asistentů.¹⁰³ Proto zde nyní mohu uvést **aktuální** tabulku s počty asistentů pedagoga na českých školách pro děti a žáky se sluchovým postižením ve školním roce 2010/2011.

Tab. č. 2

MÍSTO	ASISTENT PEDAGOGA
Beroun	2
Brno (Lesná + Novoměstská)	4
Brno (Gellnerova)	3
České Budějovice	3
Hradec Králové	6

¹⁰³ Jedná se o školu pro sluchově postižené v Českých Budějovicích, v Kyjově, v Olomouci na Svatém Kopečku, v Ostravě Porubě a Praze Ječné. Jediný, kdo mi neposkytl vůbec žádnou informaci, je škola pro sluchově postižené v Praze v Holečkově ulici.

Ivančice	0 – pro žáky se SP
Kyjov	0
Liberec	3
Olomouc	6
Olomouc – Svatý Kopeček	1
Ostrava – Poruba	4
Plzeň	2 – pro kombinované postižení
Praha – Holečkova	?
Praha – Ječná	5
Praha – Radlice	6
Valašské Meziříčí	4

Jak vyplývá z tabulky, v současné době je na českých školách pro děti a žáky se sluchovým postižením zaměstnáno celkem **49 asistentů pedagoga**. Výzkum byl zpracován na základě odpovědí **20 asistentů pedagoga**. Z toho byli **4** asistenti pedagoga ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Praha – Radlice, **1** asistent z Mateřské školy a základní školy pro sluchově postižené Brno – Lesná + Novoměstská, **1** asistent ze Střední školy pro sluchově postižené a Odborného učiliště Brno - Gellnerova, **4** asistenti ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Hradec Králové, **6** asistentů ze Střední školy, základní školy a mateřské školy pro sluchově postižené Olomouc a **4** asistenti z Mateřské školy, základní školy a střední školy pro sluchově postižené Valašské Meziříčí.

Otázka č. 1

V otázce číslo 1 jsem se snažila zjistit, jaký je **poměr mužů a žen** v pracovní pozici asistenta pedagoga. Z celkového vzorku 20 dotazníků bylo zjištěno, že **17** asistentů je **pohlaví ženského** a **3** asistenti **pohlaví mužského**. Z výsledků vyplývá, že práci asistenta pedagoga vykonávají spíše ženy.

Otázka č. 2

Zjišťuje, jaký je nejčastější **věk** u asistentů pedagoga.

Tab. č. 3

VĚK	POČET ASISTENTŮ
věk 20 – 30 let	8 asistentů pedagoga
věk 31 – 40 let	7 asistentů pedagoga
věk 41 – 50 let	4 asistenti pedagoga
věk 51 – 60 let	1 asistent pedagoga

Protože asistenti nevybírali z výše zmíněných věkových kategorií (př. věk 20 – 30 let apod.), ale udávali konkrétní číslo, bylo možné vypočítat průměrný věk asistentů pedagoga - 33 let.

Otázka č. 3

Zjišťuje nejvyšší dosažené vzdělání asistentů pedagoga.

Tab. č. 4

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	CELKOVÝ POČET ASISTENTŮ
Střední odborné učiliště 1) tkalcovské práce - 1 2) společenské stravování - 1	2
Střední škola (nespecifikováno)	1
Střední průmyslová škola elektrotechnická	1
Střední průmyslová škola stavební	1
Střední škola pro sluchově postižené s maturitou 1) Informatika v ekonomice – 1 2) Zubní technik – 1	2
Střední pedagogická škola (běžného typu) 1) obor humanitární a výchovná činnost - 1 2) se zaměřením na MŠ - 1 3) sociální péče - 1 4) bez zaměření – 2	5
Všeobecné gymnázium (tato asistenta v současné době studuje obor Speciální pedagogika na VŠ)	1
VŠ – bakalářské studium	6

1) JAMU - výchovná dramatika neslyšících - 1 2) PedF - speciální pedagogika pro výchovné pracovníky – 2 - komunikační techniky – 1 - sociální a charitativní práce – 1 - nespecifikováno - 1	
VŠ – magisterské studium speciální pedagogiky	1

Výsledky ukazují, že většina asistentů má vysokoškolské vzdělání s titulem bakalář nebo střední pedagogickou školu.¹⁰⁴ Vycházíme-li jen z nejvyššího vzdělání asistentů pedagoga uvedeného v tabulce, zjišťujeme, že u **tří** asistentů je **vzdělání odpovídající**¹⁰⁵ jejich pracovní profesi (viz kapitola 2.3) a u **sedmnácti neodpovídající**. O doplněném nebo nedoplněném vzdělání bohužel informace nemám.

Otázka č. 4

Tato otázka měla zjistit, **kde** v současné době **asistent pedagoga pracuje**. Ze všech oslovených škol se na výzkumu podíleli pouze asistenti pedagoga ze SŠ, ZŠ a MŠ z Prahy Radlic, z MŠ a ZŠ z Brna na Lesné a Novoměstské, ze SŠ, ZŠ a MŠ v Olomouci, ze SŠ, ZŠ a MŠ v Hradci Králové a MŠ, SŠ a ZŠ pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí.

Otázka č. 5

Tato otázka byla zaměřena na **stav sluchu u asistentů**. Vybírali z nabídky:

Tab. č. 5

STAV SLUCHU	POČET ASISTENTŮ
slyšící	12 asistentů pedagoga
neslyšící	7 asistentů pedagoga

¹⁰⁴ Otázkou však zůstává, zda ti, co nemají vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogických věd, dále ti, co mají středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou, ale bez vzdělání zaměřeného na přípravu pedagogických asistentů, a ti, kteří mají střední vzdělání s výučním listem bez následného vzdělání v oboru pedagogických věd v rozmezí 80 hod se zaměřením na pedagogiku a psychologii, si své vzdělání na žádost ředitele podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů doplnili a tudíž dnes mají odpovídající kvalifikaci pro výkon své profese, nebo to po nich nebylo vyžadováno a pracují pouze s výše uvedeným vzděláním.

¹⁰⁵ Vzdělání profesi odpovídá u jednoho asistenta s vysokoškolským magisterským studiem speciální pedagogiky a u dvou asistentů s vysokoškolským bakalářským studiem speciální pedagogiky pro výchovné pracovníky.

nedoslýchavý	1 asistent pedagoga
ohluchlý	0 asistentů pedagoga

Z tabulky vyplývá, že na školách pro sluchově postižené **převažuje počet slyšících asistentů pedagoga**. Tato výzkumem zjištěná informace koresponduje s tím, co v teorii uvádí Komorná (2008) – počet sluchově postižených pedagogických pracovníků je na školách pro sluchově postižené ve srovnání s počtem slyšících pedagogických pracovníků stále nízký.

Uvedené počty **nenasvědčují** tomu, že spolupráce dvou (až tří) pedagogických pracovníků, z nichž jeden nebo více je sluchově postižených (neslyšící, nedoslýchavý nebo ohluchlý) je tak běžná, jak jsem uvedla v teorii.

Otázka č. 6

Zjišťuje, **jak dlouho asistenti pracují ve svém oboru**. Asistenti nevybírali z nabízených možných, ale zapisovali konkrétní číslo s počty let své praxe. Pro větší přehled stanovují rozmezí roků a zapisují je do následující tabulky.

Tab. č. 6

DOBA	POČET ASISTENTŮ
1 měsíc – 1 rok	5
více než 1 rok – 3 roky	5
více než 3 roky – 5 let	4
více než 5 let – 7 let	3
více než 7 let	3

Na základě získané informace (z otázky č. 3), že 17 asistentů pedagoga nemá dostatečné vzdělání pro výkon své profese, lze předpokládat, že ředitel bude po svých zaměstnancích vyžadovat dokončení příslušného vzdělání. Za předpokladu, že doplňující studium netrvá déle než 1 rok, se domnívám, že všichni asistenti pracující déle než 1 rok¹⁰⁶ by měli mít již dokončené vzdělání vyhovující své profesi.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Z tabulky č. 6 vyplývá, že je to celkem 15 asistentů pedagoga.

¹⁰⁷ Z celkového počtu patnácti asistentů již 3 asistenti pedagoga měli vyhovující vzdělání při nástupu do své profese. Doplnění vzdělání se tudíž týkalo dvanácti asistentů pedagoga a ti ho tedy musí mít již dokončené.

Otázka č. 7

Zjišťuje, zda si je asistent pedagoga vědom **rozdílu v pracovní náplni asistenta pedagoga a osobního asistenta**. Toto jsou odpovědi oslovených respondentů. Odpovědi, které se opakovaly, do výčtu odpovědí neuvádím.

Tab. č. 7: Pokuste se vlastními slovy popsat, jaká je pracovní náplň asistenta pedagoga a osobního asistenta.

ASISTENT PEDAGOGA (dále jen AP)	OSOBNÍ ASISTENT (dále jen OA)
<p style="text-align: center;">SPRÁVNÉ ODPOVĚDI</p> <ul style="list-style-type: none">• Pracuje podle pokynů učitele a ředitele.• Přípravuje materiály dle možností a schopností dětí.• Vymýšlí pracovní listy.• Individuálně pracuje s žáky.• Zprostředkovává vzdělávací činnost.• Přípravuje pomůcky pro výuku.• AP více pomáhá pedagogovi ve vytváření aktivit pro žáky, pomáhá žákům zvykat si na školní prostředí, individuálně pracuje se všemi žáky, pomáhá s vedením školní dokumentace a administrativy.• Jedná se o individuální pomoc žákům při začleňování a přizpůsobení se školním podmínkách (prostředí), pomáhá vyučujícím s organizací výuky a motivuje studenta k práci, spolupracuje s rodiči.• Může fungovat u určených žáků nebo pro celou třídu.• AP působí jen ve škole a pomáhá pedagogickému pracovníkovi	<p style="text-align: center;">SPRÁVNÉ ODPOVĚDI</p> <ul style="list-style-type: none">• Pomáhá dětem např. při oblékání, stravování, hygieně, doprovází děti do školy.• Pomáhá plnit úkoly, dohlíží na sebeobslužnost a osobní hygienu.• Dbá na všeobecný vývoj jedince.• Spolupracuje přímo s konkrétním klientem, jeho rodiči a učiteli.• OA se nepodílí na výuce, řídí se pokyny učitele, věnuje se zejména „svému“ žákovi, kterému pomáhá zprostředkovat poznatky získané během výuky, popř. mu vede sešit a píše poznámky, pomáhá mu s přesunem po škole, na vycházce, asistuje mu při hygienických potřebách, může s žákem provádět různá cvičení (zraková, grafomotorická apod.), vede žákovi „deníček“ s žakovými pokroky a fotografiemi (vhodné pro rozvoj komunikace, obohacování slovní zásoby, upevnění denního režimu).• Pečuje o jednu těžce postiženou osobu, která má potřebu trvalé péče.• Nepomáhá učitelům s výukou.

ŠPATNÉ ODPOVĚDI	ŠPATNÉ ODPOVĚDI
<ul style="list-style-type: none"> • Má na starost jedno velmi postižené dítě po celý vyučovací den.¹⁰⁸ Pracuje s ním podle vyučovacího plánu a podle pokynů pedagoga • AP se zaměřuje především na komunikaci.¹⁰⁹ • Spolupracuje nejen s učitelem, ale i rodiči a studenty při výuce a mimo ni.¹¹⁰ • Pracuje individuálně s žákem s kombinovaným postižením.¹¹¹ • Když je překážka mezi studentem a učitelem, pomáhá přetlumočením vyučovací látky tak, aby student látku pochopil (někdy je potřeba vypustit některá slova).¹¹² 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomáhá dětem např. při oblékání, stravování, hygieně, doprovází děti do školy.¹¹³ • Přípravuje materiály a pracovní listy dle možností a schopností dětí.¹¹⁴ • Je pod vedením odpoledního vychovatele.¹¹⁵ • Stará se o žáky v mimoškolní době.¹¹⁶

Dva respondenti přímo uvádí, že **nevidí žádný rozdíl** mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem.

Šest respondentů vůbec nevyplnilo pracovní náplň osobního asistenta. Z toho lze usuzovat pouze na to, že buď neznají jeho náplň práce, nebo si opravdu nejsou vědomi rozdílu mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem.

Jeden respondent nevyplnil tuto otázku vůbec – nepokusil se popsat ani náplň své práce, ani náplň osobního asistenta. Opět lze usuzovat, že si respondent nebyl jistý rozdílem obou pracovních pozic, a nebo se mu tato otázka nechtěla vyplňovat.

¹⁰⁸ AP správně nepomáhá jen jednomu žákovi, ale všem žákům ve třídě. Navíc velmi často není AP s žáky po celý vyučovací den. Jsou předměty, kde žáci AP nepotřebují. Respondent si plete pozici AP s pozicí OA.

¹⁰⁹ AP se zaměřuje na celou výchovně vzdělávací činnost.

¹¹⁰ To, co je mimo výuku, má mít na starost osobní asistent, ale ve skutečnosti tomu tak vždy není.

¹¹¹ AP pracuje se všemi žáky ve třídě se všemi typy a stupni postižení. Postižení nemusí být kombinované.

¹¹² AP, ač by to ve své roli neměl, přebírá ve výuce roli profesionálního tlumočnicka. Se zaměřováním těchto rolí se setkáváme velmi často. Je však možné, že tento AP má ve své pracovní smlouvě od vedení školy přidělenou povinnost tlumočit. Avšak ubírat studentům informace při tlumočení by nikdy neměl. Zjednodušováním obsahu tak porušuje právo sluchově postižených studentů na přístup k původnímu sdělení učitele.

¹¹³ Ano, všechny tyto činnosti OA vykonává, ale na rozdíl od AP se stará pouze o 1 dítě / studenta se zdravotním postižením ve výchovně vzdělávacím procesu.

¹¹⁴ To má spíše za úkol AP. OA zaznamenává výuku nebo jinak shání studijní materiály.

¹¹⁵ OA nemůže být pod vedením vychovatele. Je pouze pod vedením svého plnoletého klienta (pokud je on sám schopen svého OA vést a organizovat jeho práci), a nebo pod vedením jiné plnoleté osoby, která za neploletého klienta (v tomto případě za dítě se sluchovým postižením na MŠ, ZŠ, SŠ pro sluchově postižené) zodpovídá a zvenčí koordinuje jeho činnost.

¹¹⁶ OA se správně stará jen o jednoho žáka a to nejen v mimoškolním vyučování, ale také během výuky.

Z celkového množství 20 respondentů - asistentů pedagoga rozdílu mezi svojí náplní práce a náplní práce osobního asistenta stoprocentně dobře rozumí pouze 6 respondentů.¹¹⁷ Prolínání obou rolí vychází pravděpodobně z neznalosti, či špatného pochopení funkcí obou asistentů. Tento výsledek bohužel považuji za velmi znepokojivý.

Otázka č. 8

Tato otázka se týká **znalosti českého znakového jazyka a jeho využití při výuce.**

Tabulka č. 8: Ovládáte český znakový jazyk?

ODPOVĚDI	POČET RESPONDENTŮ
a) Ano a při výuce jej používám.	11
b) Ano, ale při komunikaci s žáky preferuji orální komunikaci.	0
c) Ne	5
Výběr možnosti a) + b)	4

Z tabulky je jasně vidět, že i přesto, že většina asistentů pedagoga je slyšících, (zminěno výše) dávají přednost znakovému jazyku před orální komunikací. Poněkud překvapující je, že někteří asistenti znakový jazyk vůbec neovládají.¹¹⁸ Podle mého názoru by mělo být ovládání znakového jazyka samozřejmostí u všech zaměstnanců školy pro sluchově postižené.

Otázka č. 9

Otázka měla zjistit, zda je z pohledu asistenta pedagoga jeho **postavení před dětmi** srovnatelné s postavením učitele. Na tuto otázku odpovědělo **16** respondentů **ANO** a pouze **4** respondenti **NE**. Jeden z respondentů, který vybral odpověď ne, dodává: „*Není to ovšem myšleno v negativním slova smyslu. Mám jen pocit, že děti mě vnímají rozdílně než svého učitele. Bývají ke mně otevřenější a uvolněnější. Může to však být dáno věkem a přístupem asistenta pedagoga.*“

¹¹⁷ Z tohoto počtu má potřebné vzdělání pouze 1 respondent – VŠ Pedf Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky. Zbývající respondenti absolvovali VŠ Pedf Komunikační techniky, VŠ Pedf Sociální a charitativní práce, Všeobecné gymnázium (+ v současné době studium na VŠ obor Speciální pedagogika), Střední pedagogickou školu a Střední průmyslovou školu stavební. Z toho vyplývá, že 2 respondenti s odpovídajícím vzděláním rozdíl mezi náplní práce asistenta pedagoga a osobního asistenta stejně neznají.

¹¹⁸ Podle výsledků znakový jazyk neovládá 1 asistent pedagoga ze školy pro sluchově postižené v Praze v Radlicích, 1 asistent z Olomouce a 3 asistenti z Hradce Králové. Poslední tři zmínění se znakový jazyk učí. Protože však na škole nepracují ani rok, znakový jazyk se zatím dostatečně nenaučili. Až jej budou dostatečně ovládat, budou ho při výuce také používat.

I přes to, že je učitel řídicí silou celé výuky a podle toho by mělo být jeho postavení ve třídě na jiné úrovni, než je postavení asistenta pedagoga, asistent pedagoga velmi často svojí oblíbeností u dětí učitele „dožene“, a proto je postavení obou pedagogických pracovníků před dětmi rovnocenné.

Otázka č. 10

Tato otázka se snaží zjistit, zda **asistent pedagoga přichází do kontaktu s rodiči dětí**, které vyučuje. Z oslovených asistentů velké množství - celkem **18** odpovědělo **ANO**, pouze **1 NE** a **1 ZCELA VÝJIMEČNĚ**.

Toto je příznivá zpráva dokazující, že asistent pedagoga spolupracuje se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází - jak je uvedeno v jednom z bodů náplně práce asistenta pedagoga v legislativě.

Otázka č. 11

V této otázce měli asistenti vypsát, jaké **povinnosti** musí podle pracovní smlouvy vykonávat. Zde uvádím jejich odpovědi:

- **vykonávat povinnosti podle pokynů učitele, zástupce ředitele, ŠVP a IVP žáka**
- **spolupracovat s učitelem – např. spolupodílet se na přípravě výuky**
- **dodržovat pracovní dobu, dozory**
- **účastnit se schůzí, dozorů, mimoškolních akcí**
- **sebevzdělávat se**
- **řešit vzniklé problémy**
- **motivovat studenta k práci**
- **spolupracovat s rodiči klienta, s odborníky**
- **podílet se na tvorbě IVP**
- **podílet se na tvorbě pomůcek**
- **vést příslušné dokumentace**
- **poskytovat dítěti podpůrné služby při výchově a vzdělávání s využitím speciálně pedagogických metod výuky čtení, psaní a počítání**
- **podporovat smyslové vnímání, pozornost, koordinaci myšlenkových operací**
- **rozvíjet grafomotoriku**
- **provádět speciální logopedické činnosti**

- **používat alternativní komunikační programy**
- **vyučovat prostorové orientaci a znakové řeči**
- **navozovat vhodné způsoby chování**
- **organizovat psychoterapeutická sezení**
- **asistovat při výkonu základních hygienických potřeb a dalších činností s tím souvisejících**
- **zastupovat chybějící učitele ve výuce**
- **individuálně pomáhat žákům při výuce i o přestávkách**
- **pomáhat při vzájemné komunikaci mezi žáky**
- **všímat si aktuálního zdravotního i psychického stavu studentů a jejich míry unavitelnosti**
- **tlumočit ve výuce**
- **kontrolovat sešity**

Jak už bylo výše zmíněno, zákon náplň práce asistenta pedagoga vymezuje jen rámcově a každý ředitel si konečnou podobu stanoví sám. Proto se také náplně práce různých asistentů pedagoga liší. Někteří asistenti mají ve smlouvě uvedeny povinnosti, které by podle mého názoru neměli ve své pozici vykonávat – např. speciálně logopedickou činnost,¹¹⁹ psychoterapeutická sezení, asistenci při výkonu ba i jen základních hygienických potřeb a dalších prací s tím souvisejících, zastupovat chybějící učitele a tlumočit ve výuce.

Někteří asistenti nepřímou uvádějí, že nerespektují pracovní smlouvu, ale pouze pokyny učitele.

Otázka č. 12

Zjišťuje, které **povinnosti** stanovené pracovní smlouvou asistent **nevykonává** a které naopak **vykonává navíc**. Celkem 6 z 20 asistentů se k této otázce nevyjádřilo vůbec. Všichni

¹¹⁹ Dle Klinické logopedie zajišťuje logopedickou péči v resortu školství pouze logopedický preventista, logopedický asistent nebo speciální pedagog.

- „Logopedický preventista = středoškolsky vzdělaný pedagog (většinou učitelka mateřské školy), který absolvoval kurz logopedické prevence. Zabývá se rozvojem komunikačních dovedností u intaktní populace předškolního věku v rámci svého pracovního úvazku a s ním související pracovní náplní.
- Logopedický asistent = absolvent vysokoškolského bakalářského studia speciální pedagogiky se zaměřením na poruchy verbální komunikace. Pracuje pod supervizí speciálního pedagoga.
- Speciální pedagog = učitel se zaměřením na poruchy řeči a učení se státní závěrečnou zkouškou z logopedie. Jeho uplatnění je ve speciálních školách (...).“ (Klinická logopedie, 2007, s. 47)

zbylí asistenti se shodují na tom, že vykonávají vše podle pracovní smlouvy, a někteří ještě uvádí činnosti vykonávající navíc. Patří mezi ně např.:

- **činnosti pro úspěšný chod školy nebo třídy – např. organizace celostátních sportovních her apod.**
- **práce ve školní družině**
- **pomoc žákům i mimo výuku**
- **pomoc při sebeobsluze žáka – oblékání, přezouvání**
- **úklid po žákovi (zde je přímo uvedeno „vytírám podlahu nebo uklízím koberec po žákovi, když se např. pozvrací“)**
- **zastupování učitelů nebo asistentů po dobu nemoci**
- **vedení zájmových kroužků**
- **účast na dobrovolných akcích**
- **pomáhání při výživě, při vyměšování dítěte, při správné a včasné aplikaci léků**

Domnívám se, že pomoc při sebeobsluze, úklid po žákovi, pomáhání při výživě, vyměšování a správné a včasné aplikaci léků jsou opět úkoly osobního asistenta nikoliv asistenta pedagoga. Co se týče zástupu po dobu nemoci, asistent pedagoga může zastupovat pouze asistenta pedagoga nikoliv učitele.

Otázka č. 13

Otázka mapuje **účast asistentů pedagoga na školeních** pro asistenty pedagoga. Ptá se, zda se jich účastní a vybízí k uvedení bližších informací. Někteří asistenti se vyjadřují k tomu, že se kurzů pro asistenty pedagoga neúčastní, ale navštěvují jiné kurzy. Vše je uvedeno v následující tabulce.

Tab. č. 9: Účastníte se školení pro asistenty pedagoga?

POČET ASISTENTŮ		BLIŽŠÍ INFORMACE O KURZECH PRO ASISTENTY PEDAGOGA	JINÉ KURZY
ANO 5	NE 15	- kurz asistent pedagoga – Olomouc - kurzy pro asistenty pedagoga pořádané v rámci MŠMT 1x ročně - kurz asistent pedagoga – metropolitní univerzita v Hradci Králové	- kurzy s problematikou PAS (= poruchy autistického spektra) - kurz speciální pedagogiky – Prointepo v Hradci Králové

Z výsledků vyplývá, že pouhá čtvrtina oslovených se občas nějakého kurzu účastní.

Otázka č. 14

Cílem této otázky bylo zjistit, **s jakými materiály asistenti pedagoga ve výuce pracují**. Celkem 7 asistentů uvedlo, že používá materiály pro školy se žáky se sluchovým postižením v kombinaci s materiály, které si připraví sami. 5 asistentů uvedlo, že používá materiály pro běžné školy v kombinaci s vlastními materiály a materiály pro školy se žáky se sluchovým postižením. Dalších 5 asistentů uvádí, že pracují pouze s materiály pro školy se žáky se sluchovým postižením. 2 asistenti k výuce používají materiály pro běžné školy s materiály pro školy se žáky se sluchovým postižením a pouze 1 asistent uvedl, že si vystačí s materiály pro školy běžného typu. Nikdo nepracuje jen s vlastnoručně vyrobenými materiály.

Otázka č. 15

Touto otázkou jsem se snažila zjistit, **kdo plánuje každodenní aktivity na celý týden**. Výsledek je následující: celkem 7 asistentů uvedlo, že si každodenní aktivity na celý týden připravuje **učitel sám** bez jejich vědomí, větší část – celkem 10 asistentů uvádí, že aktivity na týden plánují **s učitelem společně**. Uvádí:

- „Přípravy provádíme podle vyučovacího plánu.“
- „Přípravy provádíme podle schopností a možností dětí, které máme ve třídě.“
- „Přípravy provádíme podle momentálního rozpoložení, stavu, únavy a situaci.“
- „Plán si vytváříme společně formou slovní domluvy před hodinou – stanovíme rozsah práce, který bychom měli stihnout.“

3 respondenti uvedli jinou možnost:

- „Postupuji dle celoročního plánu samostatně. V případě potřeby z mé strany nebo ze strany učitele operativně řešíme aktuální problémy.“
- „Někdy plánujeme výuku společně, někdy si učitelé plánují výuku sami.“
- „Většinou aktivity plánuji sám. Někdy se přizpůsobíme frontální výuce.“

Chceme-li z otázky vyvodit závěr, zjistíme, že polovina asistentů pedagoga pracuje s hlavním učitelem předmětu, vzájemně se informují, vymezují si kompetence, dávají si pravidelné schůzky a stanovují si pravidla spolupráce. Otázkou zůstává, co v hodině dělají asistenti pedagoga, s nimiž si učitel nedělá společnou přípravu, následující hodiny? Pravděpodobně neví, jak bude hodina probíhat a co v ní oni sami budou dělat. Nespolupráce a nepřipravenost pro žáky může znamenat nedorozumění, nepřesné informace a pomalejší

výuku. Domnívala jsem se, že v této otázce všichni respondenti jednoznačně odpoví – výuku plánujeme společně. Zdá se, že spolupráce více pedagogických pracovníků stále ještě nezaručuje spolupráci úspěšnou

Otázka č. 16

Stručně **popisuje spolupráci asistenta pedagoga a učitele při vyučovací hodině**. Podle asistentů spolupráce vypadá následovně:

- „Učitel vysvětluje novou látku a já sleduji, zda žáci dávají pozor. Pokud žák nedává pozor, tak jej upozorním. Snažím se mu zpětně přetlumočit látku tak, aby ji pochopil.“
- „První mluví učitelka, potom já.“
- „Dostávám pokyny od učitele. Někdy máme žáky rozdělené do skupin – učitel má na starost jednu skupinu, já druhou. Jindy se věnuji individuálně jednomu žákovi.“
- „Učitel naplánuje činnost a já ji individuálně s žáky vykonávám. Spolupráce probíhá pouze v tom smyslu, že mi pedagog sdělí, která aktivita bude následovat. Víceméně je aktivním činitelem v hodině pouze pedagog.“
- „Společně kontrolujeme práci a motivujeme žáky.“
- „Učitel vede výuku, já dětem pomáhám s nevladatelnými úkoly. Pokud je potřeba, tak látku opakuji a dovysvětluji.“
- „Stojím vedle učitele a dělám, co mi řekne. Většinu věcí si učitel udělá sám. Někdy kontroluji sešity a tlumočím látku. Se spoluprací jsem spokojená.“
- „Většina dětí má kombinované postižení, a proto je spolupráce učitele a asistenta velmi důležitá. Děláme společně veškeré činnosti. Učitel, který je bez asistenta, nezvládne učit více dětí najednou.“

Ostatní asistenti bohužel položenou otázku nezodpověděli a uvedli jen, že spolupráce je na dobré úrovni, výborná, bezproblémová apod.

Otázka č. 17

Tato otázka zjišťuje, zda má asistent pedagoga pravomoc **účastnit se hodnocení** svých žáků. Z celkového množství dvaceti asistentů odpovědělo **15** asistentů **ANO** a pouze **5** asistentů **NE**. Alespoň v této otázce se nám osvědčilo, že spolupráce asistentů pedagoga probíhá v určitých oblastech úspěšně.

Otázka č. 18

V poslední otázce měli asistenti vyslovit názor na **náročnost své práce**. Z výsledků lze jednoznačně říct, že nikdo by práci asistenta pedagoga neoznačil jako práci nenáročnou. Celkem **13** respondentů práci pokládá za **náročnou** a **7** respondentů za **velmi náročnou**, a to, jak zmiňuje jedna respondentka, jak psychicky, tak i fyzicky. Stejná respondentka na závěr navíc uvádí, že sama vnímá, že mnoho lidí má zmatek v dělení rolí asistent pedagoga a osobní asistent. Sama byla prý na škole vedena jako asistentka pedagoga i přes to, že vykonávala práci osobní asistentky. Protože je v této problematice znalá, zajímala se o důvod tohoto jednání ze strany školy. Bylo jí řečeno, že nebude vedena jako osobní asistentka z toho důvodu, že by rodiče museli shánět peníze na její mzdu. Vykonávala tedy náplň práce osobní asistentky se smlouvou asistenta pedagoga.

Z dotazníků sedmnácti asistentek pedagoga a tří asistentů z různých českých škol pro sluchově postižené a různým stavem sluchu vyplynulo, že zdaleka ne všichni mají odpovídající vzdělání pro výkon své práce. Dozvěděla jsem se, jak dlouho asistenti ve svém oboru pracují, zda mají znalosti českého znakového jazyka a pokud ano, zda je ve výuce využívají. Zajímavá zjištění přinesla otázka mapující vědomosti v rozdílu náplně práce asistenta pedagoga a osobního asistenta. Ukázalo se, že rozdílu rozumí znepokojivě malý vzorek respondentů a navíc jsem zjistila, že mnoho asistentů pedagoga vykonává spíše funkci osobního asistenta. Z dalších odpovědí lze učinit závěr např. v tom, že je ve většině případů asistentovo postavení před dětmi srovnatelné s postavením učitele, že asistent pedagoga přichází do kontaktu s rodiči dětí, že se asistenti málo účastní nových školení nebo že pouze polovina asistentů spolupracuje s učitelem na přípravách výuky na týden. Asistenti pedagoga popsali, jaké povinnosti podle pracovní smlouvy vykonávají a nevykonávají, nastínili, jak vypadá jejich spolupráce s učitelem při výuce, vyjádřili se k tomu, zda se účastní nebo neúčastní hodnocení svých žáků, a vyslovili názor na náročnost své práce.

7.5.2 Vyhodnocení dotazníků pro učitele spolupracující s asistenty pedagoga

Na tento výzkum reagovalo celkem 29 učitelů spolupracujících s asistenty pedagoga. Z toho bylo 6 učitelů ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Praha – Radlice, 6 učitelů z Mateřské školy a základní školy pro sluchově postižené Brno – Lesná + Novoměstská, 1 učitel ze Střední školy pro sluchově postižené a Odborného učiliště Brno - Gellnerova, 5 učitelů ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Hradec Králové, 2 učitelé ze Střední školy, základní školy a mateřské školy pro sluchově postižené Olomouc, 7 učitelů z Mateřské školy, základní školy a střední školy pro sluchově postižené Valašské Meziříčí a 2 učitelé z Dětského domu a Mateřské školy speciální Beroun. Z toho vyplývá, že byli zapojeni učitelé ze stejných škol jako asistenti pedagoga, navíc se do výzkumu mezi učiteli zapojila škola v Berouně.

Otázka č. 1

V otázce číslo 1 jsem se snažila zjistit, jaký je **poměr mužů a žen** v pracovní pozici učitel spolupracující s asistentem pedagoga. Z celkového vzorku 29 dotazníků bylo zjištěno, že **25 učitelů je pohlaví ženského** a **4 učitelé pohlaví mužského**. Z výsledků vyplývá, že práci učitele na školách pro sluchově postižené, stejně jako práci asistenta pedagoga, vykonávají spíše ženy.

Otázka č. 2

Zjišťuje, jaký je nejčastější **věk** učitelů spolupracujících s asistenty pedagoga.

Tab. č. 10

VĚK	POČET UČITELŮ
věk 20 – 30 let	4 učitelé
věk 31 – 40 let	8 učitelů
věk 41 – 50 let	13 učitelů
věk 51 – 60 let	3 učitelů
věk 61 – 70 let	1 učitel

Protože učitelé nevybírali z výše zmíněných věkových kategorií (př. věk 20 – 30 let apod.), ale udávali konkrétní číslo, bylo možné vypočítat průměrný věk učitele spolupracujícího s asistentem pedagoga - **41 let**. Porovnáme-li průměrný věk asistenta pedagoga (33 let)

s věkem učitele, který s asistentem spolupracuje, zjistíme, že průměrný věk učitele je výrazně vyšší. To je dáno samozřejmě také tím, že pozice asistenta pedagoga je relativně mladé zaměstnání.

Otázka č. 3

Zjišťuje **nejvyšší dosažené vzdělání** učitelů spolupracujících s asistenty pedagoga.

Tab. č. 11

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	CELKOVÝ POČET UČITELŮ
Speciální pedagogika + 1. stupeň ZŠ – (Pedf UP Olomouc)	2
Speciální pedagogika + učitelství pro 1. stupeň + Aj (Pedf Hradec Králové)	1
Speciální pedagogika - učitelství, (Pedf UP Olomouc)	4
Speciální pedagogika – logopedie (Pedf UP Olomouc)	3
Speciální pedagogika (PedF UK Praha)	3
Speciální pedagogika (PedF MU Brno)	1
Speciální pedagogika (PedF Hradec Králové)	2
Speciální pedagogika a technická výchova (Pedf UP Olomouc)	1
Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky (Pedf UP Olomouc)	1
Speciální pedagogika + CH, Z a základy techniky (Pedf Hradec Králové)	1
Speciální pedagogika – Výchovná práce ve speciálních zařízeních (PedF Hradec Králové)	1
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ (Pedf Olomouc)	1
Učitelství pro ŠMVZP ¹²⁰ (Pedf UP Olomouc)	2
Učitelství pro žáky vyžadující zvláštní péči (Pedf UP Olomouc)	1
Učitelství pro MŠ – neslyšící (Pedf Hradec Králové)	1
Pedf UP Olomouc (neznáme obor)	1

¹²⁰ Škola pro mládež vyžadující zvláštní péči

Výchovná práce ve speciálních zařízeních (Pedf Hradec Králové)	1
Vysoké učení technické (Brno)	1
Aplikované vědy a informatika – specializace Umělá inteligence (ZČU Plzeň)	1

Výsledky ukazují, že **všichni učitelé mají vysokoškolské vzdělání**. Převážná většina – celkem 20 učitelů, vystudovalo speciální pedagogiku s různým zaměřením.

Otázka č. 4

Tato otázka měla zjistit, **kde** v současné době **učitelé pracují**. Ze všech oslovených škol se na výzkumu podíleli pouze učitelé spolupracující s asistentem pedagoga ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Praha – Radlice, z Mateřské školy a základní školy pro sluchově postižené Brno – Lesná + Novoměstská, ze Střední školy pro sluchově postižené a Odborného učiliště Brno - Gellnerova, ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené Hradec Králové, ze Střední školy, základní školy a mateřské školy pro sluchově postižené Olomouc, z Mateřské školy, základní školy a střední školy pro sluchově postižené Valašské Meziříčí, z Dětského domu a Mateřské školy speciální Beroun. Ze stejných škol se na výzkumu podíleli i asistenti pedagoga, navíc se do výzkumu mezi učiteli ze škol pro sluchově postižené zapojila škola v Berouně.

Otázka č. 5

Tato otázka byla zaměřena na **stav sluchu u učitelů**. Vybírali z nabídky:

Tab. č. 12

STAV SLUCHU	POČET UČITELŮ
slyšící	24 učitelů
neslyšící	3 učitelé
nedoslýchavý	2 učitelé
ohluchlý	0 učitelů

Z tabulky vyplývá, že na školách pro sluchově postižené **převažuje počet slyšících učitelů**. Tato výzkumem zjištěná informace koresponduje s poznatky Komorné (2008), která

uvádí - počet sluchově postižených pedagogických pracovníků je na školách pro sluchově postižené ve srovnání s počtem slyšících pedagogických pracovníků stále nízký.

Otázka č. 6

Zjišťuje, jaké jsou z pohledu učitele **vědomosti asistentů pedagoga** v jejich třídě nebo škole. Z 29 dotázaných učitelů si **17** myslí, že znalosti asistentů pedagoga jsou **výborné**, **12** učitelů by vědomosti označilo jako **dostatečné** a žádný z nich se nevyjádřil k tomu, že by jejich vědomosti byly nedostatečné. Avšak 1 respondent připsal poznámku, ve které zmiňuje, že by u některých asistentů možnost nedostatečné klidně zaškrtnl. Tímto ale neměl na mysli asistenta, se kterým přímo a pravidelně pracuje. Musíme brát v potaz, že u různých asistentů budou znalosti v různých oblastech odlišné.

Otázka č. 7

Zjišťuje, **jak probíhá spolupráce s asistentem při hodině**. Podle učitelů spolupráce vypadá následovně:

- „Asistenta předem seznámím s látkou, jaká se bude probírat a co se bude opakovat. Asistent pracuje se slabšími žáky, vzájemně komunikujeme, v jakém učivu má žák problémy, co je potřeba doučit, jaké pomůcky je třeba využívat.“
- „Asistent pracuje podle zadaného úkolu, v případě potřeby reaguje na situaci, tlumočí, vysvětluje.“
- „Četbu a artikulaci mám na starost já, překlad do ryzího znakového jazyka, dramatizaci textů a vyprávění pohádek má na starost asistent. Spolupráce při skupinovém vyučování (M, Prv., Čj, ...), výchovných činnostech. Individuální pomoc slabším, péče o kombinované vady.“
- „Asistent vždy pracuje s těmi žáky, u kterých není učitel. Potřebuje-li učitel asistenta pro jinou činnost, vždy se předem domluvíme. Spolupráce je výborná.“
- „Učitel dělá přípravy, dále konzultuje a vysvětlí asistentovi, co se budou děti učit a jaká je jeho náplň práce – co vysvětlí, komu pomůže, na co se zaměří.“
- „Den předem se s asistentkou domluvíme, co a jak budeme dělat, připravíme pomůcky. Po seznámení žáků s tím, co budeme dělat, si žáky rozdělíme (kdo s kým a co). Asistentka pak pracuje s určeným žákem / žáky samostatně. Pak i žáky hodnotí, jak pracovali.“
- „Já mluvím a asistentka znakuje. Pomáhá při výuce svými nápady, připomínkami a co a jak vyučovat.“

- „Spolupráce při tvorbě celoročních plánů, přípravě vyučovacích jednotek, vlastních příprav a pomůcek. Společná realizace výletů, exkurzí, praktických činností, vlastního vyučování a hodnocení práce žáka.“
- „Asistentka pedagoga se věnuje individuálně žákům, pro které byla přijata. Pracuje podle IVP, pod dohledem učitele. Na všem vzájemně spolupracujeme, o všem komunikujeme.“
- „Společná příprava před vyučováním, konkretizace učiva, příprava materiálů, sjednocení metodického postupu.“
- „Společné domluvení tématu, učitel vykládá látku, asistent na něj navazuje, dohlíží na práci dětí a na závěr společně zopakování učiva na konci hodiny.“
- „Učivo a metodu výuky připravuji sama. S asistentkou se domlouvám těsně před výukou a pak na konci hodiny na další výklad. Materiály připravuji také sama. V případě potřeby se s ní mohu domlouvat. Asistentka s žáky pracuje dle mých pokynů, učivo prověřuji a hodnotím já.“
- „Asistent pracuje s žákem (případně žáky) dle mého zadání (např. dohled na procvičování vysvětlené látky, koordinace práce žáka s kombinovaným postižením – tj. dohled na jeho samostatnou práci). Formy práce se liší dle problémů i sluchové vady žáka. Jinou formu má spolupráce s neslyšícím asistentem, jinou podobu se slyšícím asistentem. (...)“

Všechny odpovědi neuvádím z toho důvodu, že některé jsou podobné, jiné neodpovídají přímo na kladenou otázku. Někteří oslovení respondenti se totiž nevyjadřují přímo ke spolupráci, ale třeba jen k práci asistenta nebo k hodnocení spolupráce, nikoliv k průběhu spolupráce, na kterou se otázka dotazovala. Pokud **porovnáme odpovědi** učitelů a asistentů pedagoga, shodují se v následujícím:

- Učitel je aktivní činitelem, který jako první vysvětluje novou látku, a asistent pedagoga na něj navazuje.
- Asistent pedagoga pracuje podle pokynů učitele.
- Asistent pedagoga pracuje s žáky individuálně a podle potřeby žákům tlumočí.

Otázka č. 8

Tato otázka se snažila zjistit, **zda je podle učitelů asistence přínosná a v čem.** 27 učitelů se shodlo na tom, že je asistence jednoznačně **přínosná**, 2 učitelé **nejsou schopni přínos posoudit**, 1 respondent, který se již vyjádřil k přínosu asistence, dodává, že asistence není přínosná v případě, že asistent pedagoga za žáky řeší úkoly.

Přínos:

- Děti se posouvají rychleji dopředu a výsledky práce jsou viditelnější.
- Lepší domluva s dětmi.
- Asistent dovysvětluje detaily, které učitel nevidí.
- Spokojenost rodičů a pracovníků SPC.
- Dítě, které asistenta potřebuje, má plnohodnotnou péči a ostatní děti nejsou kráceny o čas.
- Neslyšící asistent dokonale ovládá znakový jazyk, zná problematiku neslyšících a je jazykovým a sociokulturním vzorem pro děti.
- Dělení o výrobu pomůcek, o názory apod.
- Lze se dětem individuálně věnovat.
- „Žádné z dětí nečinně nesedí a nečeká, až bude učitel věnovat pozornost jemu, neboť v takovém případě se mu může věnovat právě asistent.“
- „Dohled a spolupráce ve výuce i při zvládnání kázně.“
- Pokud probíhá spolupráce slyšícího a neslyšícího pedagogického pracovníka, lze názorně odlišovat český jazyk a český znakový jazyk.
- Slabší žáci díky asistentovi zvládají učivo ve stejném čase jako jejich spolužáci.

I přes to, že někteří učitelé nenaplnují všechny parametry týmové výuky, více než 90 % učitelů ví, že **asistence je jednoznačně přínosná**.

Otázka č. 9

Otázka sleduje, **jak probíhá komunikace mezi asistentem a učitelem**. Respondenti měli vybrat všechny varianty, kterými komunikují. Vybírali z následujících možností:

Způsoby komunikace:

- a) dorozumíváme se mluvenou a psanou formou českého jazyka
- b) dorozumíváme se pouze psanou formou českého jazyka
- c) dorozumíváme se znakovým jazykem
- d) dorozumíváme se znakovou češtinou¹²¹
- e) dorozumíváme se jinou formou (uveďte jakou)

Výsledek je následující

- Pouze a) označilo 5 respondentů.
- Pouze c) označili 3 respondenti.
- Pouze d) označil 1 respondent.
- Pouze e) označili 3 respondenti. Jako jinou formu komunikace 2 respondenti vybrali pouze mluvenou formu českého jazyka, 3. respondent uvedl kombinaci českého znakového jazyka, znakové češtiny, českého jazyka a anglického jazyka (respondent v poznámce dodává, že vyučuje anglický jazyk).
- Možnost **a) + c)** označilo 7 respondentů a je to **nejvíce preferovaný způsob komunikace**.
- Možnost a) + d) označili 4 respondenti.
- Možnost a) + e) označil 1 respondent. Jako jinou formu komunikace uvádí mimiku, gesta, jednoduché znaky a SMS zprávy.
- Možnost a) + b) + c) označili 2 respondenti.
- Možnost a) + c) + d) označili 3 respondenti.

Z výsledků vyplývá, že nejvíce respondentům vyhovuje komunikace znakovým jazykem dané země, tedy u nás českým znakovým jazykem, a jazykem majoritní společnosti, což je mluvená a psaná forma českého jazyka. Znamená to, že **většina respondentů rovnoprávně staví znakový jazyk vedle českého jazyka** a dává mu přednost před uměle vytvořeným systémem - znakovou češtinou.

¹²¹ „Znakovaná čeština využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka. (...)“ (zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, § 6, odst. 2).

Otázka č. 10

V této otázce se měli učitelé vyjádřit k tomu, zda je z jejich pohledu **postavení učitele rovnocenné s postavením asistenta pedagoga**. Celkem **21** učitelů si myslí, že **ANO** a **8** učitelů se domnívá, že **NE**. Stejně, jako tomu bylo u asistentů pedagoga i u učitelů, si většina myslí, že **postavení obou pedagogických pracovníků je rovnocenné**.

Otázka č. 11

Zjišťuje, **zda učitelé spolupracují s asistenty pedagoga na hodnocení žáků / studentů**. Z celkového počtu 29 učitelů **24** s asistenty **spolupracuje** a **5 nespolupracuje**.

I tento typ spolupráce může být pro děti a žáky v určitém smyslu přínosný.

Otázka č. 12

V poslední otázce měli učitelé vypsát **předměty, ve kterých spolupracují** s asistenty pedagoga. Zde jsou jejich odpovědi: český jazyk, český znakový jazyk, cizí jazyky, matematika, informatika, dramatická výchova nebo hudebně dramatická výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova, výchova ke zdraví, pracovní vyučování, individuálně logopedická péče, přírodopis, vlastivěda, zeměpis, prvouka, psaní, základy elektrotechniky a elektrotechnologie, grafika na PC, programování, algoritmizace a datová komunikace. Výsledek dokazuje, že spolupráce se využívá snad ve všech vyučovacích předmětech.

Od dvaceti pěti učitelek a čtyř učitelů spolupracujících s asistenty pedagoga na školách pro sluchově postižené jsem se dozvěděla, kolik učitelů je slyšících, kolik jich má sluchovou vadu, jaké jsou znalosti jejich asistentů. Popsali průběh spolupráce při hodině, v jakých předmětech spolupracují, téměř stoprocentně se shodli na přínosu ze spolupráce více pedagogických pracovníků a vyjádřili se k tomu, v čem přínos shledávají. Z výsledků dále vyplynulo, že s asistenty nejčastěji komunikují českým znakovým jazykem nebo mluvenou či psanou formou českého jazyka. Samozřejmě záleží na tom, zda je jejich asistent slyšící nebo má nějakou sluchovou ztrátu. Většina se domnívá, že postavení asistentů je jejich postavení rovnocenné. O tom jsem se přesvědčila i v jedné z posledních otázek, která ukázala, že velmi často učitelé spolupracují se svými asistenty i na hodnocení žáků.

7.5.3 Vyhodnocení dotazníků pro osobní asistenty

Před zveřejněním výsledků výzkumu ještě uvádím, že ačkoliv mi některé školy nedovolily provádět výzkum k mé závěrečné bakalářské práci, byly alespoň ochotny poskytnout mi informaci o počtech jednotlivých asistentů.¹²² Proto zde nyní mohu uvést **aktuální** tabulku s počty osobních asistentů na českých školách pro děti a žáky se sluchovým postižením ve školním roce 2010/2011.

Tab. č. 13

MÍSTO	OSOBNÍ ASISTENT
Beroun	7
Brno (Lesná + Novoměstská)	0
Brno (Gellnerova)	0
České Budějovice	0
Hradec Králové	0
Ivančice	0
Kyjov	0
Liberec	0
Olomouc	1
Olomouc – Svatý Kopeček	0 – pro žáky se SP
Ostrava – Poruba	0
Plzeň	0
Praha – Holečkova	?
Praha – Ječná	0
Praha – Radlice	1 ¹²³
Valašské Meziříčí	1

Jak vyplývá z tabulky, v současné době má na českých školách pro děti a žáky se sluchovým postižením celkem 10 žáků osobního asistenta. Ne všichni však mají pouze sluchové postižení. Protože se v tomto výzkumu nezajímám o kombinovaná postižení, ale pouze o postižení sluchové, automaticky museli být určité osobní asistenti z výzkumu vyškrtnuti. Toto však nebyl jediný problém, který jsem – pokud jde o osobní asistenci -

¹²² Jedná se o školu pro sluchově postižené v Českých Budějovicích, v Kyjově, v Olomouci na Svatém Kopečku, v Ostravě Porubě a Praze Ječné. Jediný, kdo mi neposkytl vůbec žádnou informaci, je škola pro sluchově postižené v Praze v Holečkově ulici.

¹²³ Podle nejnovější informace tato osobní asistentka již svoji práci na této škole nevykonává. Ale v době, kdy byl výzkum pořádan, ještě na škole byla, a proto zůstává do výzkumu zahrnuta.

musela řešit. Jelikož osobní asistenti nejsou pedagogickými pracovníky škol, které byly pro výzkum osloveny, není v pravomoci ředitele je nutit k vyplnění dotazníku. Tímto jsem řešila problém, jak se k osobním asistentům pečujícím o dítě se sluchovým postižením na školách pro sluchově postižené dostat. Ředitel totiž není povinen poskytnout na osobní asistenty kontakt. Přes sebevětší snahu dostat se k těmto asistentům a získat co největší kvalitativní vzorek, vyplnili dotazník z oslovených škol pouze dva.¹²⁴ Velmi dobře jsem si uvědomila, že tento vzorek by nebyl pro výzkum dostatečný, a proto jsem byla nucena oslovit nejen osobní asistenty na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením, ale také na běžných školách, kde se sluchově postižení studenti vzdělávají v integraci. V konečné fázi je tedy výzkum zpracován z odpovědí pěti osobních asistentů.

Otázka č. 1

V otázce číslo 1 jsem se snažila zjistit, jaký je **poměr mužů a žen** v pracovní pozici **osobního asistenta**. Z malého vzorku bylo zjištěno, že **všechny jsou pohlaví ženského**. Normálně bychom z takto malého vzorku neměli činit žádný velký závěr, ale je pravda, že právě v tomto bodě by se závěr, že se o pozici osobního asistenta ucházejí hlavně ženy, učinit dal. A to ne na základě tohoto dotazníku, ale faktu, že se o pozici osobního asistenta nejčastěji ucházejí rodinné známé, kamarádky, sousedky, studentky nebo samy matky.

Otázka č. 2

Zjišťuje, jaký je nejčastější **věk u osobních asistentů**. Pokud zprůměrujeme věk oslovených osobních asistentek, dostaneme se na číslo **30,4 let**. Toto číslo je velmi nízké především z toho důvodu, že tři z pěti osobních asistentek jsou studentky.

Otázka č. 3

Zjišťuje **nejvyšší dosažené vzdělání** osobních asistentek. Zjištěné informace jsou uvedeny v tabulce č. 15.

¹²⁴ Osobní asistentka z Dětského domova a Mateřské školy speciální v Berouně a osobní asistentka ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené v Praze Radlicích.

Tab. č. 14

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	POČET OSOBNÍCH ASISTENTŮ
Gymnázium + kurz pracovníka v sociálních službách	1
Gymnázium + kurz znakového jazyka	1
Střední odborná škola	1
VŠ UK Praha obor Čeština v komunikaci neslyšících (titul Bc.) + kurz znakového jazyka	1
VŠ UP Olomouc obor Pedagogika – sociální práce (titul Bc.) + kurz znakového jazyka	1

Po osobních asistentech se normálně nevyžaduje žádné speciální vzdělání. U osob se smyslovým postižením, kterými jsou také děti a žáci se sluchovým postižením, je důraz osobní asistence kladen na zprostředkování styku s okolím, pomáhání dítěti zvládat nároky školního prostředí, orientovat se v něm a zapojit se mezi vrstevníky. Pro tento účel je důležité, aby byl osobní asistent schopen se se svým klientem (dítětem, žákem, studentem) dorozumět. Pokud klient preferuje jiný jazyk, než jaký je jazyk majoritní společnosti (např. znakový jazyk nebo znakovanou češtinu), musí se jej osobní asistent naučit.

Otázka č. 4

Zjišťuje **název školy a místo**, kde v současné době osobní asistent pracuje.

1. respondentka: DD a MŠ speciální Beroun
2. respondentka: SŠ, ZŠ a MŠ pro sluchově postižené, Praha – Radlice
3. respondentka: SŠ Praha 1
4. respondentka: ZŠ Olomouc
5. respondentka: Praha

Z důvodu ochrany osobních údajů uvádí některé osobní asistentky pouze místo, nikoliv konkrétní školu.

Otázka č. 5

Otázka týkající se **stavu sluchu osobních asistentek** přináší informaci o tom, že všechny oslovené jsou **slyšící**.

Zatím ve všech případech jsem se setkala s tím, že osobní asistenci vykonává intaktní – tedy nepostižená osoba.

Otázka č. 6

Tato otázka měla zjistit, **jak dlouho respondentky pracují jako osobní asistentky**. 2 respondentky uvedly **1 rok**, další respondentka **3 roky**, čtvrtá respondentka **4 roky** a poslední **5 let**. Protože je tato práce velmi náročná a také proto, že se osobní asistentky většinou starají jen o 1 dítě, které je na škole omezenou dobu, vykonávají práci často pouze krátkodobě.

Otázka č. 7

Zjišťuje, zda si je osobní asistent vědom **rozdílu v pracovní náplni** osobního asistenta a asistenta pedagoga. Toto jsou odpovědi oslovených respondentek. Odpovědi, které se opakovaly, do výčtu odpovědí neuvádím.

Tab. č. 15

OSOBNÍ ASISTENT (dále jen OA)	ASISTENT PEDAGOGA (dále jen AP)
<ul style="list-style-type: none">• Neslouží všem žákům, ale jen tomu jednomu dotyčnému.• Pravidelný rozvoj komunikačních dovedností a sluchových schopností.• Pravidelná dokumentace – vedení logopedického sešitu, deníčku. Zaznamenávání pokroku, úspěchu, případných nesnází.• Příprava pomůcek a materiálů dle potřeb dítěte.• Individuální přístup, respektování specifických potřeb dítěte.• Pomáhá svému klientovi zprostředkovat poznatky získané během výuky.• Pomáhá žákovi nejen při výuce, ale také při dopravě žáka do školy, přesunech po škole, asistuje u sebeobsluhy a základních hygienických potřeb.	<ul style="list-style-type: none">• Individuálně pomáhá všem žákům ve třídě na základě povelů třídního učitele.• Vytváří různé pomůcky.• Vede školní dokumentaci.• Pomáhá žákům zvykat si na školní prostředí.• Kontroluje, zda děti výkladu rozumí a sleduje jejich zpětnou vazbu.• Doplnjuje třídního učitele v jeho výkladu.

V této otázce se u jedné z respondentek setkávám s nepochopením nebo špatným přečtením otázky. Respondentka uvádí rozdíl ve financování, vzdělávání apod. Mě však v této otázce zajímala pouze pracovní náplň obou asistentů.

Pokud odpovědi osobních asistentů porovnáme s odpověďmi asistentů pedagoga, kteří měli také popsat obě pracovní náplně, zjistíme, že si osobní asistenti vedli mnohem lépe. **Nedochází u nich k prolínání obou pracovních rolí**, a proto jejich výsledek považuji za uspokojivý.

Otázka č. 8

Tato otázka se týká současné legislativy. Po osobních asistentech požaduje, aby uvedli, **jaké povinnosti jim stanovuje současná legislativa**. Následně uvádím jejich odpovědi:

- Výchovné a vzdělávací činnosti
- Pomoc při přepravě žáka / studenta.
- Pomoc při osobní hygieně žáka.
- Viz zákon 108/2006 Sb., školský zákon 561/2004 Sb., vyhláška č. 73/2005 Sb.

Pouze 2 osobní asistentky věděly, jaké povinnosti podle legislativy mají vykonávat. (Samozřejmě, že uvedený výčet není kompletní.). Jedna ze zmíněných osobních asistentek dokonce přesně věděla, kde lze povinnosti dohledat. Ostatní 3 asistentky nevědí, jaké povinnosti jim přiděluje současná legislativa.

Otázka č. 9

Zjišťuje, které z výše uvedených pracovních povinností stanovených legislativou osobní asistent **nevykonává** a které naopak **vykonává navíc**.

Protože 3 asistentky nevěděly, jaké pracovní povinnosti jim stanovuje legislativa, nebylo pro ně lehké poradit si ani s touto otázkou. Na otázku proto vůbec neodpověděly. Čtvrtá osobní asistentka uvádí, že splňuje legislativu zákona 108/2006 Sb. a poslední asistentka zmiňuje, že není důležité znát legislativu, ale svoji pracovní smlouvu. Ta je pro ni řídicí složkou.

Na druhou část otázky, které pracovní povinnosti osobní asistentky vykonávají navíc (mimo legislativně stanovených povinností), oslovené odpověděly - navštěvují kurz

pracovníka v sociálních službách, kurzy znakového jazyka a jedna z oslovených uvedla, že se učí základům AAK.¹²⁵

Otázka č. 10

Otázka mapuje, zda oslovené osobní asistentky prošly nějakým **vstupním školením**, nebo po nich nebylo žádné vyžadováno. Pokud nějakým školením prošly, **jak toto školení vypadalo**.

Tab. č. 16

1. respondentka	Prošla kurzem pracovníků sociální péče
2. respondentka	Žádné školení po ní nebylo vyžadováno. Na to, jak má neslyšící studentce zaznamenávat poznámky, jak má komunikovat s jejím učitelem nebo jakým způsobem s jejími spolužáky vyjednávat poznámky údajně nepotřebuje žádné školení, na všem se domlouvá se svojí klientkou.
3. respondentka	Školení nepotřebovala, protože již mnoho znalostí a také praktických zkušeností získala v rámci svého vysokoškolského studia a souvisejících odborných praxí na oboru pedagogika – sociální práce.
4. respondentka	Jako matka dítěte se sluchovým postižením nepotřebuje žádné odborné přípravy. Sama své dítě nejlépe zná a ví, jaké služby potřebuje.
5. respondentka	Na pracovní pozici, o kterou se ucházela, bylo podmínkou mít pouze základní (všeobecné) vzdělání a ovládat základy znakového jazyka.

¹²⁵ AAK = alternativní a augmentativní komunikace, tedy komunikace nahrazující mluvenou řeč nebo rozšiřující mluvenou řeč. Cílem této komunikace je umožnit všem účastníkům komunikace komunikovat a začlenit se do společnosti.

Otázka č. 11

Úkolem této otázky bylo zjistit, zda se v současné době osobní asistenti **účastní nějakých školení**.

Z odpovědí vyplývá, že osobní asistentky působící na školách pro sluchově postižené mají možnost se účastnit různých speciálně pedagogických přednášek určených pro děti nebo zaměstnance školy. Jedna z osobních asistentek pečující o sluchově postižené dítě v integraci uvedla, že se účastní surdopedicky¹²⁶ zaměřených přednášek jen v rámci svého vysokoškolského studia. Nejedná se však o kurzy speciálně určené pro osobní asistenty. Další z těchto asistentek se vzdělává jen samostudiem a poslední z oslovených uvedla, že se školení neúčastní.

Otázka č. 12

Touto otázkou jsem se snažila zjistit, zda je **práce**, kterou osobní asistent vykonává, jeho **hlavní pracovní činností, brigádou, dobrovolnou činností** nebo **jinou aktivitou**.

Tab. č. 17

ZVOLENÁ VARIANTA	POČET RESPONDENTŮ
a) hlavní pracovní činnost	2
b) brigáda za účelem přivýdělku peněz	2
c) dobrovolná činnost (jsem rodič; rodinný příslušník; kamarád osoby, která má z nějakého důvodu sníženou soběstačnost)	1
d) jiný důvod (uved'te jaký)	0

I přesto, že výzkum nepřináší dostatečné množství informací, domnívám se, že osobní asistenti svoji práci nejčastěji vykonávají jako brigádu. Jako hlavní pracovní činnost vykonává osobní asistenci podle mého názoru málo osobních asistentů proto, že mzda z plateb klientů, dotací, sponzorských darů nebo od různých dárcovských sbírek je příliš nízká. Pokud jde o dobrovolnou činnost, málokdo je ochotný tak náročnou práci vykonávat bez finančního ohodnocení. Většinou jsou to jen rodiče a i ti si postupem času stejně uvědomí, že jejich dítě se s nimi nenaučí samostatnosti, navazování nových kontaktů nebo

¹²⁶ Surdopedie = „je speciálně pedagogickou disciplínou zabývající se výchovou, vzděláváním, rozvojem jedince se sluchovým postižením a snahou o jeho plné začlenění (sociální, pracovní) do společnosti“ (Surdopedie, [online], cit. 15.6.2011).

poznávání nových situací. Z tohoto důvodu svému dítěti raději vyhledají jiného asistenta a za jeho služby platí.

Otázka č. 13

Tato otázka zjišťovala, zda **odměna**, kterou za práci osobní asistenti dostávají, podle nich **odpovídá náročnosti vykonávané práce**. Dvě respondentky se domnívají, že **ano**, dvě respondentky, že **ne** a **pátá** respondentka osobní asistenci vykonává **dobrovolně**. Z těchto otázek nelze vyvodit jednoznačnou odpověď. Samozřejmě, že bude záležet na tom, zda osobní asistent pracuje s dítětem v mateřské škole, na základní škole nebo na střední škole. Zda je klient soběstačný při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu a při zvládnání hygieny a potřebuje pomoc jen ve výchovně vzdělávací činnosti a zprostředkování kontaktu s okolím, nebo nikoliv.

Otázka č. 14

V poslední otázce měli osobní asistenti vyslovit názor na **náročnost své práce**. Z výsledků lze jednoznačně říci, že nikdo by práci osobního asistenta neoznačil jako práci nenáročnou. Celkem **3** respondentky práci pokládají za **náročnou** a **2** respondentky za **velmi náročnou**. Výsledky jsou velmi podobné výsledkům, které uváděli asistenti pedagoga. Závěrem lze říci, že jak asistence osobní, tak asistence pedagogická jsou náročné pracovní činnosti.

Výzkumu, který byl určen pro osobní asistenty, se zúčastnilo pět slyšících respondentek, z čehož dvě provádí asistenci na speciálních školách pro sluchově postižené a tři na běžných školách u integrovaných dětí se sluchovou vadou. Zjistila jsem, jaké mají nejvyšší ukončené vzdělání, jak dlouho vykonávají svoji práci a že lépe rozumí rozdílu v pracovní náplni osobního a pedagogického asistenta než asistenti pedagoga. Dále jsem se zajímala, zda ví, jaké povinnosti jim stanovuje legislativa a jaké povinnosti podle ní vykonávají a nevykonávají. Ukázalo se, že většina osobních asistentek neprošla žádným vstupním školením, a to buď z důvodu, že po nich školení nebylo vyžadováno, nebo jej nepotřebovaly. Pouze jedna osobní asistentka uvedla, že se v současné době účastní nových školení. Výzkum nepřinesl jednoznačnou informaci o tom, zda osobní asistentky práci vykonávají převážně jako hlavní pracovní činnost, brigádu, dobrovolnou činnost nebo z jiného důvodu. Stejně tak jednoznačně nevíme, zda odměnu za svoji vykonanou práci

považují za dostatečnou. Jediné, na čem se všechny respondentky shodly, je, že by žádná z nich práci osobního asistenta neoznačila jako nenáročnou.

7.5.4 Vyhodnocení dotazníků pro ředitele škol

Do výzkumu bylo zahrnuto 5 ředitelů z celkového počtu 16 škol pro sluchově postižené v České republice, a to konkrétně ředitele ze Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené v **Hradci Králové**, z Mateřské školy, základní školy a střední školy pro sluchově postižené ve **Valašském Meziříčí**, ze Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené v **Liberci**, ze Střední školy pro sluchově postižené a Odborného učiliště v **Brně** a z Dětského domu a Mateřské školy speciální v **Berouně**.

I když tento vzorek není zcela dostačující, poslouží alespoň k hrubé představě o současné situaci ve vzdělávání osob se sluchovým postižením.

Otázka č. 1

Snahou této otázky bylo zjistit, zda podle ředitelů českých škol pro sluchově postižené **poskytují stát (MŠMT) nebo kraj** každoročně **dostatečné množství finančních prostředků** pro asistenty pedagoga. **3** oslovení ředitelé se domnívají, že **finanční prostředky jsou dostačující** a **2** ředitelé se shodli na tom, že **finance nestačí**. Z této otázky bohužel nelze vyslovit jednoznačný závěr.

Otázka č. 2

Zjišťuje, kolik **asistentů pedagoga** na jejich škole v současné době pracuje a kolik z nich má **sluchové postižení**.

Tab. č. 18

ŘEDITELÉ	POČET ASISTENTŮ PEDAGOGA NA ŠKOLE	Z TOHO SLUCH. POSTIŽENÍ
Ředitel č. 1	4	4
Ředitel č. 2	6	4
Ředitel č. 3	2	0
Ředitel č. 4	3	0
Ředitel č. 5	3	2

Otázka č. 3

Zjišťuje, kolik **osobních asistentů** na oslovené škole v současné době pracuje a kolik z nich má **sluchové postižení**.

Tab. č. 19

ŘEDITELÉ	POČET OSOBNÍCH ASISTENTŮ NA ŠKOLE	Z TOHO SLUCH. POSTIŽENÍ
Ředitel č. 1	1	1
Ředitel č. 2	0	0
Ředitel č. 3	7	0
Ředitel č. 4	0	0
Ředitel č. 5	0	0

Otázka č. 4

Tato otázka měla zjistit, zda ředitelé posílají své asistenty na **školení**, pokud ano, tak **kam a jak často**. **3** respondenti odpověděli **ano** a **2** respondenti **ne**. Jeden z respondentů, který uvedl ano, své asistenty posílá dle jejich požadavků, frekvenci návštěv kurzů neuvádí, druhý do Prahy a jejího okolí a frekvence záleží na finančních možnostech, třetí uvádí, že do Střediska služeb školám, ale častost návštěv se opět nedozvídáme.

Otázka č. 5

Cílem této otázky bylo zjistit, **jak ředitelé vytváří pracovní smlouvy** pro asistenty pedagoga. Měli se zaměřit na pracovní náplň a tu stručně popsat. Zde jsou jejich odpovědi.

Respondent 1.

- „Vyplývá ze specifických potřeb dítěte a z režimu školního zařízení.“
- Asistent pedagoga poskytuje žáku s nejtěžšími formami zdravotního postižení podpůrné služby při kompenzaci jeho znevýhodnění v rámci plnění obsahu daného programu.
- Pedagogická asistence učitelům při výchovně – vzdělávacím procesu.
- Účast na vnitřním kurzu znakového jazyka pro zvýšení kvalifikace pedagogického pracovníka.

- Asistent pedagoga poskytuje dítěti nutnou asistenci, fyzickou pomoc a řádnou péči dle aktuálních pokynů pedagogů a terapeutů po dobu výchovně-vzdělávacího procesu.
- Pravidelně se asistent pedagoga stará o individuální potřeby svěřených dětí dle pokynů pedagoga .
- Denně procvičuje a upevňuje prvky sebeobsluhy, vede žáky k samostatnosti.
- Asistuje při stolování a hygieně.
- Svěřené dítě nenechá nikdy bez dozoru.
- Za nepřítomnosti pedagoga vykonává výchovný dozor.
- Zvyšování potřebné kvalifikace a sebevzdělávání v oblasti speciálního školství.
- Účastní se všech pedagogických, provozních a metodických porad.
- Pomoc při vzájemné komunikaci pedagogů a žáků mezi sebou.“

Respondent 2.

- „Pracovní náplň vytváříme vždy konkrétně pro dané dítě/žáka, vycházíme z podkladu pro pedagogické asistenty a specifikujeme potřeby dítěte/žáka.“

Respondent 3.

- „Pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, zajištění nezbytných tlumočnických služeb.“

Respondent 4.

- „Dle katalogu prací – osmi platový stupeň.“

Respondent 5.

- „Smlouvy jsou koncipovány na dobu neurčitou.“

Ředitelé vytváří pracovní smlouvy pro asistenty pedagoga **podle katalogu prací, specifických potřeb dítěte a školního prostředí**. V pracovní náplni se ředitelé shodují na pomoci pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti a pomoci při komunikaci se žáky. Dále si náplně práce upravují ředitelé každé školy sami.

Otázka č. 6

Otázka sleduje **spokojenost** nebo **nespokojenost** ředitelů se současnou vyhláškou stanovující počty souběžně pracujících pedagogických asistentů na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením,¹²⁷ popřípadě ředitele vybízí k návrhu jiného počtu asistentů.

Respondent 1.

- Ano, současná vyhláška je vyhovující.

Respondent 2.

- „Asistent pomáhá učiteli především s komunikací se žáky, a proto jeden asistent působící v roli tlumočnicka je dostačující.“

Respondent 3.

- „Vyhláška č.73/2005Sb §8 odst. 6. stanovuje jednoznačně počet pedagogických pracovníků ve třídách se žáky s těžkým postižením. Lépe by určitě vyhovovala vyhláška č. 62/2007Sb., která přesně stanovovala nejen počet žáků podle druhu postižení, ale i počet pedagogů souběžně poskytující výchovně vzdělávací činnost. Bohužel nikdy nenabyla právní moci.“

Respondent 4.

- Ano, ale asistenta pedagoga je třeba přidělovat po pečlivém zvážení a držet se pouze povinností této funkce.

Respondent 5.

- Počty jsou v pořádku, ale rozsah výuky předmětů speciálně pedagogické péče by se měl navýšit na více hodin denně.

¹²⁷ Počty byly již výše zmíněny, ale pro lepší orientaci znovu opakuji, že ve třídě pro žáky s těžkým zdravotním postižením mohou souběžně působit 3 pedagogičtí pracovníci, z nichž 1 je asistent pedagoga. (Podrobněji viz. Sbírka zákonů č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálně vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.)

Výsledek ukazuje, že ředitelé jsou se současnou vyhláškou stanovující počty souběžně pracujících pedagogických asistentů na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením **spokojeni**.

Otázka č. 7

Poslední otázka se dotazovala ředitelů, v jakých **předmětech** využívají k výchovně - vzdělávací činnosti **spolupráce více pedagogických pracovníků** (z nichž 1 je asistent pedagoga). Zde jsou odpovědi

Respondent 1.

- Především český jazyk, matematika a prvouka.

Respondent 2.

- Úvod do výpočetní techniky, aplikace na PC, datové komunikace, počítačové systémy, grafika na PC, algoritmizace, programování, zpracování informací, databázové systémy.

Respondent 3.

- Ve většině vzdělávacích předmětů.

Respondent 4.

- Ve třídě pracují vždy 1 učitel a 1 asistent pedagoga, tzn. spolupráce pedagoga a asistenta pedagoga v celém výchovně - vzdělávacím procesu.

Respondent 5.

- Chemie, přírodopis, zeměpis.

Od ředitelů v Hradci Králové, Valašském Meziříčí, Liberci, Brně a Berouně jsme se dozvěděli, kolik jednotlivých asistentů na jejich škole působí, jak vytváří pracovní smlouvy pro asistenty pedagoga, zda jsou spokojeni s legislativně stanovenými počty asistentů ve třídě a v jakých předmětech využívají spolupráce více pedagogických pracovníků. Jednoznačně jsme se nedozvěděli, zda posílají své asistenty na školení a zda finanční prostředky, které poskytuje každoročně stát nebo kraj, považují za dostatečné.

7.6 Zhodnocení praktického výzkumu

Poznatky, které jsem získala z vlastních zkušeností během měsíční praxe, týdenní exkurze a dotazníkového výzkumu nasvědčují tomu, že aktuální situace ve speciálním školství se posouvá po krůčcích k lepšímu. Asistenti jsou dnes součástí téměř všech škol pro sluchově postižené v České republice, učitelé se postupně učí spolupracovat se svými asistenty nebo osobními asistenty a děti, žáci a studenti mají lepší možnosti a lepší studijní výsledky.

Bylo zjištěno, že ve školách pro sluchově postižené počet asistentů pedagoga (49 osob) jasně převažuje nad počtem osobních asistentů (10 osob) a počet slyšících asistentů převažuje nad počtem asistentů se sluchovým postižením. Asistenti pedagoga mají ve svých smlouvách až příliš velké množství povinností a minimální počet asistentů si své vzdělání udržuje a rozšiřuje formou dalších školení. Výsledek, který mě zajímal pravděpodobně z celého výzkumu nejvíce, bylo oddělení jednotlivých pracovních pozic obou asistentů a také spolupráce asistentů a hlavních pedagogů.

Skutečnost, že obě role - asistenta pedagoga a osobního asistenta - neumí laická veřejnost oddělit, je pochopitelná, a to především proto, že není k dispozici dostatečné množství informací. Zjištění však ukázalo nepříliš pozitivní zprávu, že i mezi odborníky pracujícími ve školách pro sluchově postižené panuje jistý chaos. I přes to, že se na všech školách nepotkává asistent pedagoga s asistentem osobním, domnívám se, že by alespoň základní rozdíl v obou pozicích měli všichni znát. Vždyť jen ze samotného názvu obou povolání vyplývá, že mezi oba termíny nemůžeme položit rovnítko. Nevadí, že odpovědi nehovořily o stoprocentní znalosti rozdílu mezi asistencemi, za větší chybu považují ten fakt, že někteří oslovení rozdíl mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem nevidí.

Naopak trochu větší radost můžeme mít ze spolupráce učitele a asistenta pedagoga. Tam, kde spolupráce probíhá, bylo zjištěno, že většinou úkoly plánují společně na společných pracovních schůzkách, o všem se informují, vymezují si své kompetence, společně se účastní hodnocení svých žáků, navzájem se kontrolují, opakují učivo, pravidelně informují rodiče o pokrocích žáka a jinak i dále spolupracují. Mnoho učitelů se vyjádřilo k tomu, že si práci bez asistenta už nedovede představit a ve spolupráci vidí jenom přínos. I přes to se našlo mnoho učitelů, kteří si přípravy hodin dělají sami bez spolupráce asistenta pedagoga a asistenti se až v průběhu vyučování seznamují s náplní hodiny. V těchto případech by bylo potřeba spolupráci upevnit.

Na závěr se osobní asistenti s asistenty pedagoga shodli na náročnosti své práce. Tímto bych ráda vyvrátila domněnky laické veřejnosti a zároveň uchazečů o tuto práci, že se jedná o práci nenáročnou, u které člověk nemusí být iniciativní.

Závěr

V mé bakalářské práci se pokouším shromáždit poznatky z literatury a legislativy z oblasti asistence u osob se sluchovým postižením ve vzdělávání, vymezit pozici asistenta pedagoga, osobního asistenta a tlumočnicka, navrhnout ideálně fungující spolupráci asistenta a pedagoga ve školách pro sluchově postižené a provést výzkumné šetření v této oblasti.

Žáci se sluchovou vadou se mohou vzdělávat buď ve speciálních školách, nebo v integraci na školách běžných. Ve většině případů platí, že žáci s těžkým sluchovým postižením se vzdělávají ve speciálních školách a žáci s lehčím stupněm sluchové vady jsou integrováni do běžných škol. Na obou typech škol se můžeme setkat s asistencí. Tato práce se úžeji zaměřila na asistenci ve speciálních školách a ze získaných poznatků mohu vyvodit následující.

Slyšící nebo sluchově postižený asistent pedagoga je druhý až třetí pedagogický pracovník ve třídě, který spolu s učitelem a pod jeho vedením pracuje s jedním nebo více žáky a pomáhá tak s organizací výuky žáků se sluchovým postižením. Kromě pomoci pedagogickým pracovníkům pomáhá také žákům přizpůsobit se školnímu prostředí, komunikovat s ostatními žáky nebo porozumět výkladu. Dále spolupracuje se zákonnými zástupci žáků a žákovou komunitou, osobně nebo pomocí zápisků je informuje o průběhu vyučování, o zadaných úkolech, o způsobu procvičování učiva apod. K tomu je nutné, aby asistent pedagoga měl znalosti českého znakového jazyka, problematiky hluchoty, kultury a komunity českých neslyšících.

Pozici asistenta pedagoga u sluchově postižených zřizuje ředitel spolu se školským poradenským zařízením po souhlasu krajského úřadu nebo ministerstva. Důležité je vždy již na začátku vymezit činnosti asistenta v pracovní smlouvě. Pro výkon své dvaceti- až čtyřicetihodinové přímé pedagogické činnosti musí mít asistent patřičné vzdělání, které nelze označit za zcela nenáročné. Očekávalo by se, že finanční odměna bude odpovídat požadovanému studiu a hlavně v tomto případě i náročnosti práce, ale ve skutečnosti nejsou finanční prostředky dostatečné ani na zajištění asistenčních služeb, natož na osobní ohodnocení.

V oblasti vzájemné spolupráce a komunikace dvou až tří pedagogických pracovníků, z nichž jeden musí být asistent pedagoga, je důležitá aktivita všech zúčastněných. Týmová výuka bude fungovat jen za předpokladu, že bude vždy perfektně připravená hodina, všichni pracovníci budou mít dobrou jazykovou kompetenci v českém i českém znakovém jazyce, budou neustále rekapitulovat své výkony, zkvalitňovat své znalosti a dovednosti, navzájem

se tolerovat a důvěřovat si. Výsledkem toho bude rychlejší, přínosnější, zajímavější výklad, plnohodnotné informace a hlavně vzorová spolupráce a komunikace slyšících a neslyšících.

Osobní asistence je sociální služba směřující přímo k uživateli – v našem případě k dítěti / žákovi / studentovi se sluchovým postižením, který tuto pomoc potřebuje. Protože osobní asistent není zaměstnancem školy, může v některých pedagogích vyvolávat nedůvěru. Ve vzdělávacím procesu sluchově postižených nejčastěji pomáhá při dopravě žáků do školy a ze školy, případně při přesunu po budově, při zprostředkovávání styku s okolím, při zvládnání nároků školního prostředí, při zaznamenávání přednášek a shánění studijních materiálů. U neplnoletých sluchově postižených dětí řídí organizaci práce osobního asistenta rodiče dítěte nebo jiné osoby zodpovědné za dítě. Plnoletí sluchově postižení studenti již řídí činnost osobního asistenta sami. Osobní asistenty mohou dělat zcela cizí lidé sjednaní přes některého z poskytovatelů sociálních služeb nebo sami rodiče, rodinní známí, kamarádi či sousedi. Při výběru osobního asistenta je důležité, aby osobní asistent ovládal způsob komunikace preferovaný sluchově postiženým klientem. Tím je většinou český znakový jazyk nebo znakovaná čeština. Osobní asistence nebude pro dítě přínosná, pokud nebude mít učitel s osobním asistentem vyjasněné role a stanovená pravidla spolupráce. V této souvislosti je také podstatné, aby učitel nepřenechal zodpovědnost za žákovo vzdělání jen na osobním asistentovi.

Součástí bakalářské práce bylo také vymezení role tlumočnicka a její usouvztažení s náplní práce asistentů. Z práce vyplývá, že tlumočnick ve vzdělávání sluchově postižených působí jako pedagogický nebo nepedagogický pracovník jak na speciálních školách pro sluchově postižené, tak v integraci žáka se sluchovým postižením na školách běžných. Bylo zaznamenáno, že nejčastěji působí na vyšším stupni základních škol, na středních školách, vyšších odborných nebo vysokých školách. Jeho náplní práce je převádět sdělení z výchozího jazyka do jazyka cílového a při tom nic nepřidávat ani neubírat, jen zachovat přesné vyjádření. Kromě zprostředkovávání komunikace si musí zajišťovat dobré podmínky pro tlumočení a vždy se připravit na další výuku. Neměly by být od něj očekávány pedagogické služby typu pomoc při přípravě hodiny, udržování disciplíny ve třídě apod. Výzkumy České komory tlumočnicků znakového jazyky však zjistily, že role tlumočnicka znakového jazyka je často právě v těchto ohledech zaměňována s rolí pedagoga či asistenta pedagoga nebo naopak.

V poslední kapitole teoretické části zabývající se integrací byl vymezen starší a nový pohled a zdůvodněn přínos integrace. Uvedla jsem, že na základě žádosti zástupce žáka, vyjádření odborného lékaře a pedagogicko psychologické poradny může ředitel zařadit

sluchově postiženého žáka do své školy. Stále ještě platí, že žák může být odmítnut, pokud potřeby, možnosti nebo podmínky školy neodpovídají potřebám žáka k individuální integraci. Toto se však brzy – již od září 2011 – změní a všechny školy budou muset žáka k individuální integraci přijmout. Velmi často speciální potřeby žáka vyžadují pomoc tlumočníka nebo asistenta. O potřebnosti dalšího pracovníka rozhoduje SPC a psycholog. Výběr je velmi důležitý, neboť jeho výkon je často měřítkem pro úspěšné začlenění dítěte do běžné školy. Avšak mnohem důležitější je předcházející krok. Dát přednost integraci nebo speciální škole? Rozhodnutí je vždy nutné odpovědně posoudit, aby nedocházelo k přetěžování nebo negativnímu rozvoji žáka.

Poslední částí práce bylo výzkumné šetření, To jsem prováděla formou dotazníků v průběhu čtyř měsíců na školách pro sluchově postižené v Praze Radlicích, v Brně, Hradci Králové, Olomouci, Valašském Meziříčí, Berouně a Liberci. Dotazníky byly distribuovány elektronicky, poštou nebo osobně a pro získání informací byli osloveni asistenti pedagoga, osobní asistenti, učitelé spolupracující s asistenty pedagoga a ředitelé škol pro sluchově postižené. Výzkum byl zpracován z dvaceti vyplněných dotazníků od asistentů pedagoga, z devětadvaceti dotazníků od učitelů spolupracujících s asistenty pedagoga, z pěti dotazníků od osobních asistentů a pěti dotazníků od ředitelů škol pro sluchově postižené. Upozorňuji, že kvůli nízkému počtu osob účastnících se výzkumu nelze výsledky šetření zevšeobecnit ve všech oblastech. Poznatky vypozerované z výzkumu byly uvedeny již v závěrečné části vyhodnocení jednotlivých oslovených skupin a ve zhodnocení praktického výzkumu, a proto se k nim nyní již nebudu více vracet.

Byla bych ráda, kdyby bakalářská práce přinesla alespoň základní náhled do problematiky asistence u osob se sluchovým postižením, zároveň byla osvětou pro laickou veřejnost, vedla k zamyšlení odborníků zabývajících se problematikou asistence a k dalšímu výzkumu v této oblasti.

Seznam použité literatury a pramenů

DROTÁROVÁ, L. *Asistent pedagoga: stav v ČR 2006*. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-22-4.

FIEDLEROVÁ, L. Asistence ve školách a nároky škol na asistenty. *Rodina a škola*, 2005, roč. 52, č. 4, s. 20.

HRDÁ, J. *Osobní asistence (Příručka postupů a rad pro klienty)*. Praha : POV, 1997.

HRDÁ, J. *Osobní asistence (Příručka postupů a rad pro osobní asistenty)*. Praha : POV, 2001.

HRDÁ, J. *Osobní asistence (Obecné informace o této sociální službě pro občany, kteří potřebují ke svému životu pomoc druhé osoby)*. Praha : POV.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 1.díl. Druhé přepracované a rozšířené vydání*. Praha : FRPSP, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

HUDÁKOVÁ, A. Asistent pedagoga a osobní asistent. *Gong*, 2007, roč. 16, č. 11-12, s. 27.

HUDÁKOVÁ, A.; OKROUHLÍKOVÁ, L. Dítě s vadou sluchu v běžné škole. *Unie*, 2005, roč. 14, č. 11-12, s. 12.

HUDÁKOVÁ, A.; OKROUHLÍKOVÁ, L. Dítě s vadou sluchu ve speciální škole pro sluchově postižené. *Unie*, 2006, roč. 16, č. 1-2, s. 18.

JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha : Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4.

KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-04-26710-6.

KOMORNÁ, M. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 1. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-60-4.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha : UK – Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0329-2.

LANGER, J. Aktuální stav integrace sluchově postižených dětí v rámci České republiky. In *Česká logopedie 2008*. Praha: Galén, 2009, s. 34-47. ISBN 978-80-7262-613-7.

MONKMAN, H. *Podporující asistenty dětí se sluchovým postižením v běžných školách efektivně?* (Překlad). Praha : FRPSP, 1998.

MOTEJZÍKOVÁ, J. Asistence pedagoga – statistika a hodnocení služby. *Infozpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 8-9.

MOTEJZÍKOVÁ, J. Funkce asistenta je udržování pohody. *Infozpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě*, 2005, roč. 13, č. 3, s. 7-9.

MOTEJZÍKOVÁ, J. Pedagog s vadou sluchu na školách pro sluchově postižené. *Infozpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 7-9.

MOTEJZÍKOVÁ, J. Pedagogická asistence z pohledu poradenského zařízení: speciálně pedagogického centra. *Infozpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 23-26.

SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

TEPLÁ, M. Jak dostat do škol asistenty pedagoga. *Učitelství noviny*, 2007, roč. 110, č. 18, s. 14-17.

TEPLÁ, M.; ŠMEJKALOVÁ, H. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007. ISBN 978-80-86856-35-3.

ŠKODOVÁ, E.; JEDLIČKA, I. a kol. *Klinická logopedie*. 2. aktualizované vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-340-6.

ŠVANCAR, R. Civilní služba končí. *Učitelství noviny*, 2004, roč. 107, č. 4, s. 15-16.

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním. Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-764-0.

ZAHUMENSKÁ, J.; DINGOVÁ, N.; HORÁKOVÁ, R. *Specifika tlumočení ve vzdělávání*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-56-7.

Elektronické zdroje

APA - centrum podpory integrace [online]. 2005 [cit. 2011-03-07]. Speciální pedagogické centrum Schola Viva Šumperk. Dostupné z WWW: <http://www.apa.upol.cz/web/index.php?option=com_content&view=article&id=210:specialni-pedagogicke-centrum-umperk&catid=79:olomoucky-kraj&Itemid=152>.

Centrum kochleárních implantací u dětí [online]. [cit. 2011-06-11]. Kochleární implantát. Dostupné z WWW: <<http://www.ckid.cz/kochimp.asp>>.

Centrum Prointepo [online]. [cit. 2011-02-21]. Kurz asistent pedagoga. Dostupné z WWW: <<http://www.prointepo.org/index.php?content=kurzy-asistent-pedagoga>>.

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka [online]. [cit. 2011-06-08]. O Komoře. Dostupné z WWW: <<http://www.cktjz.com/o-komore>>.

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka [online]. Praha : 2000 [cit. 2010-10-23]. Průvodce základní tlumočnickou terminologií. Dostupné z WWW: <<http://www.cktjz.com/terminologie#N>>.

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka [online]. Praha : 2000 [cit. 2010-10-23]. Průvodce základní tlumočnickou terminologií. Dostupné z WWW: <<http://www.cktjz.com/terminologie#P>>.

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka [online]. Praha : 2000 [cit. 2010-10-23]. Průvodce základní tlumočnickou terminologií. Dostupné z WWW: <<http://www.cktjz.com/terminologie#T>>.

Dobromysl.cz : Školní integrace [online]. [cit. 2011-02-09]. Třídní asistenti jsou pilíři integrace. Dostupné z WWW: <<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=507>>.

DOLEŽALOVÁ, Pavla. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 31.8.2009 [cit. 2011-06-08]. Informace o zrušení vyhlášky č. 62/2007 Sb., č.j. 11 270/2009-61. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/informace-o-zruseni-vyhlasiky-c-62-2007-sb-c-j-11-270-2009-61>>.

Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR : Vzdělávání - kompletní vzdělávací nabídka [online]. 2010 [cit. 2011-06-11]. Dostupné z WWW: <http://www.ippp.cz/images/stories/doc/vzdelavani/Vzdelavaci_nabidka_II.sem._10-11.pdf>.

KRÁSA, Václav . *Helpnet.cz : Aktuálně* [online]. 12.6.2011 [cit. 2011-06-12]. Změny ve vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Dostupné z WWW: <<http://www.helpnet.cz/aktualne/46112-3>>.

Lorm : Společnost pro hluchoslepy [online]. [cit. 2011-06-22]. Komunikační systémy osob s hluchoslepotou. Dostupné z WWW: <<http://www.lorm.cz/cs/hluchoslepi/komunikacni-systemy-osob-s-hluchoslepotou.php>>.

Masarykova univerzita [online]. [cit. 2011-02-21]. Studijní program Specializace v pedagogice. Dostupné z WWW: <http://www.muni.cz/study/programmes/19?study_type=B&study_form=P&faculty=ped>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 4.1.2004 [cit. 2011-02-03]. Zrušení civilní služby. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/387/040204c.pdf>>.

MÜLLNER, Jaroslav. Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 31.8.2005, [cit. 2011-02-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/informace-msmt-k-zabezpeceni-vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialunimi-vzdelavacimi-potrebami-s-podporou-asistence>>.

Pečující on-line : Příručky on-line [online]. 2008 [cit. 2011-01-26]. Osobní asistence - příručka postupů a rad pro osobní asistenty. Dostupné z WWW: <<http://www.pecujici.cz/priruckyonline.shtml?x=200641>>.

Ruce.cz : Informace pro tlumočníky [online]. 16.1.2008 [cit. 2010-10-23]. Pravidla týmového tlumočení pro tlumočníky znakového jazyka. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/289-pravidla-tymoveho-tlumoceni-pro-tlumocniky-znakoveho-jazyka>>.

Rytmus : kurzy [online]. 2009 [cit. 2011-03-11]. Metody a formy práce ve třídě s individuálně integrovaným žákem - kurz pro asistenty pedagoga. Dostupné z WWW: <http://www.rytmus.org/rytmus/index.php?p=asistent_pedagoga&site=default>.

Rytmus [online]. 2009 [cit. 2011-03-11]. Prohlášení o.s. Rytmus k postojům Asociace speciálních pedagogů k inkluzivnímu vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://rytmusliberec.cz/files/pdf/rytmus_prohlaseni_fin.pdf>.

Schola servis : DVPP kurzy a školení [online]. 2011 [cit. 2011-06-11]. Asistent pedagoga. Dostupné z WWW: <<http://dvpp.scholaservis.cz/kurzy/667/>>.

Školství hlavního města Prahy : Přehled školství [online]. Magistrát hl. města Prahy : [s.n.], 16.11.2007, 6.1.2010 [cit. 2011-01-28]. Školská poradenská zařízení, Dostupné z WWW: <<http://skoly.praha-mesto.cz/Prehled-skolstvi/Skolska-poradenska-zarizeni>>.

Střední škola prof. Zdeňka Matějčka, Ostrava - Poruba [online]. 2010 [cit. 2011-03-07]. Obory vzdělání. Dostupné z WWW: <<http://www.skolspec.cz/vzdelavaci-nabidka-skoly/>>.

Studuj na Univerzitě Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2011-02-21]. Studijní obory. Dostupné z WWW: <<http://www.studuj.upol.cz/pedagogicka-fakulta/studijni-obory/obor/pedagogicke-asistentstvi/>>.

ŠEBKOVÁ, Helena . *Česká komora tlumočnicků znakového jazyka : Etický kodex tlumočnicka* [online]. [cit. 2011-06-08]. Průvodce základní tlumočnickou terminologií. Dostupné z WWW: <<http://www.cktj.com/terminologie#E>>.

TEPLÁ, Marta. *Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR* [online]. Praha : MŠMT ČR, 2007 [cit. 2010-10-24]. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence. Dostupné z WWW: <<http://spp.ipp.cz/download/studijni-materialy/Marta-Tepla-vzd-zaku-s-podporou-asistence.pdf>>.

Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola, Most, příspěvková organizace [online]. [cit. 2011-03-07]. Pedagogika pro asistenty ve školství. Dostupné z WWW: <http://www.vos-sosmost.cz/studium/sos_pas1.htm>.

Vyšší odborné školy [online]. [cit. 2011-02-21]. Pedagogické VOŠ. Dostupné z WWW: <<http://www.vyssiodborneskoly.com/index.asp?menu=1093&zamereni=22>>.

Wikipedie : Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2011-06-15]. Surdopedie. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Surdopedie>>.

Legislativa

Zákony

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Vyhlášky

Vyhláška MPSV č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění

Vyhláška MŠMT č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách

Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vyhláška MŠMT č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků

Vyhláška MPSV č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

Vyhláška MŠMT č. 62/2007 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Věstník MŠMT sešit 9/1999

Česká republika. Návrh vyhlášky ze dne 25. května 2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In *Sbírka předpisů České republiky*. 2011. Dostupný také z WWW: <<http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/11-147.htm>>.

Seznam příloh

- Příloha 1** Metodický pokyn k zabezpečení výkonu civilní služby ve školách a školských zařízeních
- Příloha 2** Počet asistentů pedagoga v České republice v roce 2006
- Příloha 3** Vzorová pracovní smlouva s asistentem pedagoga
- Příloha 4** Náplň práce asistenta pedagoga v jednotlivých platových třídách
- Příloha 5** Tabulka se mzdou asistentů pedagoga v jednotlivých platových třídách a vybraných platových stupních
- Příloha 6** Navrhovaná vyhláška č. 62/2007 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a navrhované počty žáků
- Příloha 7** Etický kodex tlumočnicka
- Příloha 8** Dotazníky:
- a) dotazník pro asistenty pedagoga
 - b) dotazník pro učitele spolupracující s asistentem pedagoga
 - c) dotazník pro osobní asistenty
 - d) dotazník pro ředitele
- Příloha 9** Potvrzení k výzkumu

Příloha I. Metodický pokyn k zabezpečení výkonu civilní služby ve školách a školských zařízeních, č. j.: 23 318/99-24, Věstník MŠMT sešit 9/1999

IV. Náplň činnosti občana vykonávajícího civilní službu

(1) Náplň činnosti občana vykonávajícího civilní službu ve škole či školském zařízení může v souladu s potřebami organizace zahrnovat :

- a) **pomocné činnosti ve vyučovacím procesu podle pokynů pedagoga a pod jeho dozorem,**
- b) **pomocné činnosti podle pokynů výchovného pracovníka a pod jeho dozorem,**
- c) účast na příležitostných akcích školy, výletech, exkurzích, soustředěních apod. (pouze na území České republiky) ,
- d) pomocné práce při přípravě pokrmů ,
- e) nápomoc při stolování, osobní hygieně a sebeobsluze žáků se zdravotním postižením,
- f) přepravu imobilních žáků v budově školy a při vycházkách,
- g) pomoc s údržbou pomůcek,
- h) úklid prostoru škol, školských zařízení a jejich okolí,
- i) drobné údržbářské práce v prostorách škol a školských zařízení,
- j) a další pomocné práce, pokud nejsou pracemi pedagogickými.

(2) **V žádném případě nesmí být občan vykonávající civilní službu organizací zařazen na místo pedagogického pracovníka, což by bylo porušením ustanovení zákona.**

Příloha II. Počet asistentů pedagoga v České republice v roce 2006

		Fyzické osoby		Přepočtení na plně zaměstnané	
		Celkem	Ženy	Celkem	Ženy
Asistenti pedagogů	Pro žáky se zdravotním postižením	2132	1980	1559,9	1439,1
	Pro žáky se sociálním znevýhodněním	375	308	339,8	276,6

Příloha III. Vzorová pracovní smlouva s asistentem pedagoga

PRACOVNÍ SMLOUVA

(uzavřená podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce; dále jen „ZP“)

Organizace:
se sídlem:
jejímž statutárním orgánem je:
(dále jen „zaměstnavatel“)
a
pan (paní):
datum narození:
bydliště:
(dále jen „zaměstnanec“)

uzavírají tuto

pracovní smlouvu:

I.

1. Zaměstnavatel přijímá zaměstnance do pracovního poměru
k výkonu práce : *asistent pedagoga č.kat. 2.16.5*
2. Místem výkonu práce je :
3. Den nástupu do práce je :
4. Pracovní poměr se sjednává na dobu určitou:
5. Sjednává se zkušební doba:

II.

1. Zaměstnavatel bude zaměstnanci přidělovat práci v souladu s pracovní smlouvou a zajistí zaměstnanci podmínky pro úspěšné plnění pracovních úkolů.
2. Zaměstnanec je povinen podle pokynů konat osobně, svědomitě a řádně práce přidělené podle pracovní smlouvy ve stanovené pracovní době, řídit se pokyny zaměstnavatele a dodržovat předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

III.

1. Za vykonanou práci přísluší zaměstnanci plat, jehož poskytování se řídí příslušnými ustanoveními ZP a nařízením vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.
2. Plat zaměstnance je stanoven v samostatném platovém výměru.
3. Plat je splatný po vykonání práce, a to 10. dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém na něj vzniklo zaměstnanci právo. Plat se vyplácí v pracovní době na pracovišti, nebyla-li dohodnuta jiná doba a jiné místo.

IV.

1. Zaměstnanec souhlasí s výkonem pracovní pohotovosti.
2. Zaměstnanec souhlasí, že jej zaměstnavatel může vyslat na dobu nezbytné potřeby na pracovní cestu, t.j. mimo sjednané místo výkonu práce.
3. Dohodou mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem byla sjednána kratší než plná míra přímé vyučovací (výchovné) činnosti. Tato sjednaná délka činí 32 hodin, tj. 80,00% z plné míry této povinnosti stanovené příslušným nařízením vlády.

V.

1. Ostatní práva a povinnosti smluvních stran touto smlouvou neupravené se řídí ZP, předpisy jej provádějícími a dalšími obecně závaznými právními předpisy.
2. Tato smlouva je sepsána ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno obdrží zaměstnanec a jedno bude založeno do jeho osobního spisu.

V dne

zaměstnanec

zaměstnavatel

Příloha IV. Náplň práce asistenta pedagoga v jednotlivých platových třídách

ASISTENT PEDAGOGA				
<i>Kariérní stupeň</i>	<i>základní činnost</i>	<i>specializovaná činnost nebo specializace v základním oboru</i>	<i>odborná kvalifikace</i>	<i>další kvalifikační předpoklady</i>
1.	Pomocné výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků. Pomocné výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků. (4. platová třída)	ne	§ 20 písm. e) z.	ne
2.	Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků. Výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků. (6. platová třída)	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
3.	Výklad textu, popřípadě učební látky a individuální práce s dětmi podle stanovených osnov a pokynů. (7. platová třída)	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
4.	Výchovně vzdělávací činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na specifické potřeby dítěte nebo žáka nebo skupiny dětí nebo žáků ve třídě nebo výchovné skupině. (8. platová třída)	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
5.	Výchovně vzdělávací činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na specifické potřeby dítěte nebo žáka nebo skupiny dětí nebo žáků ve třídě nebo výchovné skupině. (8. platová třída)	ano	§ 20 písm. a) až d) z..	§ 9 v. 2 roky praxe

Příloha V. Tabulka se mzdou asistentů pedagoga v jednotlivých platových třídách a vybraných platových stupních

Platová třída	Počet let praxe			
	do 1 roku	do 9 let	do 19 let	nad 32 let
4	6.920	8.030	8.990	10.440
6	8.190	9.510	10.640	12.350
7	8.840	10.270	11.490	13.340
8	9.600	11.150	12.470	14.470

Příloha VI. Navrhovaná vyhláška č. 62/2007 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a navrhované počty žáků

Jednou z navrhovaných, ale nakonec **dvakrát odložených**¹²⁸ a následně zrušených vyhlášek je **vyhláška č. 62/2007 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se **speciálními vzdělávacími potřebami** a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Na webových stránkách MŠMT se o zrušení dne 31.8.2009 vyjadřuje ředitelka odboru prevence, speciálního vzdělávání a institucionální výchovy PhDr. Pavla Doležalová: „*MŠMT, odbor 61 - prevence, speciálního vzdělávání a institucionální výchovy sděluje informaci o účinnosti vyhlášky č. 275/2009 Sb., kterou se ZRUŠUJE vyhláška č. 62/2007 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb.*¹²⁹, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů. *Vyhláška č. 275/2009 Sb. byla zveřejněna ve Sbírce zákonů - částka 83 dne 27.8.2009.*

Vyhláška č. 62/2007 (§ 10) navrhovala nejnížší a nejvyšší počty žáků s určitým druhem a stupněm zdravotního postižení a nejnížší a nejvyšší počty souběžně působících pedagogických pracovníků ve třídě nebo studijní skupině. Žáci s **těžkým stupněm sluchového postižení** podle tohoto zákona vyžadovali vysokou míru podpůrných opatření. Předškolní, základní, střední a vyšší odborný stupeň vzdělávání stanovoval nejníže 5 a nejvýše 7 žáků ve třídě s výukou 2 pedagogických pracovníků.¹³⁰ U žáků se **středně těžkým sluchovým postižením** zákon stanovil střední míru podpůrných opatření. Počet žáků na předškolním stupni stanovil od 7 do 10 žáků s působením jednoho až dvou pedagogických pracovníků. V 1. - 2. ročníku základního stupně vzdělávání byl počet žáků stanoven od 9 do 12 s působením jednoho až dvou pedagogických pracovníků. Ve 3. – 9. ročníku základního stupně vzdělávání byly počty vymezeny od 10 do 12 žáků a výuku by zde mohl vést jeden či dva pedagogičtí pracovníci. Pro střední a vyšší odborný stupeň vzdělání byl stanoven počet minimálně sedmi a maximálně devíti žáků s odborným vedením pouze jednoho pedagogického pracovníka. Pokud by byly do jedné třídy zařazeni **žáci z různých ročníků**

¹²⁸ Poprvé vyhlášku odložila bývalá ministryně školství Mgr. Dana Kuchtová a podruhé bývalý ministr školství Mgr. Ondřej Liška.

¹²⁹ Zvýraznila MV

¹³⁰ § 8, odst. 6 stejné vyhlášky uvádí, že pokud ve třídě či studijní skupině působí více pedagogických pracovníků, vždy jeden musí nutně být asistentem pedagoga

stejného druhu a stupně postižení, byl by pro počet žáků a počet pedagogických pracovníků rozhodující nižší ročník. Pokud by jeden ročník navštěvovali **žáci s různými typy a stupni postižení**, povolen by byl vždy nižší nejvyšší počet žáků ve třídě.

Tento návrh však nikdy nenabyl právní moci a tudíž **od školního roku 2009/2010 pokračuje účinnost výše citované vyhlášky č. 73/2005 Sb.**“ (Informace o zrušení vyhlášky č. 62/2007 Sb., č.j. 11 270/2009-61, [online], cit. 8.6.2011) Nyní ještě uvádím přehlednou tabulku s počty navrhovaných žáků se sluchovým postižením ve třídě nebo studijní skupině.

Míra podpůrných opatření	Stupeň a druh zdravotního postižení	Stupeň vzdělávání	Počet žáků ve třídě nebo studijní skupině		Počet pedagog. pracovníků	
			Nejnižší	Nejvyšší	Nejnižší	Nejvyšší
Velmi vysoká	Hluboké mentální postižení	předškolní	4	6	2	3
		základní – I. st.	4	6	2	3
		základní – II. st.	4	6	2	3
		střední	4	6	2	3
	Těžké mentální postižení	předškolní	4	6	2	3
		základní – I. st.	4	6	2	3
		základní – II. st.	4	6	2	3
		střední	4	6	2	3
	Kombinace těžkých zdravotních postižení včetně hluchoslepoty	předškolní	4	6	2	3
		základní – I. st.	4	6	2	3
		základní – II. st.	4	6	2	3
		střední	4	6	2	3
	Autismus s přidruženým zdravotním postižením	předškolní	4	6	2	3
		základní – I. st.	4	6	2	3
		základní – II. st.	4	6	2	3
		střední	4	6	2	3

Míra podpůrných opatření	Stupeň a druh zdravotního postižení	Stupeň vzdělávání	Počet žáků ve třídě nebo studijní skupině		Počet pedagog. pracovníků	
			Nejnižší	Nejvyšší	Nejnižší	Nejvyšší
Vysoká	Těžké zrakové postižení	předškolní	5	7	2	2
		základní – I. st.	5	7	2	2
		základní – II. st.	5	7	2	2
		střední a vyšší odborné v konzervatoři	5	7	2	2
		střední	5	7	2	2
	Těžká porucha dorozumivacích schopností	předškolní	6	8	2	2
		základní – I. st.	6	8	2	2
		základní – II. st.	6	8	2	2
		střední a vyšší odborné	6	8	2	2
	Těžké sluchové postižení	předškolní	5	7	2	2
		základní – I. st.	5	7	2	2
		základní – II. st.	5	7	2	2
		střední a vyšší odborné	5	7	2	2
	Těžké tělesné postižení	předškolní	6	8	2	2
		základní – I. st.	5	7	2	2
		základní – II. st.	6	8	2	2
		střední	6	8	2	2
	Středně těžké mentální postižení	předškolní	5	7	2	2
		základní – I. st.	5	7	2	2
		základní – II. st.	5	7	2	2
		střední a vyšší odborné	5	7	2	2
	Těžké poruchy chování	předškolní	6	8	2	2
		základní – 1. – 2. roč.	6	8	2	2
		základní – 3. – 9. roč.	6	8	2	3

	Autismus	předškolní	5	7	2	3
		základní – 1. – 2. roč.	5	7	2	3
		základní – 3. – 9. roč.	5	7	2	2
		střední	5	7	2	2
	Kombinace zdravotního postižení	předškolní	5	7	2	3
		základní – 1. – 2. roč.	6	8	2	3
		základní – 3. – 9. roč.	6	8	2	3
		střední	6	8	2	3

Mira podpůrných opatření	Stupeň a druh zdravotního postižení	Stupeň vzdělávání	Počet žáků ve třídě nebo studijní skupině		Počet pedagog. pracovníků	
			Nejnižší	Nejvyšší	Nejnižší	Nejvyšší
Střední	Zrakové postižení středně těžké	předškolní	7	10	1	2
		základní – 1. – 2. roč.	9	12	1	2
		základní – 3. – 9. roč.	10	12	1	2
		střední a vyšší odborné v konzervatoři	7	9	1	1
		střední a vyšší odborné	7	9	1	1
	Sluchové postižení středně těžké	předškolní	7	10	1	2
		základní – 1. – 2. roč.	9	12	1	2
		základní – 3. – 9. roč.	10	12	1	2
		střední a vyšší odborné	7	9	1	1
		střední a vyšší odborné	7	9	1	1
	Vady řeči středně těžké	předškolní	7	10	1	2
		základní – 1. – 2. roč.	6	8	1	1
		základní – 3. – 9. roč.	7	9	1	1
	Tělesné postižení středně těžké	předškolní	7	10	1	2
		základní – I. st.	7	10	1	2
		základní – II. st.	8	12	1	2
		střední a vyšší odborné	10	12	1	2
	Lehké mentální postižení	předškolní	8	12	1	2
		základní – 1. – 2. roč.	8	10	1	2
		základní – 3. – 9. roč.	8	10	1	1
		střední	10	12	1	1
	Specifické poruchy učení středně těžké	základní – 1. – 2. roč.	10	12	1	1
		základní – 3. – 5. roč.	10	12	1	2
		základní – 6. – 9. roč.	12	14	1	1
	Poruchy chování středně těžké	základní – 1. – 2. roč.	8	10	1	2
		základní – 3. – 9. roč.	8	12	1	2

Mira podpůrných opatření	Žáci ve třídách škol při zdravotnických zařízeních	Stupeň vzdělávání	Počet žáků ve třídě		Počet pedagog. pracovníků	
			Nejnižší	Nejvyšší	Nejnižší	Nejvyšší
Nizká	Ve třídě při nemocnici	předškolní a základní	11	13	1	1
	Ve třídě pro ležící pacienty		9	11	1	1
	Ve třídě při infekčním, neurologickém a foniatrickém oddělení		7	9	1	1
	Ve třídě při léčebné a ozdravně		10	14	1	2
	Ve třídě při psychiatrické léčebně		5	7	2	3

Příloha VII. Etický kodex tlumočnicků znakového jazyka

- **„Mlčenlivost** – Všechny informace, které se tlumočnickovi dozví během tlumočení, jsou přísně důvěrné. Tlumočnickovi se zavazuje k absolutní mlčenlivosti. (Absolutní mlčenlivost neplatí, pokud by tlumočnickovi svým mlčením porušil zákon, např. neoznámil by trestný čin.)
- **Adekvátnost překladu** – Tlumočnickovi tlumočí věrně smysl sdělení, nemění jeho význam ani obsah (nic nepřidává ani neubírá). Následování komunikačních preferencí neslyšícího klienta.
- **Nestrannost, neutrálnost** – Tlumočnickovi neradí ani nesděluje své osobní názory.
- **Kompetentnost** – Tlumočnickovi by měl přijímat pouze takové závazky, které odpovídají jeho schopnostem. Za tlumočení a průběh komunikace nese plnou zodpovědnost. Měl by se na ně také adekvátně připravit (např. studiem materiálů).
- **Nediskriminace** – Tlumočnickovi nesmí odmítnout klienta z důvodů rasových, národnostních, náboženských aj.
- **Právo odmítnout tlumočení** – Ve výjimečných případech, např. pokud tlumočnickovi cítí, že by v dané tlumočnickové situaci nedokázal být neutrální, nebo z důvodu pro něj nevyhovujících podmínek (např. špatné technické vybavení, nedostatek času na přípravu, nekvalitní nebo žádné materiály pro přípravu), které by se mohly negativně podepsat na kvalitě tlumočení.
- **Odměna** – Tlumočnickovi dostává za svou práci adekvátní finanční kompenzaci (tj. netlumočí zadarmo).
- **Přiměřenost** – Chování i oblečení tlumočnickovi by mělo být přiměřené vzhledem k situaci, v níž tlumočí.
- **Profesní rozvoj** – Tlumočnickovi by se měl ve své profesi dále vzdělávat a usilovat o vlastní profesní rozvoj.
- **Respekt ke kolegům a klientům** – Tlumočnickovi by měl respektovat své kolegy a klienty a chovat se k nim čestně.
- **Dodržování kodexu** – Tlumočnickovi by měl dodržovat etický kodex profesní organizace tlumočnicků, jíž je členem“ (Etický kodex tlumočnickovi, [online], cit. 8.6.2011).

Příloha VIII. Dotazníky

a) DOTAZNÍK PRO ASISTENTY PEDAGOGA

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a téma mé závěrečné bakalářské práce je - Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice. Součástí této práce je i výzkum, který by měl zmapovat reálné postavení a náplň práce asistentů v současné době na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením z pohledu asistenta pedagoga, učitele, který spolupracuje s asistentem pedagoga, osobního asistenta, popř. z pohledu ředitele. Ráda bych Vás proto velmi poprosila o zodpovězení několika otázek, které mohou pomoci nejen mně, ale zároveň mohou přispět ke zmapování současné situace v českém školství. Dotazník je samozřejmě anonymní a všechny údaje z něj vyplývající budou použity jen pro účel závěrečné práce.

Dotazník prosím vyplňujte tak, že vždy tučným písmem vyznačíte jednu nebo více správných odpovědí, popřípadě do vyznačeného pole doplníte údaj, který po Vás dotazník vyžaduje (např. věk, školu, obor, apod.). Vyplněný dotazník prosím zasílejte na moji e-mailovou adresu: maaky@post.cz.

Děkuji Vám za Vaši spolupráci a Váš čas.

S pozdravem

Markéta Vojtová

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) **Váš současný věk je (doplňte):**

let

3) **Nejvyšší dosažené vzdělání (prosím uveďte název školy a oboru, který jste vystudovali):**

--

4) **Uveďte název školy a město, kde v současné době pracujete:**

--

5) **Jsem**

- a) slyšící
- b) neslyšící
- c) nedoslýchavý / -á
- d) ohluchlý / -á

6) **Jak dlouho pracujete jako asistent pedagoga?**

--

7) **Pokuste se vlastními slovy popsat, jaká je pracovní náplň asistenta pedagoga a osobního asistenta.**

- a) Asistent pedagoga

--

b) Osobní asistent

8) Ovládáte český znakový jazyk?

- a) ano a při výuce jej používám
- b) ano, ale při komunikaci s žáky preferuji orální komunikaci
- c) ne

9) Je (z Vašeho pohledu) před dětmi Vaše postavení (= asistenta pedagoga) rovnocenné s postavením učitele?

- a) ano
- b) ne

10) Přicházíte do kontaktu s rodiči dětí, které vyučujete?

- a) ano
- b) ne
- c) zcela výjimečně

11) Jaké povinnosti musíte podle pracovní smlouvy vykonávat? Vypište:

12) Které z výše uvedených povinností, stanovených Vaší pracovní smlouvou, nevykonáváte a které naopak děláte navíc? Vypište (pokud možno všechny):

--

13) Účastníte se školení pro asistenty pedagoga?

a) ano (uved'te bližší informace)

Jakých? Kde? Jak často?

b) ne

14) S jakými materiály ve výuce pracujete? (zde máte možnost vybrat více možností)

- a) s materiály pro běžné školy
- b) s materiály pro školy se žáky se sluchovým postižením
- c) připravuji si materiály sám/sama

15) Učitel plánuje každodenní aktivity na celý týden a Vy (= asistent pedagoga) se jim přizpůsobujete.

- a) ano
- b) ne, výuku plánujeme společně
- c) jiná možnost

Uved'te, jak probíhá vaše spolupráce s pedagogem při přípravě na hodinu:
--

16) Jak probíhá spolupráce při hodině mezi Vámi a učitelem? (stručně popište)

17) Účastníte se hodnocení žáků / studentů?

- a) ano
- b) ne

18) Svoji práci považují za:

- a) velmi náročnou
- b) náročnou
- c) nenáročnou

b) DOTAZNÍK PRO UČITELE

(vyplňují pouze učitelé spolupracující s asistentem pedagoga!)

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a téma mé závěrečné bakalářské práce je - Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice. Součástí této práce je i výzkum, který by měl zmapovat reálné postavení a náplň práce asistentů v současné době na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením z pohledu asistenta pedagoga, učitele, který spolupracuje s asistentem pedagoga, osobního asistenta, popř. z pohledu ředitele. Ráda bych Vás proto velmi poprosila o zodpovězení několika otázek, které mohou pomoci nejen mně, ale zároveň mohou přispět ke zmapování současné situace v českém školství. Dotazník je samozřejmě anonymní a všechny údaje z něj vyplývající budou použity jen pro účel závěrečné práce.

Dotazník prosím vyplňujte tak, že vždy tučným písmem vyznačíte jednu nebo více správných odpovědí, popřípadě do vyznačeného pole doplňte údaj, který po Vás dotazník vyžaduje (např. věk, školu, obor, apod.). Vyplněný dotazník prosím zasílejte na moji e-mailovou adresu: maaky@post.cz.

Děkuji Vám za Vaši spolupráci a Váš čas.

S pozdravem

Markéta Vojtová

1) Pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena

2) Váš současný věk je (doplňte):

let

3) Nejvyšší dosažené vzdělání (prosím uveďte název školy a oboru, který jste vystudovali):

4) Uveďte název školy a město, kde v současné době pracujete.

5) Jsem

- a) slyšící
- b) neslyšící
- c) nedoslýchavý / -á
- d) ohluchlý / -á

6) Jaké jsou vědomosti asistentů pedagoga ve Vaší třídě / škole?

- a) výborné
- b) dostatečné
- c) nedostatečné

7) Jak probíhá spolupráce při hodině mezi Vámi a asistentem? (stručně popište)

8) Je práce asistenta pedagoga přínosná?

- a) ano (uveďte v čem)

- b) ne
- c) nedokážu posoudit

9) Jak probíhá komunikace mezi Vámi a asistenty? Vyberte všechny varianty, kterými komunikujete.

- a) dorozumíváme se mluvenou a psanou formou českého jazyka
- b) dorozumíváme se pouze psanou formou českého jazyka
- c) dorozumíváme se znakovým jazykem
- d) dorozumíváme se znakovanou češtinou
- e) dorozumíváme se jinou formou (uved'te jakou)

10) Je (z Vašeho pohledu) před dětmi Vaše postavení (učitele) rovnocenné s postavením asistenta pedagoga?

- a) ano
- b) ne

11) Spolupracujete na hodnocení žáků / studentů spolu s asistentem pedagoga?

- a) ano
- b) ne

12) Vypište předměty, ve kterých spolupracujete s asistenty pedagoga:

c) DOTAZNÍK PRO OSOBNÍ ASISTENTY

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a téma mé závěrečné bakalářské práce je - Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice. Součástí této práce je i výzkum, který by měl zmapovat reálné postavení a náplň práce asistentů v současné době na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením z pohledu asistenta pedagoga, učitele, který spolupracuje s asistentem pedagoga, osobního asistenta, popř. z pohledu ředitele. Ráda bych Vás proto velmi poprosila o zodpovězení několika otázek, které mohou pomoci nejen mně, ale zároveň mohou přispět ke zmapování současné situace v českém školství. Dotazník je samozřejmě anonymní a všechny údaje z něj vyplývající budou použity jen pro účel závěrečné práce.

Dotazník prosím vyplňujte tak, že vždy tučným písmem vyznačíte jednu nebo více správných odpovědí, popřípadě do vyznačeného pole doplníte údaj, který po Vás dotazník vyžaduje (např. věk, školu, obor, apod.). Vyplněný dotazník prosím zasílejte na moji e-mailovou adresu: maaky@post.cz.

Děkuji Vám za Vaši spolupráci a Váš čas.

S pozdravem

Markéta Vojtová

1) Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2) Váš současný věk je (doplňte):

let

3) Nejvyšší dosažené vzdělání (prosím uveďte název školy a obor, který jste vystudovali):

4) Uveďte název školy a město, kde v současné době pracujete.

5) Jsem

- a) slyšící
- b) neslyšící
- c) nedoslýchavý / -á
- d) ohluchlý / -á

6) Jak dlouho pracujete jako osobní asistent?

7) Pokuste se vlastními slovy popsat, jaká je pracovní náplň osobního asistenta a asistenta pedagoga.

a) Osobní asistent

b) Asistent pedagoga

8) Jaké jsou Vaše povinnosti, které stanovuje současná legislativa? Vypište:

9) Které z výše uvedených pracovních povinností stanovených legislativou nevykonáváte a které naopak děláte navíc?

10) Prošel /-a jste vstupním školením?

a) ano (stručně popište, co bylo jeho obsahem)

b) ne

11) Účastníte se školení pro osobní asistenty?

a) ano (uved'te bližší informace)

Jakých?

Kde?

Jak často?

b) ne

12) Vykonávání osobní asistence je ve Vašem případě:

- a) hlavní pracovní činnost
- b) brigáda za účelem přivýdělku peněz
- c) dobrovolná činnost (jsem rodič; rodinný příslušník; kamarád osoby, která má z nějakého důvodu sníženou soběstačnost)
- d) jiný důvod (uved'te jaký)

13) Odpovídá odměna za práci náročnosti práce?

- a) ano
- b) ne

14) Svoji práci považují za:

- a) velmi náročnou
- b) náročnou
- c) nenáročnou

d) DOTAZNÍK PRO ŘEDITELE

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a téma mé závěrečné bakalářské práce je - Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice. Součástí této práce je i výzkum, který by měl zmapovat reálné postavení a náplň práce asistentů v současné době na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením z pohledu asistenta pedagoga, učitele, který spolupracuje s asistentem pedagoga, osobního asistenta, popř. z pohledu ředitele. Ráda bych Vás proto velmi poprosila o zodpovězení několika otázek, které mohou pomoci nejen mně, ale zároveň mohou přispět ke zmapování současné situace v českém školství. Dotazník je samozřejmě anonymní a všechny údaje z něj vyplývající budou použity jen pro účel závěrečné práce.

Dotazník prosím vyplňujte tak, že vždy tučným písmem vyznačíte jednu nebo více správných odpovědí, popřípadě do vyznačeného pole doplníte údaj, který po Vás dotazník vyžaduje (např. věk, školu, obor, apod.). Vyplněný dotazník prosím zasílejte na moji e-mailovou adresu: maaky@post.cz.

Děkuji Vám za Vaši spolupráci a Váš čas.

S pozdravem

Markéta Vojtová

1) Poskytuje stát (MŠMT) či kraj každoročně dostatečné množství finančních prostředků pro asistenty pedagoga?

- a) ano
- b) ne

2) Kolik asistentů pedagoga na Vaší škole v současné době zaměstnáváte?

Uved'te, kolik asistentů pedagoga z celkového počtu zaměstnaných má sluchové postižení:

3) Kolik osobních asistentů na Vaší škole v současné době pracuje?

Uved'te, kolik osobních asistentů působících na Vaší škole má sluchové postižení:

4) Posíláte asistenty na školení?

a) Ano

Kam?

Jak často?

b) ne

5) Jak vytváříte pracovní smlouvy pro asistenty pedagoga? Zaměřte se prosím na pracovní náplň a stručně ji popište.

- 6) Je pro Vás vyhovující současná vyhláška stanovující počty souběžně pracujících pedagogických asistentů na školách pro děti a žáky se sluchovým postižením? Jak byste si Vy sami počty asistentů představovali?**

- 7) V jakých předmětech využíváte k výchovně vzdělávací činnosti spolupráce více pedagogických pracovníků (z nichž 1 je asistentem pedagoga)? Uveďte všechny.**

Příloha IX. Potvrzení k výzkumu

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,
potvrzuji, že studentka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (oboru Čeština v komunikaci neslyšících) Markéta Vojtová, píše pod mým vedením bakalářskou práci **Asistent pedagoga ve školách pro sluchově postižené v České republice**. Jedním z cílů této práce je zmapovat reálnou pracovní náplň a postavení asistenta pedagoga a osobního asistenta ve školách pro sluchově postižené.

Chtěla bych Vás tímto zároveň požádat, abyste naši diplomantce umožnili uskutečnit na Vaší škole dotazníkový výzkum, který napomůže kvalitnějšímu zpracování její bakalářské práce. Všechny výsledky a závěry budou použity pouze pro účely této práce a samozřejmě bude zachována anonymita jednotlivých respondentů z řad pedagogů i asistentů.
Děkuji a jsem s pozdravem

Mgr. Lenka Okrouhliková

(odborná asistentka Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK pro obor Čeština v komunikaci neslyšících)

lenka.okrouhlikova@email.cz
mobil: 606 379 219

V Praze 29. 11. 2010

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1 IČ: 00216208 DIČ: CZ00216208	Tel: (+420) 221 619 210 Fax: (+420) 221 619 210	ceskyjazyk@ff.cuni.cz http://uejtk.ff.cuni.cz
--	--	--